

**НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА
ЗА ОПАЗВАНЕ, УСТОЙЧИВО ПОЛЗВАНЕ И
ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ
ФУНКЦИИТЕ НА ПОЧВИТЕ
(2020 – 2030 г.)**

Съдържание

Введение.....	6
1. Анализ и оценка на състоянието на почвите и източниците, които ги увреждат по сектори на националното стопанство.....	10
1.1. Разпространение и картиране на почвите в България.....	10
1.2. Анализ на въздействието на деградационните процеси върху почвите и тенденции на проявление	12
1.3. Анализ на въздействието на стопанските отрасли върху почвите	33
2. Оценка на възможностите и ограниченията в международен и вътрешен план.....	42
2.1. Анализ на европейското законодателство и програмни документи.....	42
2.2. Анализ на националното законодателство и програмни документи	56
2.3. Анализ и оценка на информационната безопасност	93
2.4. Анализ на институционалния капацитет в сферата на опазване и устойчиво ползване на почвите	95
2.5. SWOT анализ	96
3. Цели и приоритети по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите	100
4. Средства за постигане на целите	112
5. Петгодишен план за действие с конкретни институционални, организационни и инвестиционни мерки, срокове, отговорни институции, необходими ресурси и източници на финансиране.....	116
6. Схема за организация, наблюдение и отчитане изпълнението на плана за действие.....	147
7. Оценка на резултатите и актуализация на плана.....	148

СЪКРАЩЕНИЯ	
АЕЦ	Атомна електрическа централа
БАБХ	Българска Агенция по безопасност на храните
ВПС	Висока природна стойност
ГМО	Генно модифицирани организми
ДВ	Държавен вестник
ДЗЕУ	Добри земеделски и екологични условия
ДЗЕС	Добро земеделско и екологично състояние
ДФ	Държавен фонд
7-ма ЕАР	7-ма Програма за действие по околна среда на ЕК
ЕАОС	Европейска агенция по околна среда
ЕЕС	Европейска икономическа общност
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕК	Европейска комисия
ЕО	Екологична оценка
ЕС	Европейски съюз
ЗДОИ	Закон за достъп до обществена информация
ЗДБРБ	Закон за държавния бюджет на Република България за 2019 г.
ЗИУ	Законоустановени изисквания за управление
ЗОЗЗ	Законът за опазване на земеделските земи
ЗСПЗЗ	Закон за собствеността и ползването на земеделските земи
ЗУО	Закон за управление на отпадъците
ИАГ	Изпълнителна Агенция по Горите
ИАОС	Изпълнителна Агенция по Околната Среда
ИЗП	Използвана земеделска площ
ИАПР	Изпълнителна Агенция по Почвени Ресурси
ИПАЗР	Институт по почвознание, агроекология и защита на растенията
КБОООН	Конвенция за борба с опустиняването на ООН
КЦМ	Комбинат за цветни метали
МБТ	Механично-биологично третиране
МДК	Максимално допустима концентрация
МДК	Минно добивен комбинат
МЗХГ	Министерство на земеделието, храните и горите
МОСВ	Министерство на околната среда и водите.
НОВ	Намаляване на почвеното органично вещество (НОВ)
НПД	Национална програма за действие
НПДИК	Национален план за действие по изменение на климата
НСМОС	Национална система за мониторинг на околната среда
НПДУУОЗ	Национален план за действие по управление на устойчиви органични замърсители
НСПУУ	Национален Стратегически план за управление по утайки от ГПСОВ за 2013-2020
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда

ООН	Организация на обединените нации
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност 2014-2020“
ОСП	Обща селскостопанска политика
ОП НОИР	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж 2014-2020“
ОЦК	Оловно-цинков комбинат
ПДОС	Програма за действия по околната среда
ПМС	Постановление на министерския съвет
ПОВ	Почвено органично вещество.
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПРЗ	Препарати за растителна защита
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПЗДЗЕС	Поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние
РАН	Полициклични ароматни въглеводороди
РСВ	Полихлорирани бифенили
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
СЕПП	Схеми за единно плащане на площ
СО	Строителни отпадъци
СЗР	Северозападен район
СЦР	Северен централен район
СИР	Североизточен район
ТЕЦ	Топло-електрическа централа
УОЗ	Устойчиви органични замърсители
УУЗ	Устойчиво управление на земите
ФАО	Международна организация за изхранване на населението
ЦОФК	Цифрова ортофото карта
ЮИР	Югоизточен район
ЮЦР	Южен централен район
ЮЗР	Югозападен район
САР	Обща селскостопанска политика
ГАЕС	Добри земеделски и екологични условия
GIS	Географска информационна система

СПИСЪЦИ С ИЗПОЛЗВАНИ ТАБЛИЦИ, ФИГУРИ И КАРТИ

<i>Таблица 1.1-1</i> Запаси на органичен въглерод за главните почвени групи в България	20
<i>Таблица 1.1-2</i> Хумусно съдържание в орници и подорници на целинни и обработваеми площи в България	21
<i>Таблица 1.2-1</i> Списък на анализирани документи на ЕС засягащи политиката за почвите	43
<i>Таблица 1.2-2</i> Максимално допустими концентрации на тежки метали в почвата	70
<i>Таблица 1.2-3</i> Максимално допустими концентрации на тежки метали и арсен в утайките, предназначени за употреба в земеделието	70
<i>Таблица 1.2-4</i> Микробиологични и паразитологични изисквания, които трябва да бъдат изпълнени след третиране на утайки, предназначени за оползотворяване в земеделието	71
<i>Таблица 4.1-1</i> План за действие към Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите за период от 5 години	115
<i>Таблица 6.1-1</i> Препоръки за изменения и/или допълнения на нормативни документи, касаещи компонент почви	150
<i>Фигура 1.1-1</i> Карта на областите в Република България	10
<i>Фигура 1.1-2</i> Почвена карта на Република България	12
<i>Фигура 1.1-3</i> Разпределение на действителния риск от площна водна ерозия на почвата на територията на България	15
<i>Фигура 1.1-4</i> Разпределение на действителен риск от ветрова ерозия на почвата на територията на България по области	16
<i>Фигура 1.1-5</i> Карта на запасеността на почвите с органично вещество в слой 0-100 cm	20
<i>Фиг. 1.1-6</i> Проучване върху съдържанието на тежки метали в почвите на България, Институт „Н. Пушкаргов“	23
<i>Фигура 1.1-7</i> Схема на местоположение на урановите находища в България	25
<i>Фигура 1.1-8</i> Картосхема на свлачищата на Северозападен регион, Геозащита Плевен	30
<i>Фигура 1.1-9</i> Картосхема на свлачищата на Североизточен регион, Геозащита Варна	30
<i>Фигура 1.1-10</i> Картосхема на свлачищата на Югозападен регион, Геозащита Перник	31
<i>Фигура 1.1-11</i> Разпределение на горските територии според вида собственост, 2013 г. Източник: ИАГ	35

Въведение

Националната програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите (2020 – 2030 г.) се разработва на основание чл. 24. ал.1 от *Закона за почвите (Обн. ДВ. бр. 89 от 6 Ноември 2007 г., изм. ДВ. бр. 98 от 28 Ноември 2018 г.)* и на чл. 77 от *Закона за опазване на околната среда*. Обхваща 10-годишен период на изпълнение и включва петгодишен план за действие.

Целта на Националната програма е опазване на почвените ресурси и тяхното устойчиво ползване, както и прилагане на добри практики за предотвратяване увреждането на почвите.

Национална програма (2020 – 2030 г.) е програмен документ с дефинирани цели, приоритети и мерки за практическо приложение на държавната политика за опазване на почвените ресурси на национално, регионално и местно ниво.

Политиката за опазване на почвите в България се основава на следните принципи:

- екосистемен и интегриран подход;
- устойчиво ползване на почвите;
- превантивен контрол за предотвратяване или ограничаване увреждането на почвите и на техните функции;
- прилагане на добри практики при ползването на почвите;
- замърсителят плаща за причинените вреди;
- информираност на обществеността за екологичните и икономическите ползи от опазването на почвите от увреждане и мерките за опазването им.

Основни критерии при определяне на приоритетите в Национална програма за опазване, съгласно чл. 24, ал. 4 от ЗП, устойчиво ползване и възстановяване на почвите са:

- Устойчиво ползване на почвите като природен ресурс.
- Опазване и подобряване на почвеното плодородие.
- Намаляване на вредните последствия върху почвите, предизвикани от природни процеси и явления, и антропогенни фактори.
- Предотвратяване и намаляване на риска за човешкото здраве и опазване на другите компоненти на околната среда.
- Спазване на принципите за устойчиво развитие, включително принципите на биологичното земеделие.
- Възстановяване на нарушените функции на почвите.
- Задължения, поети от държавата по международни актове, отнасящи се до почвите.

Основание и подход за изработване на Националната програма:

При разработването на Националната програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите (2019 – 2028 г.), освен законовите изисквания, са взети предвид и редица европейски и национални документи, в т.ч.:

- Тематична стратегия по опазване на почвата (Thematic Soil Strategy) (COM (2006) 231).
- Предложение за Рамкова директива по почвите (Soil Framework Directive (COM(2006) 232).
- Пътна карта за ефективно използване на ресурсите в Европа.
- Методология за стратегическо планиране в Р. България, април 2010 г., Съвет за административна реформа.

Подходът за разработване на Националната програма е съобразен с изискването такъв вид документ да е достъпен за неспециалисти и широката общественост.

Ключови приоритети за страната, произтичащи от ЕС:

Приоритетите в областта на опазването на почвите за програмния период 2014 – 2020 г. на ниво ЕС са дефинирани в 7-ма Програма за действие по околна среда (ПДОС¹) и в Пътна карта за ефективно използване на ресурсите и са тясно свързани с трите дефинирани приоритетни области: опазване на природата и подобряване на екологичната устойчивост, стимулиране на ефективния от гледна точка на използването на ресурсите нисковъглероден растеж и намаляване на заплахите за човешкото здраве и благосъстояние, свързани със замърсяването, химическите вещества и въздействието от изменението на климата.

Връзка с други национални програмни документи:

При разработването на Програмата са взети под внимание основните принципи от:

- Национална програма за развитие: България 2020 г.;
- Стратегически план за развитие на горския сектор 2014-2023 г.
- Трети Национален План за Действие по изменение на климата (2013 – 2020 г.);
- Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г.;
- Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г.;

¹ 7АТА ПДОС – Обща програма на Европейския съюз за действие за околната среда до 2020 г

- Национална програма за развитие на пристанищата за обществен транспорт 2006-2015 г.;
- Регионални планове за развитие на СЗР, СЦР, СИР, ЮИР, ЮЦР и ЮЗР, както и областни стратегии за развитие на 28-те области на страната за периода 2014-2020 г.;
- Актуализираната и утвърдена Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в България (2014-2020 г.);
- Комуникационната стратегия за устойчиво управление на земите в България;
- Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България (2014-2020 г.);
- Програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони;
- Актуализиран Национален план за действие по управление на устойчивите органични замърсители (УОЗ) в България 2012-2020 г.;
- Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Р. България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие 2015-2020 г. и др.
- Планове за управление на риска от наводнения 2016-2021 г. и Планове за управление на речните басейни 2016-2021 г.

В страната няма приета цялостна стратегия по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на увредените почви. Ето защо изготвената Национална програма има ключова роля като ефективно средство за практическо приложение на политиката по почвите, тъй като дефинира конкретни цели, приоритети и мерки за тяхното опазване, както за централните и местни институции, така и за обществените организации и гражданите в страната, а именно: подобряване на административния капацитет и ефективни правни инструменти свързана с опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите; предотвратяване възникване на деградационни процеси, възстановяване и съхраняване функциите на почвите; устойчиво управление на почвите като природен ресурс и екологосъобразно земеползване; ангажиране на обществеността в процесите по управление, устойчиво ползване и опазване на почвите.

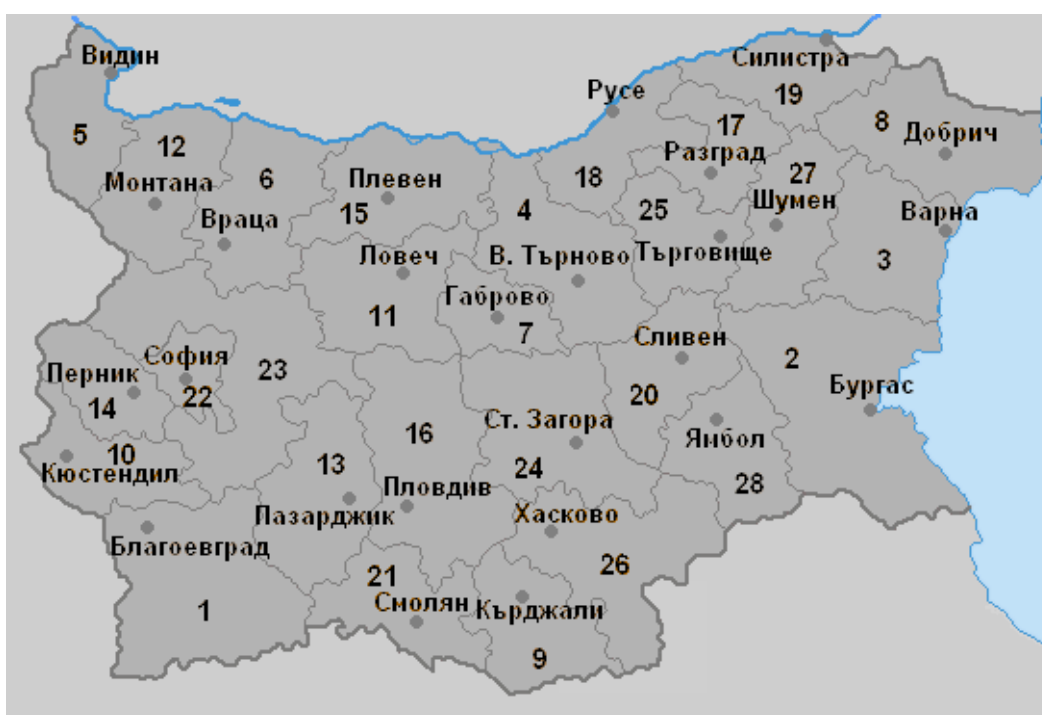
Успешното ѝ изпълнение ще доведе до минимизиране и, където е възможно, предотвратяване на вредното въздействие на деградационните процеси върху почвите,

възстановяване на увредените и нарушени почви и тяхното устойчиво управление, съответстващо на европейските и национални нормативни документи.

Програмата може да подпомогне централните и местни власти, ориентирани към изготвяне на проекти, финансирани от национални и европейски фондове, чиято главна задача е опазването и устойчиво ползване на почвите.

Географско покритие:

Националната програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите обхваща територията на цялата страна – територия от 110,9 хил. km², 28 административни области и 265 общини (Фигура 1.1-1).

Фигура 1.1-1 Карта на областите в Република България

Обхват:

В съответствие със Закона за почвите, Националната програма представлява рамка за местните власти при разработване на политика за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на областно и общинско ниво. Законът за почвите изисква местните власти да координират областните и общински програми с Националната програма.

Времева рамка:

Националната програма се разработва за 10-годишен период на действие. Десетгодишният период на програмата и петгодишният план за действие са в съответствие със Закона за почвите.

1. Анализ и оценка на състоянието на почвите и източниците, които ги увреждат по сектори на националното стопанство

1.1. Разпространение и картиране на почвите в България

Територията на България се характеризира с голямо разнообразие на почвената покривка. Формирането и разпространението на почвените различия се определя от спецификата на физико-географските условия и сложните съчетания между тях.

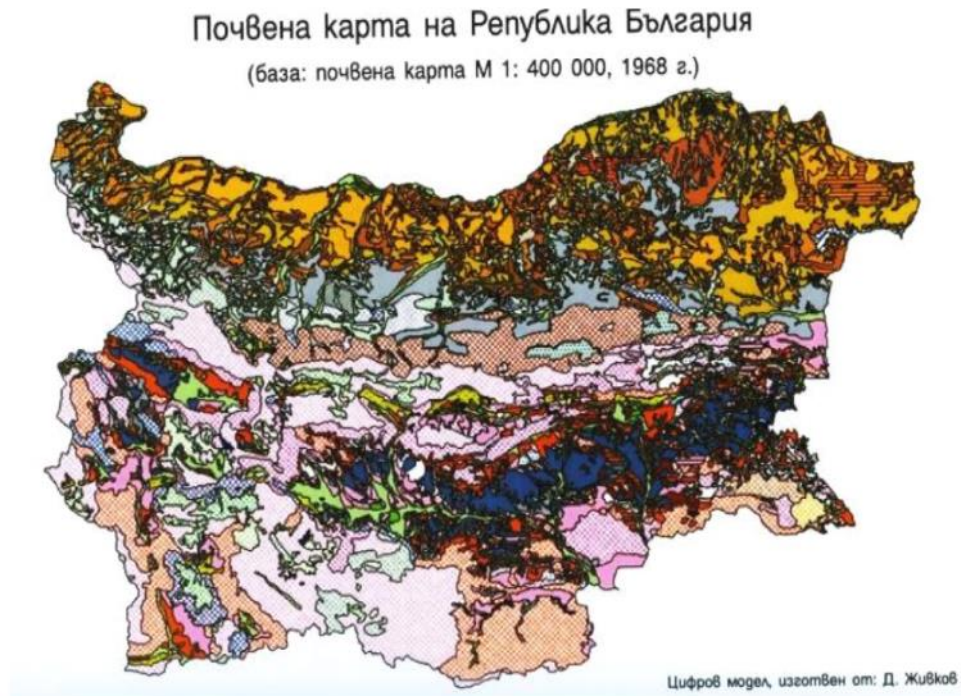
В България прониква влиянието на четирите големи почвени провинции, характерни за Европа: *Степната и лесостепната източноевропейска, Средиземноморската южноевропейска, Горско-атлантическата западноевропейска с нейната планинска разновидност* и влажната субтропична *Черноморска провинция*. На територията на България се очертават три големи почвени зони – *Севернобългарска лесостепна зона, Южнобългарска ксеротермална зона и Планинска зона*. Това се дължи на съчетанието на различните условия на почвообразуване (геоложка характеристика, релефни особености, климатични особености, растителна покривка и пр.), протичането на различни процеси на почвообразуване в минало време и настъпили природни и антропогенни влияния.

Почвите с дълбок профил са от най-голямо значение за земеделието. Те са разположени в равнинните и равнинните части и заемат около 53,2% от територията на страната. Те включват Черноземи, Тъмно сиви горски почви, Сиви горски почви, Псевдоподзолисти горски почви, Канелени горски почви, Смолници, част от наносните почви - Алувиални и Делувиални и Ливадните почви. Тези почви, в съчетание с благоприятните климатични условия, формират много добра предпоставка за отглеждането на голям брой земеделски култури. Черноземите заемат около 21% от общата територия на страната и са с най-голямо значение за земеделското производство. Плитките и неразвити почви, вкл. Канелени горски почви, Сиви горски почви, Жълтоземно подзолисти почви, Кафявите горски почви, Тъмноцветни Планинско горски и Планинско-ливадни почви, заемат 39,3% от територията на страната и предоставят добри условия за отглеждане на определени селскостопански култури.

Почвените ресурси на България, притежаващи като цяло висок потенциал от продуктивни, регулаторни и буферни функции, са подложени на естествена и антропогенна деградация, което влияе неблагоприятно на функционирането на естествени

и изкуствени екосистеми.

На държавната почвена карта в М 1:400 000 са представени окрупнени 67 почвени различия, групирани в 16 почвени типа (Фигура 1.1-2).

Фигура 1.1-2 Почвена карта на Република България

При детайлните почвени проучвания в едър мащаб (1:25 000, 1:10 000) са регистрирани 217 различия. Базата данни от картирането на почвите в страната е остаряла – картирането в М 1:10 000 е приключило към 1990 г. за около 80 % от територията на страната. Останалите 20 % са в М 1:25 000, картирани в периода до 1965 – 1968 г.

1.2. Анализ на въздействието на деградационните процеси върху почвите и тенденции на проявление

Почвата е ограничен, незаменим и практически невъзобновим природен ресурс, който изпълнява редица функции, които играят важна роля за поддържане на равновесието в природата и съществуването на човешкото общество.

В зависимост от факторите на почвообразуване – биотични и абиотични се формира почвена покривка с различна мощност на почвения профил и хумусния хоризонт, с различен механичен състав, почвена реакция, структура, различно съдържание и запасеност с органично вещество и хранителни елементи, различни, водни, въздушни и топлинни режими. Почвата е сложна, многофазна, жива система, която осигурява живота на земята. Въздействието от антропогенна дейност предизвиква проявата на различни деградационни процеси, които силно влошават функциите на почвите, влияят негативно върху плодородието и продуктивните им възможности. Това дава отражение върху начина на земеползване и развитието на екосистемите.

Управлението на почвените ресурси включва всички дейности, добри практики и процедури, свързани с опазването и подобряването на способността на почвата да изпълнява всичките си функции и да повишава продуктивните си възможности. Целта е постигане на ефективни промени в биологичната ѝ активност, физичния и химичния състав, структурата, които да намалят степента на деградацията, да повишат усвояемостта на хранителните вещества, количеството и качеството на растителната продукция. Това може да се постигне чрез прилагане на подходящо райониране на земеделските култури и сортове, използването на научно обосновани мероприятия за конкретните условия - сеитбообръщения, балансирано торене, почвени подобрители, мелиоративни мероприятия и др.

Решенията, които се вземат по отношение на земеползването трябва да се прилагат така, че почвите да се използват и защитават по начин, който съхранява тяхната способност да изпълняват функциите си: продуктивна функция, осигуряваща производство на храни и биомаса, буферна, носеща, филтрираща, пречиствателна способност по отношение на дренажните води, източник на суровини, екологични функции, свързани с кръговрата на веществата в биосферата и опазване на биоразнообразието, опазваща историческото и културно наследство на човека. Важно е да се провежда целенасочена и ефективна политика на национално, регионално и местно ниво (национална, областна, регионална и общинска политика), която да отчита необходимостта от опазването на почвата, нейното устойчиво ползване и възстановяване. Акцентът трябва да се постави

върху превантивната защита на почвите от деградация и въвеждането на мерки за тяхното устойчиво управление.

Деградацията на почвата включва протичането на редица процеси, които водят до пълно или частично нарушаване на една или повече от нейните функции.

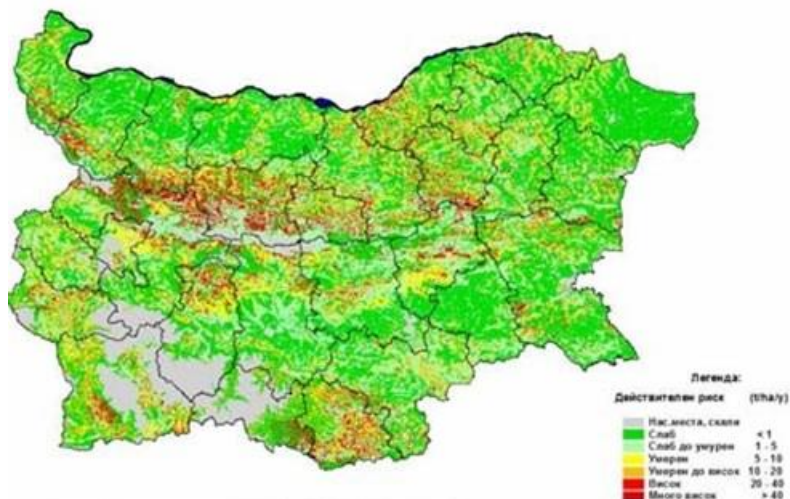
Основните заплахи за нарушаване на функциите на почвите са дефинирани в Закона за почвите: ерозия, киселяване, засоляване, уплътняване, намаляване на почвеното органично вещество, замърсяване, запечатване и свлачища.

Като най-сериозна заплаха за деградацията на почвите в България се определя **ерозията**, което произтича от природните дадености, начинът на земеползване, обработката на почвата, несъобразена с нейните специфични характеристики, технологията да отглеждане на земеделските култури, прилагане на необосновани сеитбообръщения. Около 85 % от почвите в страната са засегнати от процеси на ерозия, а около 30 % от тях са подложени на ветрова ерозия.

Ерозията влияние съществено върху екологичните и икономическите функции на почвата. Негативното въздействие се дължи на намалената мощност на хумусния хоризонт и дълбочина на коренообитаемия слой, пониженото съдържание на органично вещество, количество на хранителните елементи и запаси на почвена влага, деградация на почвената структура, образуване на почвена кора; загуба на биоразнообразие; замърсяване на водните течения, поява на еутрофикация, акумулация на наноси в по-долу лежащите територии по склоновете. Проявата на ерозионните процеси до голяма степен зависи от релефа и интензивността на валежите. Начинът на земеползване и структурата на земеделските и горските земи могат осезателно да намалят загубите на почва от ерозия, но могат и значително да я ускорят.

- *Водоплощна ерозия*

Над 65 % от почвите в България проявяват средна до много силна податливост на ерозия (**Фигура 1.1-3**). Предбалкана, Краище и Източни Родопи са най-силно засегнатите от водоплощна ерозия райони. Значителна част от земята там е изоставена и не се обработва.

Фигура 1.1-3 Разпределение на действителния риск от площна водна ерозия на почвата на територията на България

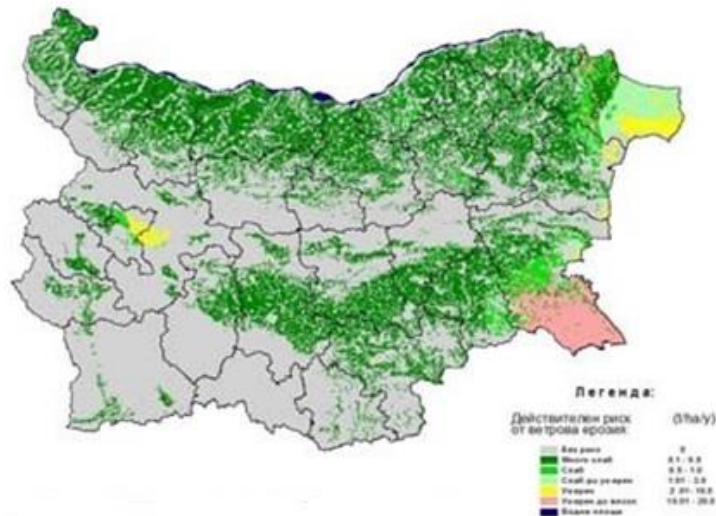
В земеделските земи най-висока интензивност на ерозионните процеси има в област Ловеч (19,9 t/ha/y), следват областите Кърджали, Смолян, Търговище и Кюстендил - между 12,0 и 17,0 t/ha/y. В област Ловеч се наблюдават най-големите почвени загуби в страната, за 2014 г. - 6 319 759 t/y. Следват София област, Кърджали и Бургас с над 3 120 000 t/y. Вследствие на водоплощна ерозия средногодишно се отнасят 136 700 000 t почвен слой.

Наблюдава се тенденция към увеличаване на площите със среден и висок ерозионен риск, съответно с 36 048 ha и 27 824 ha, а площите със слаб ерозионен риск намаляват с 63 872 ha. Спрямо 2013 г. загубите на почва се увеличават, както следва - при нивите с 1 800 000 t, а при останалите обработваеми земи (без ниви и пасища) със 740 944 t.

- *Ветрова ерозия*

Приблизително 24-30 % от почвите в страната са подложени на ветрова ерозия.

През 2014 г. се наблюдава съвсем слабо увеличаване на площите, засегнати от ветрова ерозия (3 816 816 ha) (**Фигура 1.1-4**). Те заемат 34 % от обработваемите земи в страната. Средногодишният интензитет е 0,27 t/ha/y. Площите с висок ерозионен риск са 58 555 ha, което представлява 1,5 % от площта на обработваемите земи; тези с много висок риск са 7 493 ha (0,3 %). Засегнатите площи с умерен ерозионен риск са 303 539 ha (8,0%), а със слаб – 3 443 457 ha (90,2 %).

Фигура 1.1-4 Разпределение на действителен риск от ветрова ерозия на почвата на територията на България по области

С най-висок интензитет е ветровата ерозия в областите - Добрич (2,2 t/ha/y), София област (0,9 t/ha/y) и Варна (0,5 t/ha/y). Загубите на почва са най-големи в областите: Бургас и Варна, следват Пловдив, София област, Добрич, Хасково и Стара Загора. През 2014 г. само две области имат много висок ерозионен риск (над 50 t/ha/y) – Бургас (6 728 ha) и Добрич (766 ha) и тази тенденция се запазва.

Ерозионните процеси в горите, които в миналото са били значителни, към настоящия момент са ограничени или дори спрени, благодарение на многофункционалното стопанисване на горите, масовите залесявания, изградените в горските територии противоерозионни съоръжения и непрекъснато увеличаващото се горско покритие. Залесените площи се увеличават през последните години - 3 864 965 ха през 2016 г., 3 877 626 ха през 2017 г. и 3 893 396 ха през 2018 г. За изминалия стогодишен период на организирана борба с ерозията в горския фонд на страната са залесени над 2 300 000 ha, от тях 820 000 ha с противоерозионно предназначение, изградени са 618 000 m³ баражи и прагове, 395 000 m³ каменни прагчета, 600 000 m² клейонажи и 429 000 линейни m брегови плетчета.

С цел предотвратяване възникването на ерозионни процеси следва да се въведе Оценка на риска, когато се изграждат обекти или инфраструктура върху наклонени терени.

- Иригационна ерозия

Рискът от иригационна ерозия е нисък, тъй като засяга поливни земи с наклон над 6 %. През последните 25 години се наблюдава срив на поливното земеделие. Изграденият хидромелиоративен фонд в голямата си част е унищожен, а там, където го има, е

неподдържан и неефективен. Тенденцията е да се запази ниският риск от иригационна ерозия.

• Вкисляване

Делът на почвите с кисела реакция заема около 1 500 000 ha от обработваемите земи или приблизително 11 % от обработваемата площ в равнинните и полупланински райони². От тях 500 000 ha земеделски земи са с киселинност, токсична за повечето земеделски култури. 1 200 000³ ha в планинските територии са генетично кисели. Естествено кисели са преовлажнените ливадни и ливадно-блатни почви, псевдоподзолистите и особено временно повърхностно преовлажняващите се. Последните заемат над 300 000 ha в цялата страна⁴. Около 9.8 % от почвите в страната имат pH (H₂O) <5,0 (Atanasov, I. 2012).

Земеделските земи, податливи към вкисляване, са 4 300 000 ha. Около 4,5% от земите, засегнати от вкисляване, са с токсична за посевите почвена киселинност. Небалансираното използване на азотни торове е основният фактор за антропогенното почвено вкисляване в България.

Киселите почви (генетично кисели и вкислени) не представляват значим проблем за България, с изключение на районите с точкови източници на въздействие (Девня, Обручище, Златица-Пирдоп, Враца) или почвите в райони със силно антропогенно влияние (Югозападна България). При проведените наблюдения в рамките на НСМОС през периода 2002 –2012 г., се очертава тенденция за задържане на процеса на вкисляване при обработваеми почви⁵.

• Засоляване

Към 2012 г. общата площ на засолените почви в страната се оценява на 33310,027 ha. Засолените почви, формирани в резултат на антропогенни въздействия, заемат площ от приблизително 250 ha и са резултат на инциденти около индустриални предприятия или използване на солени води за иригация.

Голяма част от засолените почви в България са под формата на петна (които не се обработват) в асоциация на почви с високо естествено плодородие. Процесите на засоляване и алкализирание засягат главно областите Бургас, Варна, Велико Търново, Плевен, Пловдив, Сливен, Стара Загора и Ямбол.

² Атанасов, Ив. 2006

³ Atanasov, I. 2012

⁴ Пенков, М. 1996. Почвознание. АГРОПРЕС. С. стр. 357. ISBN 954 467 005 N.

⁵ Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България (актуализация 2014-2020)

С цел намаляване засоляването на почвите върху засегнатите територии, се препоръчва дрениране и промиване за отстраняване на водоразтворимите соли. То трябва да се базира на детайлно изследване на степента и вида на засоляването, свойствата на почвата, както и климатичните особености. Друга препоръка е прилагането на химични мелиорации (вносяне на гипс, фосфогипс и др.) върху засолените почви.

Предвид, че този деградационен процес се наблюдава на ограничени територии с близки минерализирани подземни води или е вторично проявен при неправилно торене и напояване, той не представлява значим проблем за българските почви.

• Уплътняване

Негативното въздействие на уплътняването се изразява в понижена аерация на почвата, свързана с нарушаване на водно-въздушния и топлинния ѝ баланс, намаляване на водопропускливостта и понижаване на почвеното плодородие. Уплътняването на почвата води и до намаляване потенциала на повърхностния отток, с което се повишава интензивността на водно-ерозионните процеси и рискът от наводнения.

В страната няма мониторингови данни по отношение уплътняването на почвите. Според експертни оценки се приема, че около 506 000 ha (4.5 %) от почвите в страната са засегнати от този деградационен процес. Няма тенденция за увеличаване на площите с уплътнени почви.

Уплътняването на почвите може да се отстрани чрез използване на специални земеделски машини: продълбочители (дълбоко) разрохвачи, парaplугове. За да се постигне ефектен резултат, се препоръчва спрямо най-долния преуплътнен слой да се оре на 50 % по-голяма дълбочина. Най-подходящото време за продълбочаване е есента, когато почвата е изсъхнала на голяма дълбочина и по-лесно се разрохква. Ефективен метод за контролиране на уплътняването е организацията на движението на техниката в полето.

• Намаляване на почвеното органично вещество (дехумификация)

Почвите играят важна роля в кръговрата на въглерода на земята, тъй като съдържат голяма част от запасите на въглерод. Това е важно не само за глобалния баланс на въглерода, но също така и за настоящия и бъдещ продуктивен потенциал. Почвите от селскостопанския фонд силно се различават по концентрация на въглерод и свързаните с това свойства. Последствията от дехумификацията се изразяват в обезструктуриране на почвите, влошаване на техните водно-физичните и въздушни свойства, което води до намаляване на продуктивните им възможности. В резултат на дехумификацията се повишава рискът от проявление на ерозионни процеси.

Обобщената оценка за хумусното състояние на почвите в България показва, че климатичните, растителните и другите фактори на почвообразуване в голяма част от страната, особено в равнинната и леко хълмистата, където е съсредоточен обработваемият поземлен фонд, са благоприятни за образуване на качествен хумус⁶, но общото количество на хумус в българските почви не е високо.

На **Фигура 1.1-5** е представена карта на запасеността на почвите с органично вещество в kg/m^2 за слоя 0 – 100 cm. Най-висока е запасеността при тип Черноземи и тип Смолници, средна при тип Канелени и тип Кафяви горски почви и ниска запасеност при Псевдоподзолистите почви.

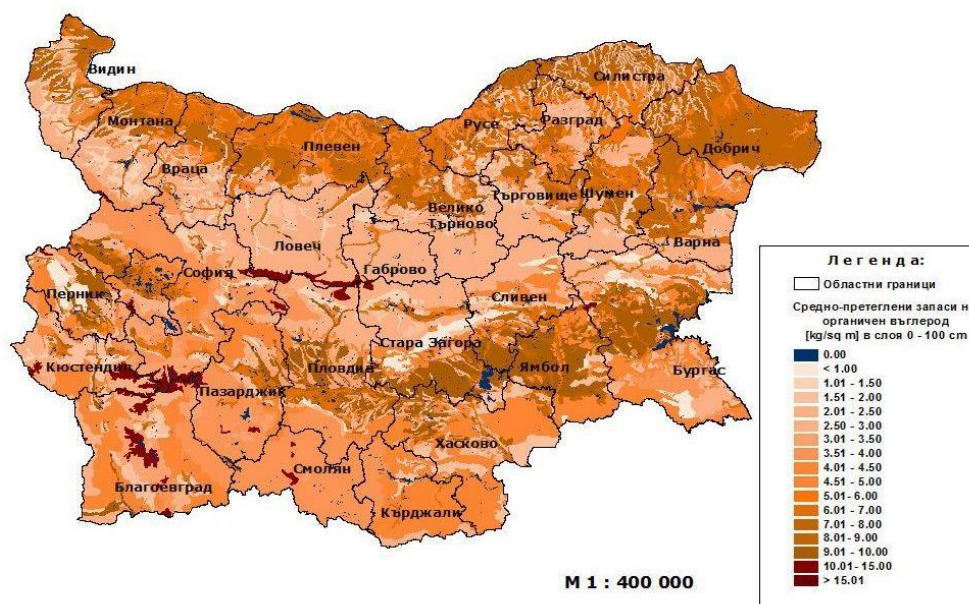
На табл. 1.1.-2. са показани почвените групи, които покриват около 90% от общия национален запас на органичен въглерод. Количество на въглерод в българските почви се изчислява приблизително на 1,3 Gt. При изчисляване на общия запас на органичен въглерод в българските почви са използвани данни за съдържание на въглерод ($C_{\text{общ}}$), обемна плътност на площите, които почвените единици заемат на база Почвената карта на България в М 1:400 000⁷.

Причина за дехумификацията е и широко прилаганото в България изгаряне на стърнищата, което освен до загуба на почвено плодородие, води и до загуба на биологично разнообразие.

Дехумификацията е свързана и с други деградационни процеси и се проявява в резултат на вторичното вкисляване и засоляването на почвата. Тя е свързана с изнасянето на повърхностния почвен слой вследствие проявлението на ерозионни процеси - водоплощна и ветрова ерозия, окисление на органичния въглерод поради висока аерация при интензивни обработки и деградация на почвената структура при уплътняване на почвата.

⁶ Артинова, Н. 2014. Характеристика и групиране по съдържание и състав на хумуса в почвите на България чрез математико-статистически методи. В Почвеното органично вещество и плодородието на почвите в България.

⁷ Boyadgiev T., E. Filcheva, L. Petrova, 1994. The organic carbon reserve of Bulgarian soils. In: Soil Processes and Green House Effect. Lal, R., J. Kimble and E. Levine eds. Advance in Soil Science. III, 19-23.

Фигура 1.1-5 Карта на запасеността на почвите с органично вещество в слой 0-100 cm

Таблица 1.1-1 Запаси на органичен въглерод за главните почвени групи в България

Почвена група	Изследвана площ в мил/ha	Средна запасеност kg/m ² 0-25 cm	Средна запасеност kg/m ² 0-100 cm
Черноземи	0.481	5.5	14.4
Фаеоземи	1.435	5.3	12.7
Лювисоли	2.229	3.9	10.6
Вертисоли	0.644	5.1	14.4
Планосоли	0.336	3.4	8.0
Флювисоли	0.731	3.6	9.5
Камбисоли	2.035	10.9	17.4
Литосоли	2.417	2.7	7.3

Намаляването на съдържанието на ПОВ през последните 20-30 години се дължи на интензивното и монокултурно земеделие, неприлагане на научно обосновани сеитбообръщения, ограниченото прилагане или пълната липса на органично торене, небалансираното, едностранчиво торене, предимно с азотни торове, което влияе отрицателно и е сериозен фактор за протичане на дехумификация поради ускоряване на минерализацията на органичното вещество. Неприлагането на екологосъобразна агротехника води до извличането на едни и същи хранителни елементи от почвата и до нейното обедняване⁸.

⁸ Артинова, Н. 2014. Характеристика и групиране по съдържание и състав на хумуса в почвите на България чрез математико-статистически методи. В Почвеното органично вещество и плодородието на почвите в България.

Таблица 1.1-2 Хумусно съдържание в орници и подорници на целинни и обработваеми площи в България⁹

Почви	Съдържание на хумус, % в слоя					
	0-30 cm		Намаление, %	30-60 cm		Намаление, %
	Целина	Нива		Целина	Нива	
Черноземни карбонатни	3,76	2,73	27	2,37	2,20	7
Черноземни типични	4,03	2,88	29	2,72	2,24	18
Черноземни средно излужени	3,61	2,72	25	2,29	1,94	15
Черноземни силно излужени	3,74	3,13	16	2,91	2,18	26
Черноземни деградирани	3,40	2,51	26	1,89	1,68	11
Тъмносиви горски	2,90	2,21	24	1,45	1,47	+1
Сиви горски	2,59	1,85	29	2,37	0,94	3
Светлосиви горски псевдоподзолисти	2,71	1,87	31	0,74	0,79	+6
Канелени горски псевдоподзолисти	1,72	1,11	35	0,69	0,78	+12
Канелени средноизлужени	2,31	1,96	15	0,88	1,22	+28
Смолници излужени	3,50	3,02	14	2,7	2,38	12
Черноземни карбонатни	3,76	2,73	27	2,37	2,20	7

Друга причина за намаляването на ПОВ е тенденцията за сключване на краткотрайните договори с арендаторите, които не са мотивирани да правят вложения за балансирано торене и поддържане на почвеното плодородие, както и да се прилагат сеитбообръщения с по-голям брой култури. Това означава неспазване на добрите земеделски практики. Мерките, които се прилагат по ОПРСР за опазване на ПОВ е земеделските производители да представят данни от агрохимически анализи.

Причина за намаляване на ПОВ е и силно редуцираното животновъдство и недостатъчните количества на оборски тор. Там където го има, ниската цена и трудоемкостта при внасяне на практика го прави неизползваем, а неговото складиране за дълъг период от време го превръща в замърсител на почвите и водите.

⁹ Филчева, Екатерина. Характеристика на почвите в България (по съдържание, състав и запаси на органично вещество; групиране на почвите в България). София, 2007. с. 191.

- **Замърсяване**

В съответствие с Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България (НДСООСРБ, 2019)¹⁰, през периода 2005 – 2016 г. почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на замърсяване с тежки метали, металоиди и устойчиви органични замърсители - Полиароматни въглеводороди (РАН), Полихлорирани бифенили (РСВ) и Хлорорганични пестициди.

- *Тежки метали*

Различните почви имат различна устойчивост към химическо замърсяване, поради което концентрациите на тежки метали – „предохранителни“, „максимално допустими“ и „интервенционни“ са определени в зависимост от редица показатели на почвата като рН, механичен състав, дълбочина, начин на ползване на земите – обработваеми, постоянно затревени, населени места, паркове, спортни площадки и индустриални/ производствени терени (Наредба 3 от 12 август 2008г.).

Съгласно данните от проведените наблюдения по пунктове в рамките на Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС), почвите в страната са в сравнително добро екологично състояние по отношение на замърсяванията с тежки метали.

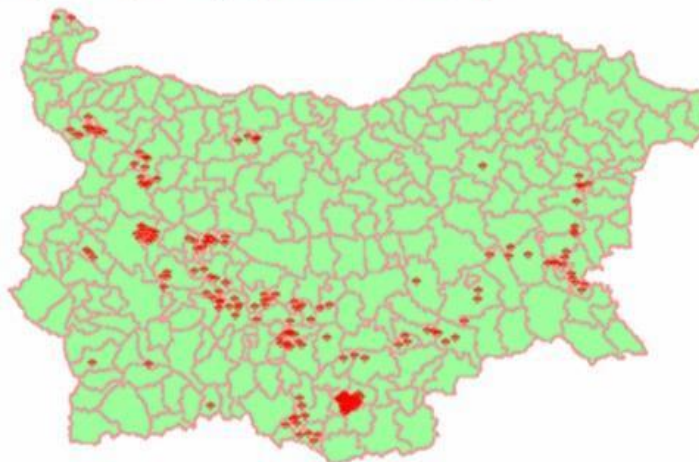
Замърсените земеделски земи с тежки метали и металоиди от промишлена дейност към 2000 г. обхващат площ от 43 660 ha, или 0,9% от земеделския фонд¹¹. Съгласно данните, публикувани в Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България (НДСООСРБ, 2019), базирани на данните от НСМОС за съдържанието на тежки метали и металоиди в почвата е отбелязано превишение на МДК в повърхностния 10-см слой на обработваемите земи и пасищата в 11 от общо 101 пункта за наблюдение. В два от пунктовете има превишение на МДК по отношение на арсен (As), в 4 пункта – по отношение на съдържанието на мед (Cu).

В миналото старите замърсявания, разпространени на територията на страната са създавали екологични проблеми. Благодарение на успешно изпълняваната Програма за отстраняване на минали екологични щети за периода 1998 г. – 2006 г., са одобрени 23 бр. проекта чрез които е постигнато подобряване на състоянието на почвите от районите на редица предприятия, преработващи цветни метали.

¹⁰ Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България, 2019 <http://eea.government.bg/bg/soer/2017/soer-bg-2017.pdf>

¹¹ Цолова В., Л. Мишева. 2008. Фитодостъпност на тежки метали в замърсена канелена почва (Chromic Luvisol). Ecology & Safety. International Scientific Publications. V 2, (2). 353-360

Survey Heavy Metals of Pushkarov Institute TBS (territory belonging to one settlement)

Фиг. 1.1-6 Проучване върху съдържанието на тежки метали в почвите на България, Институт „Н. Пушкарров“

Програмите за отстраняване на нанесените щети върху околната среда, причинени до момента на приватизация (минали екологични щети), продължават да се изпълняват и в момента, като за финансирането им, до края на 2018 г., са усвоени около 143,2 млн. лв. Към настоящия момент изпълнението на програмите за отстраняване на минали екологични щети са на различен етап на изпълнение. Изпълнени са програми на дружествата „МДК“ АД – Пирдоп (2003 г.), „КЦМ“ АД – Пловдив (2003 г.), „Биовет“ АД – Пещера (2004 г.), „Софарма“ АД – София (2005 г.), „Неохим“ АД - Димитровград (2007 г.), „Брикел“ АД – Гълъбово (2009 г.), „Асарел - Медет“ АД - Панагюрище (2010 г.), „Индустиална зона – Варна запад“ – площадка „Стар содов завод“ – Девня (2010 г.), „Лагерен завод“ – обособена част на „ВМЗ“ АД – Сопот (2011 г.), ЧЕЗ „Разпределение България“ АД – София (2011 г.), „Елаците Мед“ АД-с.Мирково (2011 г.), „Горубсо Мадан“ АД – гр.Мадан (2014 г.) и „Мина Балкан“ АД -гр.Твърдица (2014 г.). В процес на приемане на изпълнението е програмата и на „Пирел“ АД – гр. Гоце Делчев (което приключи в края на 2018г.). Предстои насрочване на Държавна приемателна комисия за последния обект от програмата на „Горубсо Лъки“ АД – гр. Лъки.

В процес на изпълнение са програмите на „Нефтохим“ АД Бургас, „ОЦК“ АД – гр. Кърджали и „Геосол“ АД – гр. Провадия. Предстои възлагане по реда на Закона за обществените поръчки довършването на програмата на „Агрополихим“ АД – гр. Девня. Изпълнението на програмите за „Кремиковци“ АД – гр. София и „Осогово“ АД - гр. Кюстендил е прекратено поради несъстоятелност и последвало препродажба на активи.

Тенденцията е за намаляване на площите, замърсени с тежки метали. Това се дължи както на изпълнението на споменатите програми, така и на проекти за рекултивация, изпълнявани от големите миннодобивни предприятия, приетите законови мерки за намаляване на замърсяването и отчисляване на средства за рекултивация.

- ***Радиоактивни елементи***

Замърсяването на почвите с радионуклиди е свързано главно с прилагания в миналото *in situ* метод за екстракция на уран чрез сондажи и използване на сярна киселина като разтворител.

Урановите находища в страната са разпределени в няколко зони: Балканска, Средногорска, Родопска и Тракийска, като са разработени 48 уранодобивни обекта. От представената картосхема (Фигура 1.1-7) се вижда, че в Югозападния район (Благоевградска област, Симитли) са функционирали голям брой находища (1, 2, 3, 9, 10, 21, 22, 11, 23, 12)¹².

Почвите, замърсени с радионуклиди, са концентрирани около площадките за добив на уран (понастоящем закрити). След прекратяването на уранодобива и уранопереработката във всички обекти са изпълнени редица дейности по биологична рекултивация. Те включват мелиоративни дейности по възстановяването на почвеното плодородие на земеделските земи, влизаци в границите на геотехнологичните участъци. Общо за периода 1997–2002 г. са рекултивирани и върнати на собствениците в реални граници с възстановено почвено плодородие ~11700 дка обработваеми земи. От 1998 г. и понастоящем във всички обекти се изпълнява радиационен мониторинг на водите за оценка на качествата на подземните и повърхностните води, влиянието на уранодобивната дейност, както и резултатите от биологичната рекултивация.

През 2016 година са анализирани почвени проби от пунктовете на от 2 до 30 km зона на АЕЦ „Козлодуй“ от територията на област Монтана (10 пункта) и територията на област Враца (13 пункта). Не се установява изменение на характерните за отделните пунктове стойности на естествените радионуклиди в анализираниите проби.

Резултатите от радиологичния мониторинг, извършен от Изпълнителна агенция по околна среда, показват, че стойностите на специфичните активности на естествените радионуклиди в повърхностния почвен слой, в отделните мониторингови пунктове не превишават характерните за всеки пункт стойности (НДСООСРБ, 2019). Осъвременена е

¹² Диков, Д. и И. Божков, 2014. Урановите находища в Република България - състояние и потенциал. Списание на българското геологическо дружество, год. 75, кн. 1-3, с. 131-137

нормативната уредба по отношение на организацията и контрола на дейностите по техническата ликвидация, по техническата и биологичната рекултивация и изпълнението на свързаните с това дейности по водовземане, пречистване, заустване и мониторинг на руднични води, както и всякакъв друг вид мониторинг за ликвидиране на последствията от проучването, добива и преработката на уранова суровина в обектите и засегнатите райони (Постановление № 74, Обн. ДВ. бр. 39 от 7 Април 1998г., изм. ДВ. бр. ДВ. бр.12 от 8 Февруари 2019г.).

Фигура 1.1-7 Схема на местоположение на урановите находища в България

Устойчиви органични замърсители

Излезлите от употреба пестициди и други препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност представляват опасни отпадъци и за тях се прилагат съответните разпоредби на ЗУО, касаещи третиране на тези отпадъци.

Едни от основните устойчиви органични замърсители са хлорорганичните пестициди, които масово са използвани в селското стопанство през 60-те години на миналия век. След прекратяване на дейността на ТКЗС и АПК след 1990 г., в България възниква въпросът за съхраняване и обезвреждане на останалите количества неизползвани препарати за растителна защита (ПРЗ). В периода 2001 – 2011 г. са предприемани действия по събиране, препакетиране и преместване в ремонтирани складове на залежалите пестициди, като една част от тях са капсулирани в стоманобетонни контейнери. За целта са

отпускани средства от държавния бюджет, като същите са разпределяни от Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС) и от Министерството на земеделието и храните. За периода 1999-2009 г. общата усвоена сума от държавния бюджет през ПУДООС възлиза на 11726456 лв. Допълнително за периода 2000 г. – 2010 г. от ПУДООС са финансирани 134 общини чрез подписани и изпълнени 206 договора на обща стойност 9 279 595 лв. (за изграждане на нови или ремонтване на стари складове, за безопасно складиране, съхранение в стоманобетонни контейнери или обезвреждане извън територията на България на залежали пестициди).

Усилията на държавата да се търсят възможности за трайно решаване на проблема с пестицидите, съхранявани в държавни и общински складове, даде резултат, като на 21 април 2015 г. по Българо-швейцарската програма за сътрудничество (БШПС) е подписано споразумение за финансиране и изпълнение на проект “Екологосъобразно обезвреждане на негодни за употреба пестициди и други препарати за растителна защита”. Изпълнението на проекта е заложено и в мярка 584 от Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г., Околна среда¹³. Проектът, на стойност 23,4 млн. швейцарски франка, предвижда екологосъобразно обезвреждане на повече от 4 388 тона негодни за употреба пестициди и други препарати за растителна защита от 216 склада в цялата страна. В резултат на проекта се очаква обезвреждането на залежалите пестициди и финансиране на оставащите дейности по обезвреждането на залежалите пестициди и рекултивирание на териториите, на които са били разположени¹⁴. Към 31 декември 2017 г. на територията на страната са регистрирани 237 склада за излезли от употреба ПРЗ, 1951 броя ББ кубове и 68 централни склада, намиращи се в 304 населени места (НДСОСРБ, 2019)¹⁵. Към края на 2019г. са извършени дейности по почистване на складове, в които се съхраняват пестициди и преупаковане на останалите количества с цел предотвратяване на замърсяване на почвата. Общото количество на преупакованите пестициди е 3661 тона в 54 населени места в страната. Направената инвентаризация на качеството на води по отношение на замърсяване с УОЗ показва, че в нито една от пробите, взети от водоемите, не се установява замърсяване с УОЗ. Работата по изпълнение на дейностите в мярка 584 от Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г., в частта Околна среда, продължава.

¹³ Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г

¹⁴ Актуализиран Национален план за действие по управление на устойчиви органични замърсители (УОС) в България 2012-2020 г. (А- НПДУОЗ)

¹⁵ Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България, 2019 <http://eea.government.bg/bg/soer/2017/soer-bg-2017.pdf>

Данните от наблюденията в рамките на НСМОС показват, че почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на замърсяването с устойчиви органични замърсители (полиароматни въглеводороди, полихлорирани бифенили и хлорорганични ПРЗ). Стойностите за тях често са под границите на откриване или под МДК.

Наблюдава се трайна тенденция към ограничаване на процесите на замърсяване с торове и ПРЗ, поради редуцираното им потребление за доста дълъг период от време след поземлената реформа. Наторените с минерални торове и оборски тор земеделски площи представлява 89% от използваната през 2016 годината земеделска площ. По данни на областните дирекции по безопасност на храните (ОДБХ), през 2016 г. в страната са употребени: 356 913 t азотни торове (N); 82 566 t фосфорни торове (P₂O₅) и 45 457 t калиеви торове (K₂O)¹⁶. Спрямо 2015 г. през 2016 г. се наблюдава увеличение с 10.3 % на наторените с минерални торове (общо азотни и фосфорни) площи – от общо 2 983,9 ha (2015 г.) на 3 293 ha за 2016 г. Най-висок процент увеличение от 86 % се отчита при площите, наторени с фосфорни торове (P₂O₅).

През първите години след поземлената реформа е използван преимуществено азотен минерален тор, което се е отразило негативно както върху добивите, така и върху почвите. Регистрацията на земеделски стопани за подпомагане по програми за екологосъобразно земеделие и биологично производство от ПРСР налага преди получаването на субсидии да се представят протоколи за агрохимичен анализ на почвите. Тази мярка е стъпка към по-доброто и балансирано торене, чието следствие е опазване на почвите и водите от замърсяване.

Нефтопродукти

Регистрирани са ограничени локани замърсявания на почвата с нефтопродукти, предимно като разливи около бензиностанции, но техните площадки са запечатани и не представляват опасност за компонентите на околната среда.

Битови и строителни отпадъци

За постигане на ефективно използване на ресурсите и устойчиво управление на отпадъците, ключова роля има разработеният Национален план за управление на отпадъците (2014-2020). Направените анализи показват, че в страната съществува

¹⁶ Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2018, стр. 291 <http://eea.government.bg/bg/soer/2016/soer-bg-2016.pdf>

значителен потенциал за по-добро управление на отпадъците и използване на ресурсите като същевременно бъдат намалени вредните въздействия върху околната среда вкл. почвите. По-голямата част от битовите отпадъци от домакинствата и други организации са биоразградими отпадъци. Българското законодателство въведе конкретни цели за отклоняване на битови биоразградими отпадъци от депата - до 31 декември 2020 г. да се ограничи количеството на депонираните биоразградими битови отпадъци до 35 на сто от общото количество на същите отпадъци, образувани в Република България през 1995 г. Тази цел е в съответствие и с изискванията на европейската директива за депата за отпадъци.

Продължава политиката на страната по изграждане на инфраструктурата по управление на биоотпадъците. Поставен е основен акцент върху изграждането на системи за разделно събиране на тези отпадъци и тяхното рециклиране в компост. По Приоритетна ос „Отпадъци“ на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“ се изпълняват 28 проекта на обща стойност на безвъзмездната помощ 222 млн. лв., включващи изграждането на инсталации за компостиране и анаеробно разграждане на биоразградими отпадъци. Подписани са 35 договора с общини по ОПОС. Посочените проекти се очаква да бъдат въведени в експлоатация в периода 2020-2023, съгласно графициите на проектите. На домакинствата от 17 общини в областите Благоевград и Кюстендил са раздадени 800 домашни компостера. Реализирани са три проекта на Столична община за въвеждане на фамилно компостиране, като са обхванати приблизително 2000 домакинства. По проект на ОПОС 2014-2020 г. в община Козлодуй по кампания „Нулев отпадък“ са раздадени 40 броя компостери, а в община Габрово – 48, в Община Айтос са раздадени 50 бр. компостери, а 6 компостера са раздадени в детските градини в Община Раковски, Община Ивайловград е раздала 34 броя компостери.

По изпълнение на мярка 588: Доизграждане на инсталации за компостиране и анаеробно разграждане от Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г. в частта Околна среда, по процедура чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) „Проектиране и изграждане на анаеробни инсталации за разделно събрани биоразградими отпадъци“ (ОПОС 2014-2020 г.) са в процес на изпълнение договори с общини от регионите Бургас, Благоевград и Русе. Друга важна дейност е свързана с процедура чрез директно предоставяне на БФП „Проектиране и изграждане на компостиращи инсталации за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци“ (ОПОС 2014-2020 г.) с конкретни бенефициенти общини

от общо 39 общини от 7 Регионални сдружения за управление на отпадъците (РСУО). Освен това е подписан административен договор за БФП с община Севлиево по процедура „Завършване на проект "Прилагане на децентрализиран модел за управление на биоотпадъците в един от регионите за управление на отпадъци в България, вкл. изграждане на необходимата техническа инфраструктура – система за разделно събиране и съоръжение за рециклиране на събраните биоотпадъци" (ОПОС 2014-2020 г.), с конкретен бенефициент общини Севлиево, Дряново и Сухиндол от РСУО.

Разработена и е утвърдена от Министъра на МОСВ инструкции за изискванията към управлението на системата за осигуряване качеството на крайните продукти (компост и ферментационен продукт) и управление на съоръженията за компостиране и анаеробно разграждане. Разработени са и са утвърдени инструкции за осъществяване на контрол и проверка на място на съоръженията за третиране на биоотпадъците.

Към настоящия момент, в резултат на изпълнението на редица проекти, се работи по рекултивиране на депа за битови отпадъци с преустановена експлоатация, в резултат на което е намалено използването на природни ресурси чрез оползотворените на отпадъците, намалени са емисиите на парникови газове. В съответствие с изпълнение на мерките от Националния план за управление на отпадъците, през 2014 са сключени 16 договора с източник на финансиране ОПОС в резултат на което са рекултивирани 15 депа за отпадъци и 1 прекратен договор (община Чепеларе) на обща стойност 34,673,651.62 лв. За 2015 г. по същата програма са сключени 14 договора и са рекултивирани съответно 14 депа на стойност 13,984,662.85 лв. За 2016 са сключени 4 договора за рекултивиране на 4 депа на стойност 8,479,877.23 лв. по ЗДБРБ, за 2017 г – рекултивирани 4 депа с финансиране по програма ОПОС на стойност 2,771,535.79 лв. През 2018г. по ПУДООС са финансирани 2,775,890.24 лв и са рекултивирани 3 депа (изпълнена техническа рекултивация). В процес на изпълнение е 3годишна биологична рекултивация. Обща стойност на финансираните проекти за рекултивация на общински депа за битови отпадъци е 64 780 479,69 лв. През 2019 г. по изпълнението на Мярка 586: Поетапна рекултивация на общинските депа, неотговарящи на нормативните изисквания, заложена за изпълнение в Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г. в частта Околна среда, дейностите са насочени в няколко направления. По направление - съгласуване на документацията по Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт са разгледани и одобрени проекти за техническа и/или биологична рекултивация на депата на

20 общини. За други 15 общини има Решение на УС на ПУДООС за осигуряване на средства за рекултивация за общински депа в тези общини. През 2019 със средства от ПУДООС и Закона за държавния бюджет на Република България (ЗДБРБ) за 2019 г. се изпълнява рекултивация на депа за твърди битови отпадъци в 43 общини. През 2019 г. изцяло е завършена рекултивацията на депа в 29 общини. В Индикативната годишна работна програма (ИГРП) на ОПОС 2014-2020 г. за 2019 г. е предвидена процедура „Рекултивация на депа, предмет на процедура по нарушение на правото на ЕС по дело С-145/14“ с общ индикативен бюджет от 120 млн. лв. Процедурата е за директно предоставяне на БФП с конкретни бенефициенти - общини с депа, предмет на процедура по нарушение на правото на ЕС по дело С-145/14, с изключение на такива, които са обект на финансиране от ПУДООС. Процедурата е обявена в началото на ноември 2019 г.

Използването на утайки от пречиствателни станции за обогатяване на почвите е регламентирано в Наредба за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието, (изм. ДВ. бр.55 от 7 юли 2017г.). Целта е опазването на земите и почвите от замърсяване, а чрез получения органичен продукт, внесен при спазени количества и санитарни норми - повишаване на съдържанието на хумус в почвите. Освен със Закона за управление на отпадъците, Наредбата е обвързана и със Закона за опазване на земеделските земи, като се допуска използването на утайки в земеделието само при определени условия.

Всички нормативни документи, свързани с управлението на отпадъците са в съответствие със законодателството на Европейския съюз.

• **Почвено запечатване**

По данни на Corinne Land Cover през 2012 год. запечатаните площи от индустриални и търговски обекти на територията на България са 76 540 ha, запечатаните от пътно-шосейни и ж.п. мрежи са 4 318 ha, а запечатаните площи от пристанища и летища – 7 662 ha.

Натискът за отнемане на земя и запечатването на почвата са сведени до няколко „горещи точки“, като градската агломерация на София, Южното Черноморско крайбрежие и планинските курорти в Банско и Пампорово.

Ограничаването на запечатването на почвата основно може да се постигне чрез намаляване на темповете, с които неизползваните площи, земеделските земи и природните зони се превръщат в населени райони.

Решаването на проблема със запечатване на почвата означава решаване на проблема с усвояването на земя. Целта обаче не е да се възпре икономическото развитие или настоящото земеползване да се замрази. По-скоро става дума за постигане на ефективно и устойчиво използване на природните ресурси, за които почвата е основна съставна част.

В случаите, определени като най-добри практики, качеството на почвата е важно съображение за всеки проект, свързан с усвояването на земя. Когато използването е неизбежно, то би трябвало да се насочва към почви с по-ниско качество.

• Свлачища

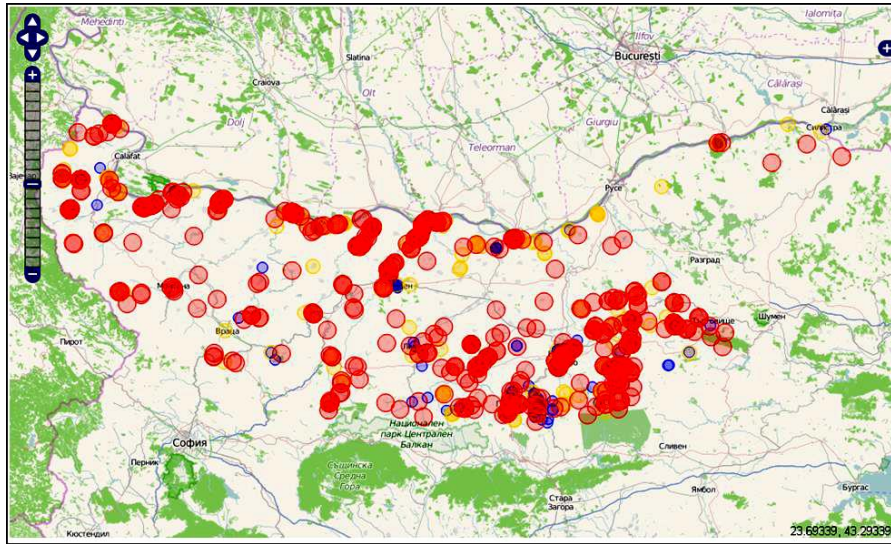
Към 30 юни 2014 г. в страната са регистрирани общо 1 848 свлачища, а в края годината те са вече 1 865 върху територия от 20 981,74 ha. До 15 април, 2015 г. са регистрирани общо 103 нови свлачища, 102 от които са в I група (активни) и 1 във II група (за изпълнение на превантивни дейности). Най-много от тях - 73 на брой са новопроявените в района на Южна България, регистрирани от Геозащита – Перник; 22 са нововъзникналите в района на Черноморието, регистрирани от Геозащита – Варна; 8 са нововъзникналите в Северна България, регистрирани от Геозащита – Плевен.

Активни/периодично-активни свлачища на територията на страната са 783 бр. със засегната площ около 5 634,5 ha. Общият брой на активните свлачища, регистрирани към 15 октомври 2015 г. е 2064.

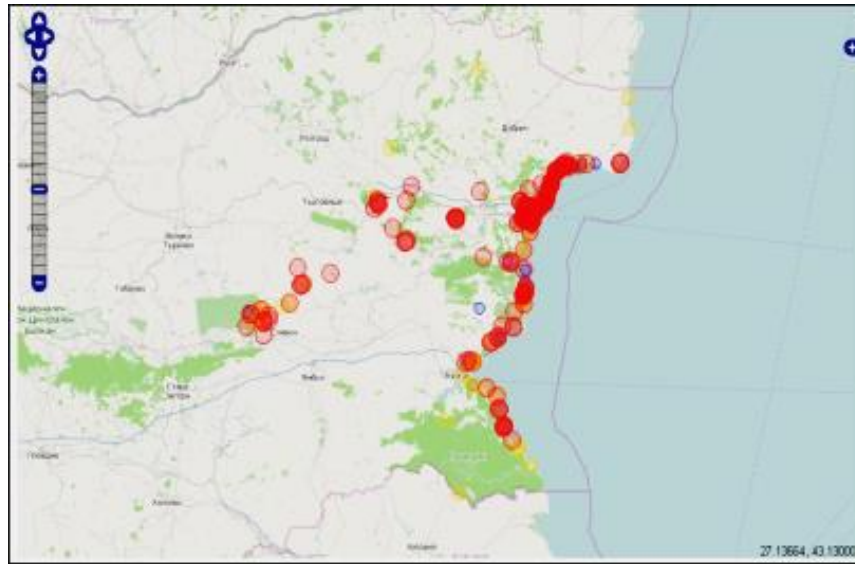
Потенциалните/временно стабилизирани свлачища са 673 бр. със засегната площ около 9 199,4 ha.

Затихнали/стабилизирани свлачища са 409 бр. със засегната площ около 6 040,4 ha. Към 29.12.2016 г. е обявена процедура чрез директно предоставяне на БФП „Превенция и противодействие на свлачищните процеси за ограничаване на риска от тях (включително по републиканска пътна мрежа)“ по ОПОС 2014 – 2020 г. на стойност 65 519 199 лв. Сключени са 8 административни договори за БФП за 17 041 422,31 лв, а останалите подадени проектни предложения са в процес на оценка.

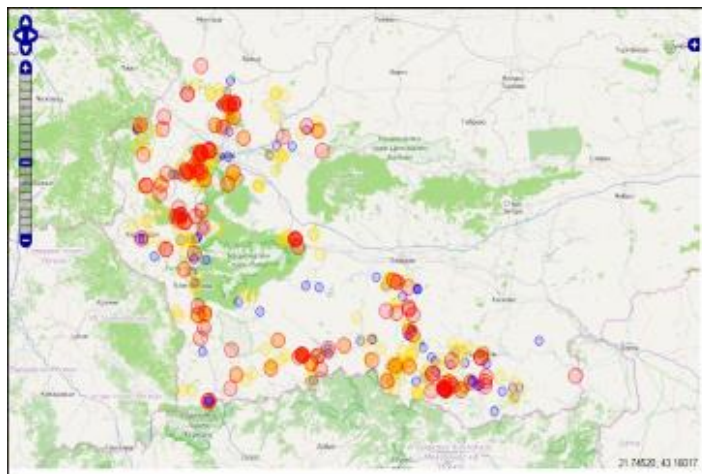
На следващите **Фигури 1.1-8 – 1.1-10** са представени картосхеми на свлачищата в най-уязвимите райони от страната.

Фигура 1.1-8 Картосхема на свлачищата на Северозападен регион, Геозащита Плевен

Фигура 1.1-9 Картосхема на свлачищата на Североизточен регион, Геозащита Варна

Фигура 1.1-10 Картосхема на свлачищата на Югозападен регион, Геозащита Перник

Причини за проявлението на свлачищата са обезлесяване на големи територии, непочистени корита на реките, обилни валежи и наводнения, презастрояване. Най-много са свлачищата в районите, посочени на приложените картни материали (**Фигура 1.1-8 – 1.1-10**). Поради липса на достатъчно средства, мерките, свързани с превенция, не се прилагат в пълен размер, поради което разходите по възстановяването са значително повече. Тенденцията е броят на свлачищата да нараства.

Източниците и начините на финансиране на инженерно-техническите мероприятия по осъществяване на геозащитната дейност, в това число свлачища е подробно описано в действащата НАРЕДБА № 1 ОТ 20 ЯНУАРИ 1994 Г. ЗА ГЕОЗАЩИТНАТА ДЕЙНОСТ. Финансирането на дейностите по укрепване на свлачищата са: Министерството на регионалното развитие и благоустройството, общините - за застрашените и засегнатите територии и акватории с местно значение и собствениците и ползвателите на недвижими имоти - за изгражданите в техните имоти и за техни нужди геозащитни съоръжения и мероприятия. Необходимите средства за техническа експлоатация и поддържане на изградените геозащитни съоръжения се осигуряват от собствениците на недвижимите имоти. Ежегодно със Закона за държавния бюджет, постановленията за неговото изпълнение за съответната година и извършените корекции се утвърждават средства за реализиране на геозащитните дейности. Тези средства са разпределени за финансиране по две направления - за превантивна дейност и за реализиране на инвестиционни проекти за ограничаване разрастването на свлачищните процеси.

Със средства от Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“, през октомври месец 2018г са осигурени над 2,5 млн. лв. за осъществяване на превантивни дейности за

26 свлачища. Договорът предвижда изграждане на контролно-измервателни системи (КИС) за изпълнение на превантивни дейности, свързани с опазване живота и здравето на хората в свлачищните райони, заложи в Националната програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие 2015-2020 г. В следващия програмен период на Оперативната програма „Околна среда“ 2021-2027 по Приоритет 4 „Риск и изменение на климата“ са допустими за финансиране дейности по „Анализи на риска и прилагане на мерки за превенция и защита при процеси, свързани с движение на земни маси – свлачища, срутища, ерозии, абразии и пр..

- **Нарушени земи и почви**

Данните, получени по проект Корин земно покритие показват, че площите, нарушени от кариери и открити рудници в страната за 2012 г. възлизат на 34 877 ha, нарушените от сметища – 3 287 ha, нарушените от строителни материали - 1 030 ha.

Най-големи територии нарушени земи има в Югоизточен район – 16 712 ha, които са предимно от депонирането на отпадъци от миннодобивната дейност. В Югозападния район нарушените терени са 9 375 ha, в Южен централен район - 5 106 ha, в Североизточен район – 3 860 ha, в Северозападен район – 2 492 ha и в Северен централен район – 1 649 ha.

Относно състоянието на почвите и нарушените терени се наблюдава положителен ефект: рекултивират се замърсени терени и депа за битови отпадъци. Тенденцията е броят на нерегламентираните депа и нерекултивирания терени от миннодобивни дейности да намалява.

1.3. Анализ на въздействието на стопанските отрасли върху почвите

Неправилната експлоатация и несъобразените с нормативната база дейности от промишлеността, транспорта, земеделски практики водят до замърсяване на въздуха, почвата, подземните води, нарушаване на условията за развитие на флората и фауната и загуба на биоразнообразие.

- **Въздействия на промишлеността върху състоянието на почвата**

Тенденциите към цифровизация, декарбонизация и кръгова икономика през последните 10 години променят начина, по който се структурира икономиката на световно и национално ниво. Технологичното развитие и променящият се глобален контекст създават нови видове продукти и услуги, както и нови бизнес модели за предоставянето им. Промените, които настъпват в промишлеността я определят като катализатор на прогреса и движеща сила за нашето бъдеще. Взаимодействията на отделните хора с

промишлеността в качеството им на работници, инвеститори и потребители също се променят¹⁷. Ясно се очертава тенденцията на заетите в сферата на високотехнологичните производства и високотехнологичните интензивни на знания услуги в области, изведени като високо специализирани в тези сфери¹⁸. Тази тенденция е в съответствие с приоритетите на ЕС за развитието на енергетиката за периода до 2030 г, а именно - 40 % намаляване на емисиите на парникови газове, най-малко 32% пазарен дял на енергията, генерирана от възобновяеми източници в енергийното потребление и подобряване на енергийната ефективност на равнището на Съюза с поне 32,5%¹⁹.

Ето защо голяма част от промишлените предприятия в България, съществуващи до 90-те години на миналия век са закрити, други са приватизирани или фалирали и където е необходимо се извършват дейности по възстановяване на състоянието. Независимо от това в отделни случаи в близост до промишлените предприятия и до транспортните коридори се наблюдава въздействие върху почвите от добивната промишленост – нерудни и строителни материали.

В Южна България промишлеността, миннодобивната и преработвателната дейности, металургията и машиностроенето се основават на високите технологии. Разнообразието на промишлените дейности в тази част на страната е значително по-голямо. Делът на нарушените земи, подлежащи на рекултивация и ремедиация към началото на 90-те години от миналия век е значително по-висок в сравнение със Северна България. Това са нарушените земи от Мини „Бобов дол”, Мини „Перник”, Мини „Марица Изток”, Горубсо „Кърджали”, земите около ОЦК „Кърджали”, рудодобивните предприятия в Средногорието и др. На повечето нарушени терени се провежда и/или е завършена мащабна техническа и биологична рекултивация.

Нарушения и възможни замърсявания на почвите може да се очаква от енергетиката и енергопреносната мрежа. През територията на България преминават трансгранични продуктопроводи, електропроводи, газопроводи главно от Североизточен към Югоизточен и Югозападен район, съответно към Турция, Гърция, Македония и Сърбия. По трасетата на тази мрежа земите са рекултивирани, но е променено ползването им само за отглеждане на тревиста плиткокоренова растителност. Част от електроцентралите – ТЕЦ „Варна”, ТЕЦ-овете към Мини „Марица Изток”, ТЕЦ Перник и др., които работят на въглища, вече са с изградени пречиствателни инсталации. В “ТЕЦ Варна” ЕАД например е внедрена и

¹⁷ http://publications.europa.eu/resource/ellar/354c1e8b-1db0-11e7-aeb3-01aa75ed71a1.0022.04/DOC_2

¹⁸ https://www.mi.government.bg/files/useruploads/files/businessenv/sme_rs_2012_sum.pdf

¹⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=EN>

функционира Интегрирана система за управление (ИСУ) при спазване изискванията на стандарти ISO 9001, ISO 14001 и OHSAS 18001. Освен това има изградена система за собствени непрекъснати измервания (СНИ) на емисиите на вредните вещества, изпускани в атмосферния въздух от парогенераторите на блоковете, като резултатите от измерванията се изпращат ежемесечно (и годишно) за утвърждаване в РИОСВ – Варна под формата на доклади. Системата за собствени непрекъснати измервания подлежи на ежегодна проверка и калибриране от акредитирани лаборатории и контрол от страна на компетентните органи по опазване на околната среда. Извършва се мониторинг на емисиите на парникови газове, съгласно условията на разрешителното, които след верификация от независими акредитирани органи се докладват ежегодно пред ИАОС. Ръководството на „ТЕЦ Варна“ ЕАД, отчитайки ангажимента си по опазване на климата, чрез смяната на основното гориво, намалява до 50% емисиите на парниковите газове за единица произведена продукция²⁰. От 25 юни 2005г. в „ТЕЦ МАРИЦА ИЗТОК 2” ЕАД е в сила Комплексно разрешително за експлоатация на действащи инсталации и съоръжения, намиращи се на територията на централата. Дружеството има изградена и непрекъснато подобряваща се Система за управление на околната среда (СУОС), сертифицирана съгласно международния стандарт ISO 14001: 2015 от оторизирания орган TÜV Rheinland Cert GmbH. Притежава сертификат с Рег. № 01 104 1334435 с валидност от 03.02.2018 до 02.02.2021 с област на приложение „Производство на електрическа енергия със сероочистващи инсталации на всички инсталирани блокове и предоставяне на услуги - разполагаема мощност, първично и вторично регулиране и регулиране на напрежението“. Минимизирането на емисиите прах в димните газове, изпускани в атмосферният въздух от горивната инсталация на изгарянето на Източноаришки лигнитни въглища, съдържащи серен диоксид, азотни оксиди, въглероден диоксид, въглероден оксид и прах, се осъществява в електрофилтри (ЕФ) руско производство²¹.

От юни 2019 г. стартира изпълнението на „Проект за отстраняване на екологични щети и технически ликвидация на нарушени терени вследствие на водените дългогодишни минни работи от рудниците „Седми септември“ и „Христо Ботев“ при „Мини – Перник“ ЕАД“. В рамките на проекта ще бъдат рекултивирани „Максим табан“ и табанът на бившата Брикетна фабрика. Общата площ на терените е 1262.5 дка. Ще бъде направено затревяване на площите и ще бъде изграден залесителен пояс с ширина от 10 метра

²⁰ <https://varna-tpp.com/ekologia/>

²¹ <http://www.tpp2.com/page/ecology.html>

успоредно на асфалтовия път. Предстои изпълнението на проект за запълване на минните галерии вследствие на експлоатацията на подземните изработки за територията на кварталите „Драгановец“, „Клепало“ и „Рудничар“. Проектът е на общата стойност около 135 млн. лева.

Добивната дейност и първична преработка на медно-порфирни златосъдържащи руди от находище „Елаците“ също така е в съответствие със сертификата за производствен контрол: БДС EN 12620+A1:2008 - Добавъчни материали за бетон, БДС EN 13043+AC:2005 - Скални материали за битумни смеси и настилки за пътища, самолетни писти и други транспортни площи, БДС EN 13242+A1:2007 - Скални материали за несвързани и хидравлично свързани смеси за използване в строителни съоръжения и пътно строителство, БДС EN 13450+AC:2005 - Трошен камък за жп линии.

През 2006 г. обогатителната фабрика в Кърджали, преработваща оловно – цинкова руда преустановява работата си, поради изчерпване на запасите на олово. От месец март 2006 г. дейността се възстановява, но оборудването се модернизира за преработката на злато-съдържаща руда от находище „Чала“, чрез гравитационни методи на обогатяване. През 2012г. е внедрена и въведена в експлоатация технология за извличане на благородни метали от отпадъка от гравитация. Хвостохранилище „Кърджали-2“ е въведено в експлоатация през 1977 г. и е разположено на терен, собственост на Дружеството в близост до южния бряг на язовир “Студен кладенец”, източно от квартал Гледка и западно от с. Вишеград. През 2007г. за намаляване на запрашаването от хвостохранилището е разработен и изпълнен проект за оросяване, техническа и биологична рекултивация на въздушния откос на стената на хвостохранилище “Кърджали-2”. Водите от хвостохранилището се ползват за оросяване, а излишъкът се зауства в опашката на язовир ”Ст. кладенец”. Заустваните води отговарят на емисионните норми на Разрешително за ползване на воден обект за заустване на отпадъчни води. Дейността на хвостохранилище „Кърджали-2“ е в пълно съответствие с изискванията на Директива 2006/21/ЕС на Европейския парламент”. Хвостохранилището действа като ефективно съоръжение за пречистване на водите от Обогатителната фабрика²².

Във връзка с увеличаване на обема на енергийните ресурси, през последните 10 години масово се отглеждат енергийни култури (рапица), които заемат обширни територии с богати почви, най-често черноземи. При неспазване на сеитбообръщенията тези почви е възможно да губят плодородието си.

²² <http://gorubso.bg/?cat=2>

• Селско стопанство

От общата територия на страната, земеделските земи (със стопанско предназначение) към 2017 г. е 5 224 402 ха, което представлява около 47% от територията на страната²³. Използваната земеделска площ (ИЗП) се формира от обработваемата земя, трайните насаждения, разсадници, постоянно затревените площи и семейните градини. През 2017 г. тя е в размер на 5 029 529 ха или 45,3% от територията на страната, като се увеличава с 0,2% спрямо предходната година. Обработваемата земя са площите, които се включват в сеитбообращение, временните ливади с житни и бобови треви, угарите и оранжерииите. През 2017 г. тя намалява незначително (с 0,2%) спрямо предходната година, до 3 473 825 ха, което представлява 69,1% от използваната земеделска площ. Овощните насаждения през 2017 г. представляват 1,1% от ИЗП на страната, като площите, заети с тях са с 8,6% повече спрямо предходната година. Лозя – чиста култура през 2017 г. има върху 53 251 ха, което е увеличение с 1,4% спрямо 2016 г. Делът на лозята от ИЗП на страната е 1,7%. Необработваните земи включват както изоставени трайни насаждения, така и обработваема земя. Тези земи не са използвани за земеделско производство повече от пет години и експлоатационното им възстановяване е възможно с минимални средства. През 2017 г. необработваните земи заемат около 1,8% от площта на страната, като се увеличават с 0,9% в сравнение с предходната година.

В периода 2009-2014 г. се наблюдава трайна тенденция към увеличаване на обработваемите земи и намаляване на необработваемите земи.

Най-голяма е обработваемата площ в област Добрич – 332 128 ха, следвана от областите Плевен – 298 475 ха, Пловдив – 195 403 ха, Бургас – 195 130 ха, Враца – 188 944 ха.

Най-нисък е делът на обработваемата площ в областите Смолян 3 653 ха и Кърджали – 8 938 ха. Малко са обработваемите земи и в Югозападен район, където варират от 26 043 ха до 41 473 ха.

Размерът на физическите блокове, попадащи в обхвата на планинските райони като земеделски земи са 836 067,36 ха. Към 2013 г. в специализирания слой „Земи в добро земеделско състояние” са само 53 % (440 113 ха), от които 128 529 ха обработваеми земи, 159 220 ха пасища, мери и ливади, 16 637 ха трайни насаждения.

Размерът на физическите блокове със земи попадащи в обхвата на райони с ограничения различни от планинските райони е 1 501 335,67 ха, от тях земеделските земи

²³ Аграрен доклад, 2018

са 491 429,45 ha (обработваеми земи - 177 705,59 ha, пасища мери и ливади - 149 225,51 ha, трайни насаждения 34 385,56 ha). Площите в другите необлагодетелствани райони, които попадат в специализирания слой „Земи в добро земеделско състояние” към 2013 г. са 66% (324 295 ha), от които 159 707 ha са обработваеми земи, 18 748 ha - трайни насаждения, 69 857 ha пасища мери и ливади.

Подкрепата за дейности в планински необлагодетелствани райони и други райони с ограничения за опазването на земята в добро агроекологично състояние в тези райони са необходими за предотвратяване на изоставянето на земеделските земи в тези райони, за повишаване привлекателността на ландшафта и за предотвратяване на процеса на обезлюдяване на планинските райони.

В последните няколко години биологичното производство се развива с бързи темпове, като непрекъснато нарастват както броят на операторите, така и площите и броят на животните, включени в система на контрол.

Към края на 2017 г. общият брой на регистрираните в Министерство на земеделието и храните биологични производители, преработватели и търговци е 6 822 (вкл. 974 подизпълнители), а площите, обхванати от системата за контрол на биологично производство, възлизат на 136 629 ha 2,72% от общата използвана земеделска площ в страната. (без да се включват сертифицираните екологично чисти райони, от които се събират диворастящите култури – гъби, билки и горски плодове).

Българската агенция по безопасност на храните осъществява контролът на продукти за растителна защита и торове, съгласно Закона за защита на растенията. Приложението на продукти за растителна защита към настоящия момент не е заплаха за замърсяване, но прекомерното им използване в миналото все още показва наличие на остатъчни количества от някои ПРЗ.

Неправилните обработки на почвите – тежка техника, оран на една и съща дълбочина, несъблюдаване на оптималната почвена влага, многократни обработки, са причина за уплътняване. Ако не се прилагат правилно сеитбообръщения и обработки на наклонени терени многократно ще се увеличат загубите от ерозия на най-плодородния слой почва. Попадането му във водните басейни е причина за друг нежелателен процес - еутрофикация.

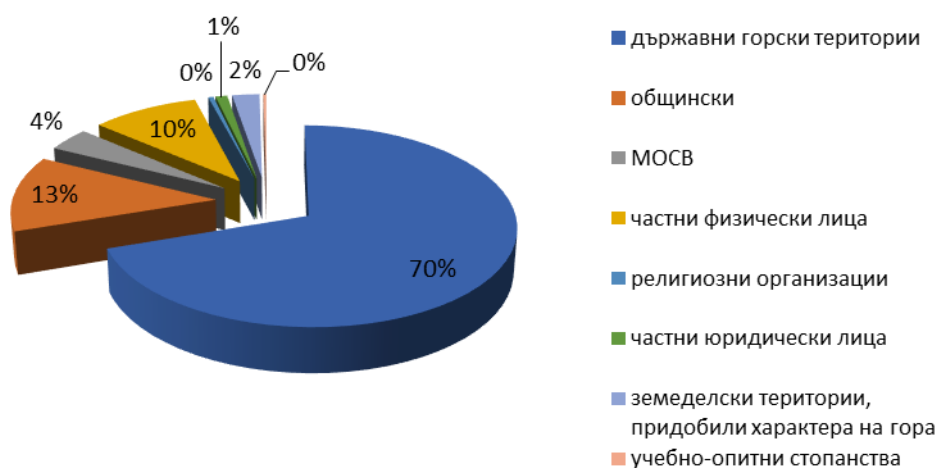
„Напоителни системи” ЕАД извършва услугата „доставка на вода за напояване” за земеделските земи, заети с ориз, царевица, тютюн, зеленчуци, трайни насаждения и други култури, като за 2018 г. са полети общо 236 208 дка, за това са подадени 278 598 хил. м³

водни маси, в т.ч. 116 870 дка ориз с 264 285 хил. м³ водни маси. От 2016 г се отбелязва намаляване на полетите площи средно с около 100 хил. дка годишно.

Изгарянето на стърнищата лишава почвите от органично вещество и унищожава микрофауната.

• Горско стопанство

Към 31.12.2017 г. общата площ на горските територии възлиза на 4 243 835 ха, от които 3 092 262 ха, - държавни горски територии, 2 908 638 ха горски територии, управлявани от държавите предприятия по чл. 163 от Закона за горите, 172 209 ха – гори в националните паркове, резерватите и поддържаните резервати, управлявани от МОСВ, 11 415 ха – горски територии, предоставени за управление на Учебно-опитни горски стопанства, 552582 ха - общински горски територии, 424 897 ха - горски територии, собственост на частни физически лица, 46 202 ха - горски територии, собственост на частни юридически лица, 20374 ха - горски територии, собственост на религиозни общности. Земеделски територии, придобили характер на гора по смисъла на чл. 2, ал. 1 от Закона за горите са на площ от 107517 ха²⁴.

Фигура 1.1-11 Разпределение на горските територии според вида собственост,

Източник: Аграрен доклад, 2018

В сравнение с 2016 г., общата площ на горските територии се увеличава с 13 010 ха, основно вследствие на устройството на неустроени досега гори. Залесената площ нараства до 3 877 626 ха (при 3 864 965 ха през 2016 г.), в резултат на инвентаризация на

²⁴ Аграрен доклад, 2018

неинвентаризираните досега гори, както и на самозалесили се насаждения между последните две инвентаризации на отделните горски и ловни стопанства в незалесени горски площи или в изоставени земи извън горските територии. Незалесената площ се увеличава с 349 ха, до 366 209. Намаление има в площта на голините, пътищата и просеките, а увеличение - при пожарищата, сечищата, ливадите, поляните, разсадниците, скалите, реките, сипеите и другите недървопроизводителни горски площи. Въпреки появилите се самозалесени площи, залесената площ на иглолистните гори намалява с 5 544 ха спрямо 2016 г., което се дължи на продължаващото заглушаване на част от смесените иглолистно - широколистни насаждения, получени след създаване на иглолистни култури. Това е установено с инвентаризацията на горските територии в горските и ловните стопанства през последните години и на провежданата през последните години политика за трансформация на иглолистните насаждения, създадени извън естествения им район на разпространение, като се очаква тенденцията да продължи и за в бъдеще. Широколистните високостъблени гори се увеличават с 11023 ха, поради превръщане на издънкови насаждение във високостъблени, залесяване на пожарища, ветровали и др., самозалесяване на незалесени територии, преценка на иглолистни култури и насаждения с ниска производителност и трансформиране на част от иглолистните гори в широколистни. Издънковите гори за превръщане се увеличават с 8679 ха, поради приобщаване към горските територии на насаждения, отнасяни досега към категорията на т. н. „неустроени гори”.

Новите предизвикателства пред устойчивото развитие на горския сектор в ЕС налагат увеличаване на приноса към зелената икономика и преодоляване на неблагоприятните последици от измененията на климата, опазване на биологичното разнообразие, балансиране на нарастващото използване на биомасата като енергиен източник с изискванията за ефективно използване на ресурсите.

През 2017 г. в страната са регистрирани 513 горски пожара, засегнати са 4 569,4 ха горски територии, като от тях 989 ха са опожарени от върхови пожари. Площта на засегнатите иглолистни гори е 1 521,2 ха, засегнатите площи с широколистни гори са 2 195,9 ха, със смесени гори - 298,2 ха, а 554,1 ха са опожарените треви и незалесени горски територии²⁵.

В резултат на създадената организация и благодарение на незабавната и адекватна реакция на горски служители, пожарникари и други, в голяма част от случаите при получаване на

²⁵ Аграрен доклад, 2018

сигнал за пожар не е допуснато навлизане на огъня в горските територии. Голям принос за това има и дейността на изнесения център на тел. 112 към ИАГ.

Визията за развитието на горския сектор, формулирана в Националната стратегия за развитие на горския сектор 2013-2020 г. е, че *„Към 2020 г. България ще има жизнени, продуктивни многофункционални гори, устойчив, конкурентоспособен и иновативен горски сектор, съхранени биологично разнообразие, количество и качество на водните ресурси в горските територии. Секторът ще подпомага икономическото развитие на страната, ще осигурява условия за пълноценна реализация на заетите в него, ще способства в максимална степен за смекчаване на ефекта от промяната в климата и ще гарантира поддържането на здравословна околна среда“*.

• **Транспорт**

По данни на Корин земно покритие (2012) най-големи площи, запечатани от транспортната инфраструктура – пътища, пристанища и летища - има в Североизточен и Югоизточен район – съответно 2762 ha и 2216 ha, а най-малко запечатани площи – в Северозападен район.

Автомобилният транспорт замърсява околната среда с тежки метали - мед, цинк, кадмий, никел, кобалт, манган и др. Те попадат в растителността и почвите около пътищата, а оттам в животните и човека. Широчината на прилежащата ивица около автомобилните пътища, която се замърсява с тежки метали, зависи от силата и посоката на преобладаващите ветрове. При проведените наблюдения в рамките на НСМОС са регистрирани единични случаи на замърсяване на сервитутни ивици в точки с високо натоварване.

Броят на автомобилните средства постоянно се увеличава. Това води до необходимост от промяна на предназначението на нови площи земеделски земи за изграждане на нови автомобилни пътища или разширяване на старите. Сервитутите на транспортните коридори са застрашени от ерозия, канавките за отвеждане на водите по пътищата се запълват, настъпва и техногенно замърсяване и засоляване от зимното почистване от снега. Замърсяването на въздуха и последващото замърсяване на води и почви е най-сериозният екологичен проблем, който се поражда от транспорта, особено в големите градове.

Въздействията върху почвите при изграждане на **железопътна линия** включват физични въздействия (напр. ерозия, нарушаване на целостта и компактността), химични въздействия (замърсяване, причинено от емисии) и промени, свързани със земеползването

и ресурсите. Замърсяване на почвите е резултат и от разливи или емисии от трафика. ЖП-транспортът е с по-добри екологични показатели от автомобилния, но поради лошото състояние на железопътната инфраструктура и влаковете този транспорт все повече се negliжира и се избягва от пътниците.

В районите на пристанищата се извършват товарно-разтоварни дейности, свързани с концентриране на сухопътен транспорт, отделящ вредни емисии и масла, които могат да причинят замърсяване.

Въздушният транспорт замърсява почвите в някои случаи, свързани със съхранение на горива, както и при използване на химикали за обливане на самолетите против обледяване.

В последните години се наблюдава тенденция към намаляване на емисиите на вредни вещества от пътният транспорт. Това се дължи основно на:

- подобряване на автомобилния парк;
- използване на безоловен бензин;
- политика на големите замърсители за справяне със залпови замърсявания (разливи на горива и материали).

2. Оценка на възможностите и ограниченията в международен и вътрешен план

2.1. Анализ на европейското законодателство и програмни документи

Съгласно европейското законодателство разработването и прилагането на инструменти за водене на екологичната политика, имащи отношение към компонент почви датира от 80-те години.

Най-ранният документ на ЕС, отнасящ се до политиката за почвите е „Европейска Харта за Почвата”, приета от Комитета на Министрите на 30 май 1972 г. През 2003 г. е приета „Актуализирана Европейска Харта за опазването и устойчивото управление на почвата”²⁶. Европейската Харта синтезира шест основни принципа на политиката по почвите и препоръки за практическото ѝ провеждане в страните-членки. Тя определя общи и специфични препоръки за устойчиво управление на почвата. Целта е да не се допуска деградация, за да се опазят почвените ресурси за бъдещите поколения. Съгласно Европейската харта всички регионални политики за планиране трябва да вземат под внимание мерки за опазване на почвата при провеждането им. Особено внимание изискват

²⁶ http://fzp.ujep.cz/~Pokornyr/01_Materialy/PED_EuropeanCHARTERSoilEN.pdf

тези, свързани със земеделие, горско стопанство, миннодобивна промишленост, индустрия, туризъм, транспорт, планиране развитието на населените места. Европейската Харта за почвата (2003) обръща внимание на инструментите за реализиране на устойчиво управление на почвата.

а. Инвентаризация на почвените ресурси чрез наблюдения на почвата на постоянни мониторингови точки и анализ на актуалното състояние на почвените ресурси чрез национална географска информационна система, координирана с Европейската мрежа за мониторинг.

б. Научни изследвания. Интердисциплинарни изследвания върху природните и антропогенни процеси и фактори, причиняващи деградация на почвата. Изследване на връзките между обществото и дадени социални групи от населението и почвите, които те използват.

в. Образование. Интердисциплинарно обучение за почвата и нейното устойчиво опазване, включено в учебните програми на всички нива като елемент на екологичното образование: в началното, средното и висше ниво.

г. Информация. Публична информация за състоянието на почвите в страната и нуждата от тяхното устойчиво опазване. Информацията за отделни региони и землища трябва да бъде достъпна за всички ползватели на почвените ресурси.

д. Участие в публични обсъждания за вземане на решения по проблеми, свързани с опазването и устойчивото ползване на почвите.

е. Планиране използването на почвата. Въвеждане на специфично планиране на земеползването на национално и локално равнище, съобразено с качеството на почвите и тяхната пригодност за конкретно ползване, а също така с местните планове за развитие на селищните системи и урбанизацията на районите.

Плановете трябва да обхващат не само начините за използване на почвените ресурси, но и тяхното опазване, включително отделянето на охраняеми зони със специален статут, ремедиация на деградираните почви и възстановяване на техните функции.

ж. Изследване на въздействията, свързани с реализирането на планове и програми, които биха могли да засегнат пряко или косвено функциите на почвата. Въвеждане на системен научен анализ на почвените условия и оценка на тяхното изменение под влияние на краткосрочни и (или) дългосрочни въздействия; оценка на биологичното разграждане на субстанции и отпадъци, депонирани в почвата и прогнозиране степента на деградация на почвата в резултат на въздействията на тези материали.

з. Прилагане на специфични мерки в случай на опазване на здравния статус на почвата, които включват забрана на прилагането на практики за използване на поземлените ресурси, които биха могли да нарушат функциите на почвата, получаването на безопасна продукция от земеделските култури, отглеждани на дадени участъци или да влошат качеството на определени компоненти на околната среда (например подземни води), които са в контакт с почвата.

Принципите и задачите на европейската политика по почвите и препоръките за практическото ѝ провеждане се основават на ефективното опазване на техните функции и предотвратяване на деградационните процеси. Те са залегнали в Тематичната стратегия (COM(2006)231) за опазване на почвата (2006). Тя доразвива политика по опазване и устойчиво управление на почвата, залегнала в Европейската Харта и препоръчва законодателна рамка за опазване и устойчиво използване на почвата с оглед интегрирането на националните и европейска политики в тази област; мерки за подобряване на знанията по функциите на почвата; мерки за повишаване на отговорността на гражданите по опазване на почвата.

Страните-членки трябва да идентифицират замърсените места на националните територии и да разработят национална стратегия за ремедиация на базата на приети от ЕС стандарти и списък на дейностите, които може да предизвикат потенциално замърсяване. Трябва да се разработят и механизми за финансиране на ремедиационните проекти. Продавачите или купувачите на замърсени места или с вероятност за потенциално замърсяване са длъжни да осигурят сертификат или доклад, който описва качеството на почвата на това място.

Предложен е документ за Рамкова директива (COM(2006)232), който е структуриран около три главни теми - **Предохранителни мерки**, които предвиждат предприемане на адекватни действия за смекчаване и (или) премахване на вредните въздействия; **Идентификация на проблемите** - страните-членки трябва да идентифицират териториите и местата, където има риск от протичане на деградационни процеси и да извършат инвентаризация на замърсените места; **Оперативни мерки**, които включват програми и планове за рисковите територии, национални стратегии за ремедиация на замърсените места и мерки за ограничаване на запечатването на почвите.

Основната цел на предложението за Рамкова директива за почвите (COM (2006) 232) е да се гарантира защита и устойчиво използване на земите, основани на принципите:

1) опазване на почвите от по-нататъшна деградация и защита на техните функции;

2) възстановяване на деградиралите почви до функционална устойчивост;

3) интеграция в други секторни политики чрез установяване на обща рамка и действия.

Предложението не е прието и е отеглено през 2014 г., въпреки нарастващото антропогенно натоварване на почвите в Европа, поради което до сега няма обща политика на ЕС по почвите и пропуските не са запълнени. Макар и неприета, Рамкова Директива за Почвата е един добре завършен документ, който служи като ръководство за разработване на националните документи. Действията, свързани с Тематичната Стратегия понастоящем са ограничени и се свеждат главно до повишаване на общественото съзнание, провеждане на научни изследвания и интеграционна политика, чрез публикуване на Доклад на комисията до съвета, до европейския парламент, до европейския икономически и социален комитет и до комитета на регионите, за изпълнение на Тематичната стратегия за опазване на почвите и текущи дейности (COM (2012)46),

Друг работен документ на ЕС - Оценка на въздействията на Тематичната Стратегия върху опазването на почвата (SEC(2006)620) съпровожда предложената Рамкова Директива за Почвата. В него се разглеждат възможностите за определяне на степента на деградацията на почвата, разпределена между различните заплахи. През последното десетилетие в изследователския сектор фокусът е изместен от деградацията на почвата (заплахи) към функциите на почвата.

След приемането на Актуализираната Европейска Харта за опазването и устойчивото управление на почвата (2003) се появяват важни международни документи като: Актуализиран вариант на Световна Харта за почвата²⁷, приета на конференция ФАО (2015). Предизвикателствата, пред които е изправен светът, са станали по-явни и значими през изминалите три десетилетия. ОСП партньорите смятат, че 9-те принципи, посочени в Хартата все още са валидни, но е необходимо да бъдат актуализирани и ревизирани в светлината на новите научни резултати, получени през последните 30 години, особено по отношение на новите проблеми, като замърсяване на почвата, адаптиране към изменението на климата и смекчаване на последиците, разрастването на градовете и въздействието му върху функциите на почвата. Внесени са изменения по отношение на използването и оценката на земята и екосистемните услуги.

²⁷ <http://www.fao.org/3/a-i4965e.pdf>

Конвенцията на ООН по борба с опустиняването²⁸ разглежда като важен инструмент за нейното приложение разработването на национални програми и планове за действие. По-голяма част от нейното съдържание е посветено на подробни указания как те да бъдат изготвени на национално, регионално и локално равнище.

Протоколът от Киото по проблемите на изменението на климата разглеждат почвата като важен резервоар на въглерод и по тази причина тя трябва да се опазва за по-ефикасно изпълнение на нейните функции.

Общата Селскостопанска Политика (ОСП) е най-важният документ на ЕС, който се отнася до аграрното производство на храни и биомаса. Фокусът в тази политика все повече се измества към включване на мерки за усилване на устойчивостта. Разширяване на концепцията за „по-зеленото“ земеделие на ОСП, планирано за периода 2014 – 2020 г. включва допълнителна подкрепа на земеделските стопани, прилагащи екологосъобразни практики, които благоприятстват смекчаване на промените в климата и околната среда. Това се съгласува със Стандарти за добри земеделски практики, (Good Agricultural and Environmental Conditions (GAEC, 2012)²⁹ - насочени към поддържането на ландшафта, опазването на водите, смекчаване измененията на климата. ОСП формулира мерки за увеличаване и подобряване на биоразнообразието в земеделските стопанства. В ОСП, в Директивата по Нитратите (91/676/ЕЕС) и в Директивата за използване на Пестициди (2009/128/ЕО) е обърнато внимание на повърхностния отток на водите от земеделските земи като източник на замърсяване. Директивата за ГМО (2001/18/ЕО) изисква провеждане на процедура по оценка на риска за околната среда в случай на внасяне на генетично модифицирани организми. ОСП подкрепя секвистирането на въглерод в почвата и поддържането на високо равнище на въглерод в нея. Директивата за Възобновяемата Енергия засяга преустройството на площи с големи почвени въглеродни запаси за отглеждане на култури, от които се произвеждат биогорива. В нея са включени разпоредби, в отговор на въздействието на непреките промени в земеползването.

Съществуват още редица програмни документа на ЕС по политиката за почвите, чиито предмет и цели за разработка са представени в **Таблица 1.2-1**.

С цел прегледност и улеснение на ползвателите представените документи са групирани в четири групи политики:

²⁸ <https://www.unccd.int/>

²⁹ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0549:0607:en:PDF>

1) Обща политика по земеделие (CAP) е на първо място, тъй като всички въздействия от земеделието се явяват като значим замърсител на околната среда, в т.ч. и върху почвите, използвани за земеделие. Следователно, решенията във връзка с минимизирането на тези негативни въздействия, ще се търсят чрез CAP;

2) Индустрията е следващ по значение много важен фактор, създаващ сериозни проблеми на околната среда, в т.ч. и върху почвите (индустриалните площи). По тази причина са отразени политиките, които касаят промишлеността и нейните въздействия, от които по-късно произтичат мерки за преодоляване на проблемите;

3) Населението и урбанизираните територии също са предпоставка за създаване на екологични проблеми. Ето защо в таблицата се посочват най-важните документи, касаещи както управлението на отпадъците, така и използване на утайки от битови и отпадъчни води в земеделието.

4) Особено важни са проблемите с климатичните промени, които са все по осезателни и грижата за адаптацията към тези промени налага предприемането на редица мерки, залегнали в съответните документи. Последният особено важен документ, касаещ климата, ангажиментите и мерките, които трябва да се вземат в световен мащаб е подписаният на срещата в Париж. От 30 ноември до 12 декември 2015 г. Париж беше домакин на 21-вата сесия на Конференцията на страните (COP 21) по Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата (РКООНИК) и на 11-ата сесия на Срещата на страните по Протокола от Киото (СМР 11), на която е прието първото правно-обвързващо глобално споразумение за климата. Основна цел на Споразумението от Париж е ограничаване на повишаването на глобалната средна температура значително под 2°C в сравнение с нивата от преди индустриализацията.

Таблица 1.2-1. Списък на анализирани документи на ЕС, засягащи

политиката за почвите

Политики	Документ на ЕК, №	Предмет и обхват на документа
Земеделие		
1) Обща политика по земеделие, CAP	Регламент (ЕС) № 1305/2013 относно подпомагане на развитието на селските райони от ЕЗФРСР (ОВ L 347). търпи изменения във връзка с новия програмен период, както и следващите регламенти.	Регламентира подпомагането на развитието на селските райони от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони
МНФ многогодишна финансова рамка	Регламенти (ЕС) № 1306/2013 и № 1311/2013 (ОВ L 347, 20.12.2013 г. за определяне на многогодишната	Европейско финансиране, управление и мониторинг на ОСП. Дава възможност на

Политики	Документ на ЕК, №	Предмет и обхват на документа
	финансова рамка за годините 2014—2020	институциите да преоценят приоритетите. Резултатите от прегледа могат да се вземат предвид при евентуално преразглеждане на настоящия регламент за оставащите години от МФР. Настоящата договореност се нарича оттук нататък „преглед/ преразглеждане“ политика по земеделие.
	Регламент (ЕС) № 1307/2013 на Европейския парламент и на Съвета за установяване на правила за директни плащания за земеделските стопани по схеми за подпомагане в рамките на ОСП (Стълб 1)	Общи правила за плащания, отпуснати директно на земеделски стопани по схемите за подпомагане, изброени в приложение I („директни плащания“);
	Регламент (ЕС) № 1308/2013 на Европейския Парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година за установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти.	Европейска организация на пазари със земеделски продукти. Разглежда „Общата селскостопанска политика през 2020 г. като подготовка за бъдещите предизвикателства в областта на хранителното снабдяване, природните ресурси и териториалния баланс“, са очертани потенциални предизвикателства, цели и насоки за общата селскостопанска политика („ОСП“) след 2013 г.
	Директива на Съвета 91/414/ЕИО относно пускането на пазара, използването и контрола в рамките на Общността на представените в търговски вид продукти за растителна защита	Директива се прилага за разрешаване на допускането до пазара на продукти за растителна защита, съдържащи или съставени от генетично модифицирани организми, при условие че разрешението за тяхното освобождаване в околната среда е било дадено след преценка на риска за околната среда в съответствие с разпоредбите на части А, Б и Г и на тези в част В от Директива 90/220/ЕИО
	Директива 91/676/ЕЕС за нитратите, касае защита на водите от замърсяването с тях.	Директивата насочва към опазване на водите от замърсяване, причинено от земеделски източници. Задължава страните-членки да определят чувствителни зони, в които да се прилагат добри земеделски практики.
	Регламент (ЕО) No 834/2007 на Съвета от относно биологичното производство и етикетирането на биологични продукти.	Регламентът дефинира общи цели и принципи за отделните етапи на производството,

Политики	Документ на ЕК, №	Предмет и обхват на документа
	Той отменя Регламент (ЕО) No 2092/91 и регламентира устойчивото развитие на биологичното производство. По същество се поставя началото за осигуряване добра конкурентна среда на вътрешния пазар.	обработката и пласмента на биологични продукти, контрола и обозначенията, отличаващи биологичното производство при етикетиране и реклама. Чл. 12 касае почвеното плодородието и нейната биологичната активност, която се поддържа и увеличава чрез прилагане на многогодишни сеитбообращения с включване на бобови растения. Прилагането на зелено торене включва и други култури, използват естествени торове или органични вещества, за предпочитане е да са компостирани, в резултат на биологично производство.
	Директива 2001/18/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета относно съзнателното освобождаване на генно модифицирани организми в околната среда.	В съответствие с принципа за предпазливост целта на настоящата директива е да сближи законите, подзаконовите актове и административните разпоредби на държавите-членки и да защити човешкото здраве и околната среда, когато: — се осъществява съзнателно освобождаване на генетично модифицирани организми в околната среда за всяка друга цел освен пускане на пазара в рамките на Общността, — се пускат на пазара генетично модифицирани организми като продукт или като съставка на продукт в рамките на Общността.
	Директива 2009/128/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 година за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди	Директивата установява рамка за постигане на устойчива употреба на пестицидите чрез намаляване на рисковете и въздействието от употребата на пестициди върху здравето на хората и околната среда и за насърчаване на използването на интегрирано управление на вредителите и алтернативни подходи или техники, като например нехимични алтернативи на пестициди.
	Предмет на Регламент 528/2012 (ЕУ) за пазара и употребата на биоциди, които се използват за защита на здравето на хората и животните, срещу вредни организми като пестициди или бактерии.	Достъпност до пазара и използването на биоциди

Политики	Документ на ЕК, №	Предмет и обхват на документа
<p>2) Индустирални политики и такива по управление на отпадъците</p>	<p>Директива 2010/75/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 година относно емисиите от промишлеността. Установява правила за комплексно предотвратяване и контрол на замърсява-нето, произтичащо от промишлени дейности</p>	<p>Директива установява правила, за предотвратяването и контрола на емисиите във въздуха, водите и почвата, към управлението на отпадъците, с цел постигането на висока степен на опазване на околната среда като цяло.</p>
	<p>Директива 1999/31/ЕС на Съвета от 26 април 1999 година относно депонирането на отпадъци. Тя е транспонирана в Закона за управление на отпадъците,</p>	<p>Директивата има за цел да предотврати или ограничи вредното въздействие върху околната среда от депонирането на отпадъци, както и да се намали поетапно тяхното количество и за подобряване на цялостното им управление.</p>
	<p>Директива 2006/21/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15.03.2006 г. относно управлението на отпадъците от миннодобивните индустрии</p>	<p>Управление на отпадъците от експлоатация на полезни изкопаеми. посочат ясно изискванията, на които трябва да отговарят съоръженията за отпадъци, обслужващи миннодобивните индустрии що се отнася до местоположението, управлението, контрола, закриването и превантивните и защитни мерки, които трябва да се вземат срещу всяка заплаха за околната среда в краткосрочна и дългосрочна перспектива, и по-специално срещу замърсяването на подземните води от проникване на луга в почвата</p>
	<p>Директива 2008/98/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета от 19 ноември 2008 година относно отпадъците, наричана „Рамкова директива за отпадъците“, която въвежда понятието „биоотпадъци“. Съгласно чл. 6 от Рамковата директива за отпадъците, когато са минали през процес на оползотворяване, включително рециклиране, и отговарят на определени критерии, които следва да включват пределни допустими стойности за замърсителите, когато това е необходимо и да отчитат вероятни вредни въздействия на веществото или предмета върху околната среда.</p>	<p>Директивата определя мерки, за опазване на околната среда и здравето на хората чрез предотвратяване или намаляване на вредното въздействие от образуването и управлението на отпадъците, както и чрез намаляване на цялостното въздействие от използването на ресурси чрез повишаване на ефективността на тяхното използване. Чл. 22 от Директивата, гласи, че държавите - членки трябва да предприемат мерки да се насърчи разделното събиране на биоотпадъците, с цел компостиране и анаеробно разграждане и максималното им използване на органичния ресурс.</p>
<p>3) Урбанизация</p>	<p>Директива на Съвета (86/278/ ЕИО) за опазване на околната среда (на почвата)</p>	<p>Целта на директивата е да насърчи оползотворяването на</p>

Политики	Документ на ЕК, №	Предмет и обхват на документа
	<p>при използване на утайки от отпадъчни води в земеделието. Засегнати са възможностите за намаляването на патогенни организми в почвата и вероятността от натрупване на замърсители в състава.</p>	<p>утайките от ГПСОВ в земеделието като органичен ресурс, както и опазване на околната среда и почвите от замърсяване при използване на утайки. Употребата се позволява, само ако са изпълнени изискванията за качество след анализ на утайките и почвата, върху която се употребяват. Определени са максимални гранични стойности на потенциално токсичните елементи (ПТЕ). Въведе ни са ограничения за използване-нето на земята, прибирането на култури и извеждането на животни на паша, с цел да бъдат избегнати здравословни проблеми от наличието на патогени. Нетретираните утайки се използват, ако те се инжектират или се вкарват в почвата.</p>
	<p>Директива 91/271/ЕЕС за пречистване на отпадъчни води от населени места и такива от някои промишлени отрасли. Касае събирането, пречистването и заустването на отпадъчните води.</p>	<p>Разпоредбите на Директива 91/271/ЕЕС изискват всяка страна-членка на ЕС за агломерациите над 2000 еквивалентни жители да изгради канализационна мрежа и да осигури пречистване на отпадъчните води.</p>
<p>4) Политики по изменение на климата</p>	<p>Директива 2004/107/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета от 15 декември 2004 година относно съдържанието на арсен, кадмий, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух.</p>	<p>Отнасящи се до съдържанието на арсен, никел, кадмий, живак и РАН в въздуха.</p>
	<p>The EU Strategy on adaptation to climate change, 16.04.2013 г.</p>	<p>Вземане на мерки за адаптация на всички равнища — местно, регионално и национално. ЕС има своята роля за запълване на празнини и в знанията и в действията и за подпомагане на тези усилия чрез настоящата стратегия на ЕС.</p>
	<p>Директивата 2007/60/ЕС за управление на риска от наводнения Целта на директивата е да определи рамка за оценка и управление на риска от наводнения, като се стреми да намали неблагоприятните последици за човешкото здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност, свързани с наводненията в Общността.</p>	<p>Оценка и управление на риска от наводнения на директивата се свързват и с приетите разпоредби, съгласно член 3, параграфи 1, 2, 3, 5 и 6 от Директива 2000/60/ЕО. Базира се на проучвания на дългогодишни явления, въз основа на наводнения като резултат от промяната в климата. Предварителната оценка на</p>

Политики	Документ на ЕК, №	Предмет и обхват на документа
		<p>риска от наводнения се извършва, за да се осигури оценка на евентуалните рискове. Тя включва карти на районите на речните басейни, включително заливните равнини като естествени водозадържащи повърхности описание на възникнали в миналото наводнения със значителни неблагоприятни последици и вероятността да се повторят в бъдеще-то.</p>
<p>Политики, свързана с биоразнообразието</p>	<p>Директива на Съвета 92/43/ЕИО за запазването на природните местообитания и на дивата флора и фауна. Разглежда необходимостта да се предприемат действия, тъй като състоянието на природните местообитания в европейската територия на държавите-членки се влошава непрестанно, и че сериозно застрашени са все по-голям брой от различните видове диви видове.</p>	<p>Главна цел на настоящата Директива е да съдейства за запазването на биологичното разнообразие, зачитайки икономическите, социалните, културните и регионалните изисквания. Тази Директива допринася за общата цел на устойчивото развитие, отчитайки, че запазването на биологичното разнообразие може в определени случаи да изисква продължаването или също да способства за развитието на определени човешки дейности.</p>
<p>Необвързващи документи</p>	<p>СОМ/2011/571 Пътна карта за ефективно използване на ресурсите в Европа Чрез пътна карта се доразвиват и допълват други мерки, спадащи към водещата инициатива, по-конкретно постиженията на политиката във връзка с изграждането на нисковъглеродна икономика, и се взема под внимание напредъкът по Тематичната стратегия за устойчиво използване на природните ресурси от 2005 г. и стратегията на ЕС за устойчиво развитие. Пътната карта следва също така да се разглежда в контекста на усилията на световно равнище за постигане на преход към екологосъобразна икономика.</p>	<p>Пътна карта за ефективно използване на ресурсите в Европа има следната визията до 2050 г.: Икономиката на ЕС ще се разрасне по начин, съобразен с ограничените ресурси и възможности на планетата, като по този начин ще допринесе за глобалната икономическа промяна. Нашата икономика ще бъде конкурентоспособна, приобщаваща и способна да осигурява висок стандарт на живот с много по-слабо въздействие върху околната среда. Всички ресурси ще се управляват устойчиво — от суровините до енергията, водата, въздуха, земята и почвата. Ще са постигнати важни цели в борбата с изменението на климата, а биологичното разнообразие и зависещите от него екосистемни услуги ще бъдат защитени, оценени и в голямата си част възстановени.</p>
	<p>The 7th Environment Action Programme (EAP) (7-ма ПДОС)</p>	<p>Седма програма за действие до 2020 г. по Околната среда</p>

Политики	Документ на ЕК, №	Предмет и обхват на документа
	Визията до 2050 г. европейците ще живеят добре, но като зачитат екологичните предели на планетата. Това е визията, изразена в Седмата програма за действие в областта на околната среда на Европейския съюз, приета през ноември 2013 г. и зададена да ръководи политиката до 2020 г.	„Живей добре в рамките на ограниченията на планетата“. Изброяват се девет приоритетни цели. Три от тях обхващат основните области на действие: опазване на природата, по-ефективно използване на ресурсите и създаване на нисковъглеродна икономика, опазване на човешкото здраве от въздействията на околната среда. Другите четири са насочени към това как ЕС и държавите-членки могат да работят за постигането на заложените цели, а последните две цели са хоризонтални и са насочени към постигането на по-добра градска среда и глобално сътрудничество.

Основно значение за опазване на почвите се явяват действията, предотвратяващи тяхното увреждане, тъй като веднъж увредени, възстановяването им не винаги е възможно и изисква огромни финансови ресурси.

По-долу са представени основни европейски директиви, които индиректно се отнасят към опазване на почвата.

Директива 214/52/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 април 2014 година за изменение на Директива 2011/92/ЕС относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда.

Директива 2000/60/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета от 23 октомври 2000 година установява рамката за действията на Общността в областта на политиката за водите. Рамковата директива по водите установява политиката по водите, разработването на планове за управление на речните басейни (ПУРБ) и изискванията за подобряване на състоянието на водите, вкл. от замърсяване от точкови и дифузни източници от обекти във всички сектори на икономиката.

Директива 85/337/ЕИО на Съвета от 27 юни 1985 г. относно оценка на въздействието върху околната среда е изменена с **Директива 97/11**. Тя определя принципите за оценка на въздействието върху околната среда на такива обществени и частни проекти, за които се предполага, че ще окажат значително въздействие върху околната среда и върху компонент почви, и е обвързана с информиране на обществеността.

Директива 85/337/ЕИО касае оценка на въздействието на определени публични и частни проекти върху околната среда има за цел да предостави на компетентните органи необходимата информация, която би им позволила да вземат решение по конкретен проект с пълното познание за евентуалното сериозно въздействие на проекта върху околната среда.

Държавите-членки приемат всички необходими мерки, за да гарантират, че преди да бъдат одобрени проектите, които биха могли да окажат съществено въздействие върху околната среда изискват обществено обсъждане и получаване на съгласие за предприемачески дейности и на оценка относно тяхното въздействие. Проектите, за които е необходим ДОВОС, следва да бъдат предмет на съгласие за развитие/благоустройство.

Директива 2010/75/ЕС относно емисиите от промишлеността установява правила за комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването произтичащо от промишлена дейност. Директива установява правила, за предотвратяването и контрола на емисиите във въздуха, водите и почвата, към управлението на отпадъците, с цел постигането на висока степен на опазване на околната среда като цяло.

Директива 2001/42/ЕО на Европейския Парламент касае оценката на последиците на някои планове и програми върху околната среда. Тя също дава възможност за превенция на екологичните последици от изпълнение на планове и програми. Целта на настоящата директива е да предостави високо равнище на защита на околната среда и да допринесе за интегрирането на екологичните съображения в подготовката и приемането на планове и програми, с оглед съдействие за устойчиво развитие чрез осигуряване, че в съответствие с настоящата директива, се извършва екологична оценка на определени планове и програми, които е вероятно да имат съществени последици върху околната среда. Всички изисквания на директивата са хармонизирани в Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда.

Директива 2003/4/ЕС на Европейския Парламент и Съвета от 28 януари 2003 г. относно достъпа на обществеността до информация за околната среда и отменяща Директива на Съвета 90/313/ЕЕС. Тя увеличава възможностите на заинтересованата общественост да получава специализирана информация, особено в случаите, когато това са архивни данни. Свободният достъп до информация за околната среда постави началото на промяна в подхода на държавните органи по въпросите на откритостта и прозрачността, определяйки мерки за упражняване на правото на достъпа на обществеността до информация за околната среда, която следва да бъде развита и

продължена. Настоящата Директива разширява достъпа, гарантиран съгласно Директива 90/313/ЕЕС.

Засиленият достъп на обществеността до информация за околната среда и разпространението на такава информация допринасят за повишаване на общественото съзнание по въпроси, свързани с околната среда, за свободната обмяна на мнения, по-ефективното участие на обществеността при вземането на решения във връзка с околната среда и в крайна сметка, за по-добра околна среда.

Директива 2004/35/ЕО на Европейския Парламент и на Съвета от 21 април 2004 г. относно екологичната отговорност по отношение на предотвратяването и отстраняването на екологични щети застъпва принцип „Замърсителят плаща“. По отношение на компонент „почви“ като щети се определят всички замърсявания, които създават значителен риск за оказване на отрицателно въздействие върху човешкото здраве в резултат на прякото или косвено въвеждане в, на или под почвата на вещества, препарати, организми или микроорганизми. Определени са изключенията и основните принципи при отстраняване на екологичните щети. Загубата на биологичното разнообразие се е увеличила значително през последните десетилетия. Бездействието би могло да доведе до увеличаване на замърсените места и до по-голяма загуба на биологичното разнообразие в бъдеще. Предотвратяването и отстраняването на екологичните щети, доколкото е възможно, съдейства за изпълнението на целите и принципите на екологичната политика на Общността, определени в Договора. Местните условия следва да се вземат под внимание, когато се решава как да се възстановят щетите. Предотвратяването и отстраняването на екологичните щети следва да се осъществява, като се утвърждава принципът „замърсителят плаща“, както е посочено в Договора, следвайки принципа за устойчиво развитие. Следователно, основният принцип на настоящата директива следва да бъде такъв, че оператор, чиято дейност е причинила екологични щети или непосредствена заплаха от такива щети, трябва да бъде държан финансово отговорен, за да бъдат принудени операторите да вземат мерки и да въведат практики за минимизиране на рисковете от екологични щети, което би намалило вероятността за финансова отговорност от тяхна страна. Тъй като целта на настоящата директива, а именно да бъде създадена обща рамка за предотвратяване и отстраняване на екологичните щети на приемлива за обществото цена, не може да бъде постигната в задоволителна степен от държавите-членки се създават се условия за по-добра реализация на общностно равнище. Обхватът на настоящата директива оказва влияние върху останалото законодателство на Общността,

като: Директива 2009/147/ЕС на Съвета от 30 ноември 2009 г. за опазване на дивите птици³⁰ Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна³¹ и Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2000 г. за създаване на рамка за действие на Общността в областта на политиката на водите³².

Екологичните щети включват и щети, предизвикани от пренасяни по въздуха елементи, доколкото те нанасят щети на водата, почвата и защитените видове и природни местообитания.

Директива 2011/92/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. също касае оценката на въздействието на проекти върху околната среда, за които се предполага, че биха оказали значително въздействие върху околната среда. Тя търпи изменение с **Директива 2014/52/ЕС** на Европейския Парламент и на Съвета от 16 април 2014 г., която отчита принципите, заложен в Тематичната Стратегия на почвите и необходимостта от превенция, деградацията на земята, ограничаване на запечатване, уплътняване, ерозия, загуба на органично вещество. Цели се да се изясни взаимодействието между всички компоненти на околната среда, в т.ч. „земи и почви”.

Заслужават внимание препоръките за оценка на запечатването на почвата, уедряването на земеделските стопанства, строителството на спортни обекти и рекреационни зони. Внимание следва да се обърне върху условията за устойчиво земеделие. Европейското законодателство, свързано с ОВОС, очертава рамката за превантивен контрол при реализацията на инвестиционни проекти в областта на земеделието и промишлеността. Компонентът „Почви” се разглежда и в по-новите документи.

2.2. Анализ на националното законодателство и програмни документи

Анализ и оценка на действащото законодателство, свързано с почвите

Европейските програмни документи са транспонирани в българското законодателство и отразяват поставените цели и задачи за постигане на желаните резултати още в предприсъединителния период към ЕС през 2004 г. Съгласувани са около 200 Европейските документи, третиращи проблемите за опазване на околната среда и са

³⁰ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:020:0007:0025:EN:PDF>

³¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:31992L0043&from=BG>

³² Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България (актуализация 2014-2020)

разработени стратегии, закони, наредби, национални програми и планове, свързани със секторните политики, които засягат почвите. До сега се обръща внимание на политиките по отношение на използването и управлението на природните ресурси касаещи води, въздух, климат. Почвите са засегнати в по-малка степен като повече внимание им е обърнато в Актуализираната Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването, Комуникационната стратегия за устойчиво управление на земите в България, Национална програма за развитие: България 2020. Проектът на Стратегия за устойчиво развитие на Република България 2007 г. маркира проблемите за управление на почвените ресурси, целите и задачите, както и необходимите дейности за решаването им.

Почвата, като компонент на околната среда, е неразривно свързано с опазване на водите, чистотата на въздуха, управление на отпадъците. Опазването на почвите е неразделна част от цялостната политика за опазване на околната среда в страната.

Законът за почвите (обн. ДВ. бр. 89 от 2007 г., последно изм. и доп. ДВ. бр.98 от 27 ноември 2018г.) е рамков закон за опазването на почвите и техните функции, тяхното устойчиво ползване и възстановяване като компонент на ОС, позовавайки се на следните принципи: екосистемен и интегриран подход; устойчиво ползване на почвите; приоритет на превантивния контрол за предотвратяване или ограничаване увреждането на почвите и на техните функции; прилагане на добри практики при ползването на почвите; замърсителят плаща за причинените вреди; информираност на обществеността за екологичните и икономическите ползи от опазването на почвите от увреждане и за мерките за опазването им.

Рамковият закон за почвите определя компетентните органи и дефинира техните компетенции при осъществяването на държавната политика по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на национално, регионално и местно ниво.

Това което се установява от влизането на закона в сила обаче е свързано с координацията и провеждането на единна политика от различните компетентни органи. Не е създаден и не функционира, съгласно чл. 5, ал. 5 от закона, Консултативен съвет по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите. Консултативният съвет е важен с оглед многото ведомства, организации и национални програми, които имат отношение към почвите, например за климата, за устойчивите органични съединения, биологичното разнообразие, Програмата за развитие на селските райони и т.н.

Анализът по отношение на инвентаризацията и проучване на площите с увредени почви, възстановяване на нарушените функции на почвите, и рекултивация на нарушени земи (глава Четвърта от закона за почвите) е даден по-долу към съответните наредби по чл. 20, ал. 2 от закона за почвите.

Друг важен закон, свързан с опазване на почвите е **Закон за опазване на земеделските земи** (обн. ДВ. бр.35 от 24 април 1996г., изм. и доп. ДВ. бр.83 от 9 октомври 2018г. Двата закона имат своите специфики в зависимост от необходимостта от информация, която да бъде предоставена на ползвателите на земеделските земи (ЗОЗЗ) или информационна система за почвените ресурси като цяло (Закон за почвите).

Законът за опазване на околната среда (ЗООС) (обн. ДВ, бр.91/25.09.2002 г., посл. изм. ДВ. бр. ДВ. бр.54 от 16 юни 2020 г.), регламентира държавната политика по опазване на околната среда и интегрирането ѝ в секторните политики. ЗООС е рамков закон, който регламентира основните положения и принципи на управлението на обществените отношения, свързани с опазването на околната среда.

В Раздел III-ти Опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на Глава трета (Опазване и ползване на компонентите на околната среда и управление на отпадъците) са включени всички теми, свързани с опазването, устойчивото ползване и възстановяването на почвата, които гарантират ефективна защита на човешкото здраве и на функциите на почвата, като се отчита, че почвата е ограничен, незаменим и практически невъзстановим природен ресурс.

В ЗООС и подзаконовите актове, издадени въз основа на него, са транспонирани и се прилагат задължения, произтичащи от международни ангажименти и такива от Директиви на ЕС.

В ЗООС се регламентират не само основните положения и принципи на управлението, свързани с опазването на околната среда, но се въвеждат като превантивни инструменти и процедури по тях за екологичната оценка (ЕО) и оценката на въздействието върху околната среда (ОВОС), комплексни разрешителни режими (КР), екологична отговорност, управление и финансиране.

Екологична оценка: Условиата и редът за извършване на екологична оценка са регламентирани в Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (Обн. ДВ. бр. 57 от 2 Юли 2004 г., изм. и доп. ДВ. бр. 67 от 23 август 2019г.).

Почвите, като компонент на околната среда, са неразделна част от предмета на Екологична оценка на планове и програми. Чрез процедурата по екологична оценка се оценява потенциалното въздействие от реализирането на план/програма върху почвите и земеползването. При потенциален риск от замърсяване и/или увреждане на почвите, се предвиждат мерки, които да го ограничат. Процедурата по ЕО не допуска реализацията на нови планове и програми, които да окажат отрицателно въздействие върху почвите.

Екологичната оценка (ЕО) е задължителна за плановете и програмите, които има вероятност да окажат значително отрицателно въздействие върху защитените зони от мрежата „Натура 2000“. Необходимостта от ЕО се преценява и за плановете и програмите, свързани с опазване на почвата - планове за образуване на масиви за ползване на земеделски земи, краткосрочни и дългосрочни програми за подобряване на продуктивните качества на земеделските земи и опазването им от ерозия, замърсяване, засоляване, окисляване и заблацияване.

Оценка на въздействието върху околната среда е превантивен инструмент за идентифициране и оценяване на евентуалните въздействия върху околната среда и човешкото здраве от строителството и експлоатацията на инвестиционните предложения във всички отрасли на икономиката и развитието на инфраструктурата, на ранния етап от тяхното проучване и разработване, преди да е взето решение за реализацията им на конкретно място при съответната технология, начин на строителство и др.

Условията и редът за извършване на оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) са регламентирани в Наредба. Целта на оценката на въздействието върху околната среда на инвестиционни предложения е да определи, опише и оцени преките и непреките въздействия върху човека и компонентите на околната среда, включително биологичното разнообразие и неговите елементи, почвата, водата, въздуха, атмосферата, ландшафта, земните недра, природните обекти, минералното разнообразие и взаимодействието между тях.

Почвите, като компонент на околната среда, са неразделна част от предмета на Оценка на въздействието върху околната среда на инвестиционни предложения.

Комплексно разрешително - превантивен инструмент при изграждането и експлоатацията на нови и за експлоатацията на действащи инсталации и съоръжения за категориите промишлени дейности по приложение № 4 към Закона за опазване на околната среда.

Комплексното разрешително съдържа условия, свързани с емисиите във въздуха, заустване на отпадъчни води, управление на отпадъци, шум, замърсяване на подземните води, предотвратяване на аварии и замърсяване на почвата.

Част от информацията от заявлението за издаване на комплексно разрешително, която се оценява от компетентния орган, издаващ разрешителното, е опазване на почвите и подземните води. Комплексните разрешителни са свързани с контрол на отпадъчните потоци при производство, които потенциално биха замърсили почвите (отпадъчни води, отпадъчни газове) и регламентирани норми, които водят до опазване качеството и свойствата на почвите. Те регламентират и провеждането на почвен мониторинг, чрез който да се идентифицира замърсяване на почвите, в случай, че настъпи такова.

Прилагането на Директива 2010/75/ЕС е от компетенцията на Дирекция „Екологична оценка, оценка на въздействието на околната среда и предотвратяване на замърсяването“ на МОСВ и по-точно от отдел „Комплексни разрешителни и опасни вещества“. С влизане в сила на **Наредбата за условията и реда за издаване на комплексни разрешителни** (Обн. ДВ. бр.80 от 9 Октомври 2009 г., *изм. и доп. ДВ. бр.3 от 5 Януари 2018г.*, посл. изм. и доп. ДВ. бр. **67 от 23 август 2019г.**) за **изграждане и експлоатацията на нови и експлоатацията на действащи промишлени инсталации и съоръжения**, са регламентирани условията и реда за издаване, преразглеждане, изменение, актуализиране и отменяне на комплексните разрешителни (КР), съдържанието и формата на заявлението за издаване на КР, реда и начина за определяне на най-добри налични техники (НДНТ), реда и начина за отчитане на емисиите на вредни вещества, условията за мониторинга по чл.123, ал.1, т.4 и ш.7 от ЗООС и задължението за предоставяне на съответната информация на органите, отговорни за извършване на контрола по чл.120, ал.5 от ЗООС. Компетентният орган за издаване, отказ, преразглеждане, актуализиране и отменяне на разрешителните по чл.117, ал.1 и 2, освен случаите по чл. 94, ал 1, т.9, е Изпълнителният Директор на Изпълнителната агенция по околна среда, съгласно чл.120, ал.1 от ЗООС.

Екологичната отговорност е превантивен инструмент за отстраняване причинени екологични щети и непосредствена заплаха за възникване на такива щети, на принципа “замърсителят плаща”.

Политиката по екологична отговорност се изпълнява от една страна по отношение на отстраняване на минали екологични щети, на основание §9 от Преходните и заключителни разпоредби от Закона за опазване на околната среда и Наредбата за

условията и реда за определяне на отговорността на държавата и за отстраняване на нанесените щети върху околната среда, от минали действия или бездействия при приватизация (Обн., ДВ, бр.66/30.07.2004г., посл. изм.и доп. ДВ, бр. 96/06.12.2011 г.). От друга страна със Закона за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети (обн.ДВ бр.43/29.04.2008, посл. изм. и доп. ДВ бр.58/18.07.2017 г.) и подзаконовата нормативна уредба към него (в т.ч. Наредба №1 от 29.10.2008 г.) за вида на превантивните и оздравителните мерки в предвидените случаи от Закона за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети и за минималния размер на разходите за тяхното изпълнение и Наредба за публичния регистър на операторите, които извършват дейности по приложение №1 към чл.3, т.1 от Закона за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети, обн.ДВ бр.109/23.12.2008 г., посл.изм.и доп. ДВ бр. 55 от 7 юли 2017г.

Осъществява се контрол, както за случаите на минали екологични щети, така и по отношение на случаи на непосредствена заплаха за екологични щети и/или на екологични щети по смисъла на ЗОПОЕЩ със сериозно неблагоприятно въздействие върху екологичното, химичното и/или количественото състояние и/или екологичния потенциал на водите, щети на почвата като замърсяване, което създава значителна опасност за здравето на хората, чиито неблагоприятен ефект е породен от прякото или непрякото въвеждане във, на или под почвата на вещества, препарати, организми и микроорганизми, щети на ресурсите, щети от прякото премахване или унищожаване на защитени местообитания и видове, физически щети или химически разливи, изпускания или подобно замърсяване или значително смущение върху биологичното разнообразие. Основната цел, относно екологичната отговорност е предотвратяване на непосредствената заплаха за възникване на екологични щети върху защитени видове и природни местообитания, води и почви, както и пълното отстраняване на щетите, причинени на природните ресурси и техните услуги, и връщането им в изходното състояние, което би било налице, ако не са настъпвали щети.

Предотвратяване на големи аварии – превантивен инструмент за намаляването на вероятността и последствията от големи аварии при работа с определени опасни замърсители.

Приложното поле и обхват на Закона за опазване на околната среда засяга всички важни елементи, свързани с опазването на почвите, в т.ч. и като реципиент (крайна точка) на замърсяване от други компоненти, въвежда превантивните инструменти с цел

предотвратяване на тези увреждания, регламентира финансовите отговорности по отношение на отстраняване и/или минимизиране на заплахите с фокус на следните принципи:

Принципът на превантивността е важен, защото позволява предприемане на мерки на ранен етап, преди същинското увреждане на ОС. Превантивността смекчено се тълкува като “защита при източника” или с най-лекия вариант “Изключване на пикове на замърсяване”, т.е. на практика тълкуванията са в границите на “емисионно” или “имисионно” замърсяване.

Принцип “замърсителят плаща” - той се интерпретира по два начина: “Замърсителят плаща за мерки, осигуряващи стандартите” или ”Замърсителят плаща за всички външни разходи”. Втората интерпретация е значително по-строга, но първата е пазарно ориентирана и ЕО прилага именно нея.

Принцип “устойчиво и високо ниво на защита”. Няма легална дефиниция, от която да става ясно високото ниво на защита дали означава най-добрата практика в някоя от страните от ЕО или най-високо ниво на защита, съобразно научните данни”. Най-радикалната интерпретация на този принцип е “ниво на замърсяване, съобразено с интересите на бъдещите поколения”, най-либералната - “минимално замърсяване според стандартите”.

Относитими закони и подзаконови актове:

Наредба за инвентаризацията и проучванията на площи със замърсена почва, необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на реализираните възстановителни мероприятия (ДВ, бр. 15/16.02.2007 г). В нея се определят редът и начинът за провеждане на инвентаризация и проучване на площи със замърсена почва (Закон за почвите, съгласно чл. 20, ал. 2 във връзка с чл. 12, т. 6 - замърсяване на почвата). Инвентаризацията и проучванията на площи се извършват с цел да се определят площите със съмнение за замърсяване на почвите и площите с доказано замърсени почви, които да бъдат подложени на мерки за въздействие. В зависимост от проучванията се регламентират мерки за: възстановяване, ограничителни, защитни, както и мерки за обезопасяване. Със съмнение за замърсяване в страната са определени около 1438 места. Малка част са проучени детайлно. Това са преди всичко приватизирани обекти или обекти, които са били в процес на приватизация. Наредбата предвижда създаване, поддържане и актуализация на публичен регистър от ИАОС с три раздела:

раздел А - площи със съмнение за замърсяване на почвата с подраздели за предварителен преглед и предварително проучване;

раздел Б - площи с доказано замърсена почва с подраздели за: 1. подробно проучване, 2. замърсена почва с необходимост от провеждане на мерки за въздействие, 3. площи, върху които се провеждат или са проведени защитни, ограничителни и/или мерки за обезопасяване;

раздел В - площи с незамърсена почва, върху които са проведени мерки за възстановяване.

По този начин се създава и поддържа единна електронна база данни с досие за всяка площ (или място), което представлява добра основа за контролиране на замърсените територии, които могат да представляват проблем за даден вид земеползване.

Информацията за площи със съмнение за замърсяване се получава от регионалните инспекции по околната среда и водите (РИОСВ). Изпитванията показват степента на замърсяване, прави се заключение и се установява причинителят на замърсяването.

Методика за предварителните и подробните проучвания и създаване на публичен регистър за инвентаризация на площи със замърсена почва (2016 г.) е разработена съгласно изискванията на чл. 7 до чл. 13 и параграф 4 от *Наредба за инвентаризацията и проучванията на площи със замърсена почва, необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на реализираните възстановителни мероприятия (Обн. ДВ. бр.15 /2007 г.)*. Въз основа на резултатите от редица дейности се изготвя заключение за териториалния обхват на замърсяването. Площите с доказано замърсени почви, следствие на подробно проучване, ще бъдат подложени на мерки за възстановяване. Необходимостта от разработване на Методиката произтича и от ангажиментите на Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС) периодично да докладва до Европейската агенция по околна среда (ЕАОС) за броя и степента на проучване на замърсените места.

От нормативна гледна точка двата акта - Наредбата и Методиката са изчерпателни. Тъй като Методиката се прилага от 2016 г., добър анализ е възможен едва на третата година, когато са налице резултати и са видими пропуските. На този етап се предлага да се предвиди по-широк кръг от замърсители (неорганични и устойчиви органични) за наблюдение, които след три години да бъдат включени в Наредба № 3 за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите, както и тестване на съответните методи за изпитване в лабораториите на ИАОС.

Наредба за реда и начина за инвентаризация, проучвания, извършване и поддържане на необходимите възстановителни мероприятия на площи с увредени почви. (ДВ. бр. 62 от 4/ 08. 2009 г., посл. изм. ДВ. бр.55 от 7 Юли 2017 г.). Заглавието на тази наредба привидно повтаря предишната. С наредбата се определят редът и начинът за провеждане на инвентаризация и проучвания на площи с почви, увредени от ерозия, киселяване, засоляване, уплътняване и намаляване на почвеното органично вещество; необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на извършените възстановителни мероприятия за земеделски и горски земи. Инвентаризацията и проучванията се извършват с цел да се установят площите с потенциални и действителни рискове за увреждане на почвите и нарушаване на техните функции в резултат на деградационните процеси.

Възстановяването на увредени почви се извършва въз основа на детайлни проучвания и проекти за мелиоративно-технически мероприятия за възстановяване на нарушените функции на почвите и трайното им запазване.

Наредба № 3 за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите (обн. ДВ бр. 71 от 12.08.2008 г.), е специализираната Наредба, въвеждаща система за оценка на замърсяването на почвата, базирана на равнището на концентрация на индивидуалните замърсители в почвата (неорганични и органични). Тази Наредба отменя Наредба № 3 от 1979 г. Определят се три равнища на концентрация за всеки замърсител при 3 стойности на рН, изразени като числени стойности именно: предохранителни, максимално допустими и интервенционни стойности. Според концентрацията на всеки индивидуален замърсител (общо съдържание, mg/kg суха почва) се определят четири степени на замърсяване: слабо, средно, силно и опасно замърсена почва. За опасно се приема замърсяване, предизвикано от концентрация на даден замърсител > 5 МДК, което не означава автоматично изключване на почвата от даден вид земеползване и провеждане на ремедиационни действия.

В тази Наредба са определени и допустимите съдържания на устойчиви органични замърсители (УОЗ), включително органохлорни пестициди.

В действащото към момента национално законодателство относно УОЗ съществува изискване за мониторинг само на някои устойчиви органични замърсители в почви. В първо ниво – широкомащабен мониторинг се извършва наблюдение само на 8 (осем) устойчиви хлорорганични пестициди. От 2013 г. се предвижда мониторинг на още 4 устойчиви пестицида във връзка с включването им в Приложенията на Стокхолмската

конвенция, ратифицирана със закон (обн. ДВ бр. 89/12.10.2004 г., изм. и доп. ДВ. бр.59 от 29 юли 2016г.). Първоначално към Стокхолмската конвенция са били включени 12 УОЗ вещества, добавени са още 10 нови УОЗ, а в последствие още 6 нови УОЗ вещества. Понастоящем УОЗ веществата, включени в Стокхолмската конвенция и Регламент 850/2004, относно устойчивите органични замърсители са 28.

Необходимо е Наредбата да бъде допълнена с норми и за други тежки метали (напр. ванадий, талий, селен и др.) и устойчиви органични замърсители. Посочените в документа прагови стойности са по литературни източници и е наложително тяхното актуализиране с данни от проведени изследвания и разработки, направени след 2008 г.

Обследването и третиране на старите замърсявания се извършваше съгласно **Наръчник за оценяване и третиране на стари замърсявания**, 2001 г. След одобряване на **Методиката за предварителните и подробните проучвания и създаване на публичен регистър за инвентаризация на площи със замърсена почва (2016 г.)**, разработена съгласно изискванията на чл. 7 до чл. 13 и параграф 4 от Наредба за инвентаризацията и проучванията на площи със замърсена почва, необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на реализираните възстановителни мероприятия (Обн. ДВ. бр.15 /2007 г.), тя трябва да се използва при оценки на всички замърсени площи, в т.ч. във връзка с екологичната отговорност, комплексните разрешителни, ОВОС.

Наредба № 4 за мониторинг на почвите (Обн. ДВ. бр. 19 от 13 Март 2009 г.), с която се урежда редът за провеждане на мониторинг на почвите, чрез създаване на Национална система за мониторинг на почвите (НСМП). Тя е част от Националната система за мониторинг на околната среда и включва събиране, оценка и обобщаване на информация за почвите, както и поддържането на информационна система за състоянието на почвите и тяхното изменение. Целта е оценка на актуалното състояние на почвите, своевременно идентифициране, анализ и прогнозиране развитието на деградационните процеси. НСМП предоставя информация за провеждане на ефективна национална политика и обслужва обществените нужди от информация за състоянието на почвите и тяхното изменение.

Мониторингът на почвите, едновременно с почвените карти и базата данни е жизнено важен компонент в събирането на информация за почвите на определен регион или на страната като цяло. Той е главното средство за оценка на качеството на почвите,

идентифициране на природата на замърсените земи, ефектите от трансграничната миграция на замърсителите и на степента и формата на деградация на почвите.

Наредбата е разработена и се прилага от 2009 г. (някои от схемите се прилагат от 2004 г.) Налице са натрупани данни, които позволяват да се направи последваща оценка относно нейния обхват и съдържание. Препоръчително е да се разшири набора от параметри (тежки метали и устойчиви органични замърсители), но само в случай, че са налице норми за тяхната оценка и възможност за тяхното определяне в лабораториите на ИАОС. Дори в този си вид, същата достатъчно добре регламентира процедурите за наблюдение и оценка (съгласно индикаторите, определени със Заповед № РД-619/15.09.2009 г. на Министъра на околната среда и водите, с която се утвърждават схемите за мониторинг на почвите и индикаторите за оценка на състоянието на почвите съгласно чл. 10, ал. 1 и чл. 11, ал. 1 на Наредбата за мониторинг на почвите.

Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт (ДВ, бр. 89 от 22.10.1996, изменена и допълнена в ДВ бр. 30 от 22.03.2002 г.). Издадена е от Министерството на земеделието и храните, Министерството на околната среда, Министерството на териториалното развитие и строителството и Комитета по горите към Министерския съвет.

На рекултивация подлежат всички обекти разписани в чл. 11, ал.1 от Закона за опазване на земеделските земи: рудници, кариери и други земи с нарушен почвен профил; стуроотвали, хвостохранилища, сметища и други депа за отпадъци; стари корита на реки; трасета на изоставени канали, пътища, железопътни линии и строителни площадки, след демонтаж на инженерните съоръжения, облицовки и горно строене.

Рекултивацията на земите е двуетапен процес, който включва техническа и биологична рекултивация. С нея се възстановява годността на земята за земеделско или горскостопанско ползване. При невъзможност се създава друг вид ползване, като се оформя подходящ ландшафт.

Когато теренът се рекултивира за земеделско ползване мелиоративни мероприятия за възстановяване на продуктивността на рекултивирани площи се изпълняват за 5-годишен период след изпълнение на техническата рекултивация.

В наредбата е записано, че когато теренът се рекултивира за горскостопанско ползване – лесотехническите и др. мелиоративни мероприятия за създаване на горски насаждения се извършват през първите 3 години след изпълнението на техническата

рекултивация и залесяването. Това обаче е в противоречие с Наредба № 2 от 7 февруари 2013 г. за условията и реда за залесяване на горски територии и земеделски земи, където този срок е 5 години.

Закон за собствеността и ползването на земеделски земи – ЗСПЗЗ (Обн. ДВ. бр.17 от 1 Март 1991 г., посл. изм. ДВ. бр. доп. ДВ. бр. 79 от 8 септември 2020 г.)

Този закон урежда собствеността и ползването на земеделските земи. Според Чл. 4 собственикът свободно избира начина на ползване на земеделските земи според тяхното предназначение. При ползване на земята той е длъжен да не уврежда почвата и да спазва санитарно-хигиенните, противопожарните и екологичните норми. Чл.10, алинея 10 определя, че при възстановяване на собствеността върху земеделски земи замърсени вследствие на промишлена дейност, собствениците трябва да получат сертификат за тяхното качество и в случай на доказано замърсяване, да получат обезщетение. В действителност това не се е случило от обнародването до днес.

Специална Наредба, приета с ПМС № 50 от 1993 г фиксира площта и местонахождението на екологично замърсените земеделски земи в страната. Сумарно, замърсените земи се оценяват на 1 912,8 ha, а засолените – 402,7 ha. Въз основа на този документ всички почви, индикирани като замърсени са прекартирани в мрежа 200x200 m по време на земеразделянето. Това позволи актуализация на замърсените площи, които достигнаха около 34 300 ha, зонирани по степен на замърсяване на почвите с тежки метали и металоиди, радионуклиди, нефтопродукти, засоляване и/или алкализирание на почвите. Резултатът се дължи на специално разработената **Инструкция на МЗХГ РД-00-11/13.7.1994 г.** за определяне вида и степента на замърсяването на земеделските земи по землица и режима на тяхното ползване.

В тази Инструкция е въведена единна класификация на увредените земи, според която те се подреждат в три класа: 1. Нарушени земи; 2. Замърсени земи; 3. Деградирани земи. Тази класификация послужи като основа за изграждане на Информационна система на увредените почви в страната (1994). МЗХГ е задължено да я поддържа за тази част от земеделските земи, която се използва за производство на продукция.

Инструкцията става основа за разработване на Наредба № 3 на МОСВ (2008), в частност при извеждане на прецизирани стойности за предохранителни, пределно-допустими и интервенционни стойности на концентрация на замърсителите в почвата, които обхващат тежки метали, металоиди, 16 ПАХ и 6 РСВ.

Съществуват нови тенденции при формулиране на целите на политиката по опазване и устойчиво използване на почвите. В Наредба № 3 от 2008 г. стойностите на рН, от които зависят концентрациите на замърсителите, определящи степента на замърсяване са променени. От това следва необходимостта от актуализация и уеднаквяване.

Закон за опазване на земеделските земи (1996, последно изм. и доп. ДВ. Бр. 83 от 9 октомври 2018г.) - с него се уреждат опазването от увреждане, възстановяването и подобряването на плодородието на земеделските земи и се определят условията и редът за промяна на тяхното предназначение.

Законът обръща внимание главно върху опазването на функциите на земеделските земи в селското стопанство. Глава трета „Възстановяване и подобряване на продуктивните качества на земеделските земи” представя и контролира нарушенията на тези земи от промишлено, урбанизационно и друго антропогенно естество. При изпълнения на проекти е приемливо, при определени обстоятелства, да се въведе изискване за оценка на риска от възникване на ерозионни процеси.

Изискванията, отбелязани в този закон, са уточнени в Правилника за прилагането му (обн., ДВ, бр. 84 от 4.10.1996 г., изм. и доп. **ДВ. бр.67 от 23 август 2019 г.**).

Анализ по отношение на двата закона - ЗСПЗЗ и ЗОЗЗ:

Във връзка с разискванията в Народното събрание относно политиката на Министерството на земеделието, храните и горите за създаване на ред в поземлените отношения (обн., ДВ, бр. 77 от 2017 г.) е възложен да внесе в Народното събрание доклад, включващ анализ на нормативната регулация на обществените отношения в земеползването относно собствеността, ползването, опазването и управлението на земеделските земи и Стратегия за управление и развитие на поземлената собственост. В решението е предвидено, в 10-месечен срок след приемане на доклада, да се изготви и внесе в Народното събрание проект на единен законодателен акт, уреждащ поземлените отношения в земеползването, след необходимото обществено обсъждане. Целта е да се предложи организирана и последователна уредба на поземлените отношения, както и да се преодолеят недостатъците и фрагментираността на настоящата регламентация, да се даде цялостна, достатъчна и оптимална регулация, съобразена с актуалните нужди на обществените отношения в страната. Анализът и стратегията са внесени в Народното събрание на Република България на 28.12.2017 година. В изпълнение на решението на Народното събрание е изготвен проект на Закон за земеделските земи . В проекта са обединени Закона за собствеността и ползването на земеделските земи, Закона за опазване

на земеделските земи, Закона за арендата в земеделието и Закона за опазване на селскостопанското имущество, както и правилниците за прилагането им и отделни наредби към тях.

Законопроектът е представен на редовно заседание на Комисията по земеделието и храните през октомври 2018 година. Има предложение от председателя на Комисията да се разшири обхвата на законопроекта, като в него се уредят собствеността на земеделските земи, арендните отношения, както и опазването на селскостопанското имущество. Във връзка с направеното предложение, на 12 октомври 2018 г. е прието решение от народните представители за удължаване на срока за изготвяне на законопроекта. През декември 2019 г. са приключили обществените консултации по проекта.

МЗХГ провежда последователна политика по отношение на подкрепа/стимулиране на дейности, „щадящи околната среда“. Факт е, че чрез Програмата за развитие на селските райони, в двата програмни периода, се подкрепят и финансово стимулират (посредством финансовите възможности по двата стълба чрез субсидии/ компенсаторни плащания) дейности в земеделието и селските райони, свързани с опазване на околната среда - почви и води, Натура зони.

Закон за водите – (Обн. ДВ. бр. 67 от 27.07. 1999 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр. 52 от 9 юни 2020 г.)

Този закон урежда собствеността и управлението на водите на територията на Република България като общонационален неделим природен ресурс и собствеността на водностопанските системи и съоръжения. Той е твърде широкообхватен и третира въпроса за собствеността на водите, концесиите, проблемите и програмите, свързани с питейното водоснабдяване, хидромелиоративните системи и водните обекти; обръща внимание на всички фактори, които могат да причинят риск от замърсяване на повърхностните и подземни води, риск от наводнения, ранни системи за предупреждение от бедствия и аварии. Това налага управление на водите на национално и басейново ниво.

От селскостопанска гледна точка важни са уязвимите и чувствителни зони (чл. 119а, ал. 1), при което се набелязват мерки за предотвратяване на замърсяването от дифузни и точкови източници от селскостопански дейности и градски отпадъчни води с цел опазване на водите и намаляване на биогенното замърсяване“. Уязвимите и чувствителните зони са зоните, в които водите са чувствителни към биогенни елементи. Чл. 134 въвежда забрани в крайбрежните заливаеми ивици и принадлежащите земи на водохранилищата. Забранява се складиране на пестициди, депониране и третиране на

отпадъци; строителство на животновъдни ферми; строителство на стопански и жилищни постройки; миенето и обслужването на транспортни средства и техника; засаждането на трайни насаждения с плитка коренова система; изхвърлянето на отпадъци.

Законът за водите е един твърде тежък, но много добър закон, който третира всички гледни точки и мерки за опазване на водите, ползвани за различни цели и съоръжения, от замърсяване.

Наредба № 2 от 13.09.2007 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници (Обн. ДВ, бр. 27 от 11.03.2008 г., изм. и доп., бр. 97 от 9.12.2011 г.). Издава се на основание чл. 135, т. 5 от Закона за водите и отменя Наредба № 2 от 2000 г. за опазване на повърхностните и подземни водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници (обн., ДВ, бр. 87 от 2000 г.). Със заповед на министъра на околната среда и водите № РД-146/ 25.2.2015 г. за определяне на водите, които са замърсени и застрашени от замърсяване с нитрати от земеделски източници и уязвимите зони.

Със Заповед № РД 09-550/02.08.2016 г. на Министъра за земеделието и храните се утвърждават Правила за добра земеделска практика за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници, а със Заповед № РД-09-877/09.11.2017 на министъра на земеделието, храните и горите и РД-791/27.11.2017 г. на министъра на околната среда и водите се утвърждава Програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони за периода 01.01.2016 г.- 31.12.2019 г.“ Цитираните заповеди отразяват последните изменения, в резултат на актуализации, на уязвимите зони, правила и програма от мерки в изпълнение на изискванията на Наредба № 2 във връзка със Закона за водите и Нитратната директива.

Наредба № 18 от 27.05.2009 г. за качеството на водите за напояване на земеделските култури (обн. ДВ. бр. 43 от 09.06.2009 г.)

С наредбата се определят изискванията към качеството на водите за напояване, техният мониторинг и контрол за спазване на изискванията за качеството на водите.

Наредбата е остаряла и не кореспондира нито с действащите административни структури в МЗХ, нито с регламентирането на брутни поливни и напоителни норми. МЗХГ е стартирало поредица от действия, които ще доведат и до привеждане на наредбата в съответствие с основните нормативни актове в страната.

Законодателството в областта на водите е изчерпателно и хармонизирано с останалото законодателство, свързано с почвите и не са необходими изменения и допълнения.

Закон за управление на отпадъците - ЗУО (Обн., ДВ, бр. 53 от 13.07.2012 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр. 81 от 15 октомври 2019 г.

Урежда екологосъобразното управление на отпадъците като съвкупност от права и задължения, решения, действия и дейности, свързани с образуването и третирането им, както и формите на контрол върху тези дейности. Определя изискванията към продуктите, които в процеса на тяхното производство или след крайната им употреба образуват опасни или масово разпространени отпадъци, както и йерархията при управлението на отпадъците.

ЗУО и свързаните с него подзаконови документи, регламентират преди всичко изискванията към продуктите (съгласно Чл. 13, ал.1), разработването на мерки и начините на контрол, които да гарантират ефективна защита на околната среда и здравето на населението. Целта е с превантивни мерки да се предотврати или да се намали вредното въздействие от генерирането и управлението на различните видове отпадъци. Факт е, че значителна част от отпадъците търпят различни видове преработка, трансформация, ферментация в зависимост от вида им, което позволява тяхното използване. Някои от тях могат да окажат отрицателно въздействие върху почвата в случай на неспазване на изискванията за неговото използване. Параметрите на съставките, позволяващи повишаване ефективността на използване на отпадъците и свеждане до минимум цялостното въздействие от използването на такъв род ресурси са посочени в приложения към съответните подзаконови документи. Проблемите, които произтичат от неправилното управление и използване на отпадъците произтичат от факта, че те трябва да се решават за голям брой отпадъци, които са класифицирани за удобство, но в същото време някои от тях са многокомпонентни и повторното им използване след рециклиране като ресурс определя строг контрол на всеки от тях. Някои отпадъци престават да бъдат отпадъци когато са преминали през процес на рециклиране и оползотворяване след като отговарят на определени критерии.

Наредбата за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието, обн., ДВ, бр. 112 от 23.12.2004 г.. (посл. изм. ДВ. бр. 55 от 7 Юли 2017 г.) и **Наредбата за разделно събиране на биоотпадъците и третиране на биоразградимите отпадъци** (обн. ДВ. бр.11 от 31.01.2017 г. изм. и доп. ДВ. бр.47 от 5 юни 2018г.). имат пряко отношение към опазване на почвите от замърсяване, с възстановяването им чрез използване на получения органичен продукт, който съдържа голямо количество хранителни вещества.

Наредбата за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието, е разработена поради необходимостта от хармонизиране на националното законодателство с това на ЕС, където проблемът с оползотворяването на утайките в земеделието е поставен още през осемдесетте години. Указанията за разработване на нормативните документи произтичат от *Директива 86/278/ЕИО на Съвета за опазване на околната среда, и по-специално на почвата, при използване на утайки от отпадъчни води в земеделието.* Наредбата регламентира изискванията, на които трябва да отговарят утайките, за да се гарантира, че няма да имат вредно въздействие върху човешкото здраве, растителността, животните и околната среда, включително върху почвата, както и редът за отчитане на оползотворените утайки. За да се постигнат поставените цели, особено внимание се обръща на контрола от компетентните органи, тъй като утайките могат да съдържат органични замърсители, тежки метали, патогенни микроорганизми, други потенциално вредни вещества, които се съдържат в тях и представляват и опасност.

Освен със Закона за управление на отпадъците, с чл. 3, Наредбата е обвързана и със Закона за опазване на земеделските земи по чл. 11, ал. 1, в случаите когато се предвижда използване на обработените утайки за рекултивация на земи с цел за земеделско ползване. С Чл. 5 Наредбата е свързана със Закона за водите, поради вероятността споменатите замърсители да попаднат във водни обекти или да се натрупат в почвата откъдето могат да попаднат в хранителната верига.

Известно е, че утайките от отпадъчни води от ГПСОВ са богати на органични вещества и съдържат значителни количества азот, фосфор и калий, които са ценни хранителни елементи за растенията. От тази гледна точка контролираното използване на утайки е ресурс за възстановяване на органичните запаси на почвите, които получават все по-малко оборски тор, поради ограниченото му количество през последните две десетилетия. Следователно, с нормативните документи се полагат усилия, използването на утайките да се прилага по начин, осигуряващ безопасност от вредни въздействия.

Чл. 6 на Наредбата има забранителен характер – не допуска използване на утайки в земеделието, ако не отговарят на определени изисквания, в това число, посочени в Приложение 1 от Наредбата (*Таблица № 1.2-2*). С тези изисквания се цели ефективно отстраняване на потенциалните вредни въздействия. Допустимостта за внасяне на утайки се определя от стойностите на групи показатели, представени в 7 Приложения. Граничните

стойности определят измерените съдържания на вредните вещества в утайките като подходящи за внасяне в почвата или непригодни.

По отношение на тежките метали и арсен, количествата им се определят и в почвите и в утайките (в mg/kg абс.сухо в-во), за да се изчислят възможните количества за внос на утайки в зависимост от максимално допустимите концентрации при конкретно рН на почвата *Таблица (№ 1.2-2) и утайките (Таблица 1.2-3)*. Известно е токсичното действие на тежките метали при участието им във веригата „почва – растение – животни – човек“. Въпреки, че за използване на утайки в земеделието не се предвиждат такива от промишлени води, в някои ГПСОВ се заустват отпадъчни води от индустриални предприятия и от болници, което рефлектира върху качеството им.

Таблица № 1.2-2 Максимално допустими концентрации на тежки метали в почвата

№ по ред	рН**	МДК mg/kg***							
		кадмий	мед	никел	олово	цинк	живак	хром	арсен
1.	<6	1,5	80	90	60	200	-	-	-
2.	6 - 7,4	2,0	140	*	100	250	1,5	200	25
3.	>7,4	3,0	200	110	120	300	1,5	200	25

Забележки:

*При рН в диапазона от 6 - 7 максимално допустими концентрации са 75 mg/kg; при рН в диапазона от 7 - 7,4 максимално допустими концентрации са 80 mg/kg.

**Активната реакция (рН) на почвата се определя в суспензия при съотношение почва:вода 1:5 при интензивно разбъркване в продължение на един час и последващо време за взаимодействие от 1 до 3 часа.

***МДК в mg/kg са представени спрямо абсолютно сухо вещество.

Таблица 1.2-3 Максимално допустими концентрации (МДК) на тежки метали и арсен в утайките, предназначени за употреба в земеделието*

кадмий	мед	никел	олово	цинк	живак	хром	арсен
30	1600	350	800	3000	16	500	25

МДК са в mg/kg са представени спрямо абсолютно сухо вещество.

В чл. 6, ал. 1, т. 5 от Наредбата са регламентирани и изисквания и по отношение на микробиологични и паразитологични показатели, които са определени като брой в определено количество утайка - *Таблица 1.2-4*. Санитарното състояние на утайките е особено важно и затова то определя възможността за тяхното използване. С цел избягване на здравословни проблеми, причинени от патогенни организми, след внасянето на утайки на земеделски земи и пасища са въведени ограничения за определен срок от време за използването на земята, на пасищата за пашуване на животни за прибирането на култури. Правилно е недопускането на утайки за внос при използване на почвите за отглеждане на зеленчуци и плодове.

Таблица 1.2-4 Микробиологични и паразитологични изисквания, които трябва да бъдат изпълнени след третиране на утайки, предназначени за оползотворяване в земеделието

№ по ред	Показател	Допуск на показателя	Мерна единица
1.	Salmonella spp.	Отсъствие (Не се допуска)	20 g мокро тегло*
2.	Escherihia coli	100 НВЧ**	g мокро тегло
3.	Clostridium perfringens	300 НВЧ	g мокро тегло
4.	Жизнеспособни яйца на хелминти	1	1 kg сухо тегло

*20 g означава, че в 20 g проба от утайка във влажно състояние не трябва да се открива присъствие на Salmonella spp. при прилагане на качествен метод за откриване.

**НВЧ - най-вероятно число.

Приложение 4 включва показателите, които определят физико-химичните и биологични характеристики на утайките. Те са задължителни за изпълнение от акредитираните лаборатории и обхващат всички важни за земеделието показатели. Те касаят от една страна съдържанието на хранителни елементи и от друга – състоянието на утайките по отношение на патогенните микроорганизми. Разбира се, при получаването на утайките се предприемат мерки и за тяхното обезпаразитяване, но то следва да се контролира.

Методите за вземане на проби, анализите на почви и утайки, съобразени със съответните стандарти, както и на референтните инструментални техники за измерване на съответните стойности са посочени в Приложение № 5 към чл. 8, ал. 4.

Чл. 6, ал. 3 гласи, че: „В защитените зони по НАТУРА 2000 се допуска използването на утайки от отпадъчни води, ако концентрацията на тежки метали, металоиди и устойчиви органични замърсители в утайките не превишават фоновите концентрации за съответния район“, което съответства на предназначението на земите в такива зони и начинът на земеползването им. В редица страни националното законодателство не позволява внасянето на утайки в земеделски земи. Такъв е случая в Швейцария.

В Наредбата са отразени всички показатели по отношение на МДК, използвани методи, време на внасяне на утайките, разрешения и забрани, гранични стойности, което гарантира по-голяма сигурност при тяхното използване. Утайките са един продукт, който се генерира в значителни количества и трябва да се депонира някъде, но в същото време има и полезни и опасни съставки, които при добра технологична обработка могат да се вложат ефикасно за подобряване на свойствата и плодородието на почвите при строг

контрол, който е залегнал в наредбата. Тя дефинира и честотата за изпитване на утайките в зависимост от количеството на образуваните утайки в зависимост от различния капацитет на ГПСОВ, което зависи от броя на жителите в районите на действието им. Производителите на утайки анализират продукта си и предоставят информацията на потребителите преди доставянето на утайките за оползотворяване съгласно ЗУО. Поддържа се връзка и с РИОСВ, която получава протоколи с извършените анализи. В наредбата е залегнало условие, че анализите следва да се извършват от акредитирана лаборатория, което гарантира тяхната достоверност. Потребителят следва да ползва компетентни експерти при изчисляване на количеството утайка, което може да бъде внесено на определените за целта площи. В противен случай опасността от замърсяване на екологично чисти почви с тежки метали и патогени е реална. Въведеният с наредбата ред е добър, но когато потребителите са частни лица, без достатъчно знания и компетентности крие известен риск. Препоръчително е те да се консултират с експертите от НССЗ.

Наредбите, касаещи битовите и производствените отпадъците също са свързани с опазване на околната среда, земите, почвите и здравето на населението.

Утайките, които не отговарят на изискванията изискват съоръжения за изгаряне като инсинератори или други инсталации за термична обработка. Рекултивацията на нарушени терени от минна дейност е по-добрия и сигурен вариант за оползотворяване на утайки от ГПСОВ, ако няма опасност от замърсяване на водите. Необходимостта от органично вещество при залесяване на табани, изградени от скални материали създава добри условия за по-добър растеж на посадъчния материал и за по-бързото укрепване на откосите. Най безопасно е използването им за запълване на котловани при приключване на открит добив на полезни изкопаеми. Смесването на утайки с компости, получени от биоразградими отпадъци би подобрило качеството им и по-безопасното им използване.

Наредбата за разделно събиране на биоотпадъците и третиране на биоразградимите отпадъци (Обн. ДВ. бр.11 от 31.01. 2017 г. изм. и доп. ДВ. бр.47 от 5 юни 2018г.) обединява две наредби - Наредбата за разделно събиране на биоотпадъците и Наредбата за третиране на биоотпадъците, отменени с Постановление № 20 от 25.01.2017 г. с ДВ бр. 11 от 31.01.2017 г.). Прилага се за биоотпадъците от домакинствата и други обекти, които образуват биоотпадъци и не са обхванати от общинските системи за разделно събиране. Целта на политиката по управление на отпадъците, нормативните документи и дейностите, свързани с програми и мерки, касаещи това управление да се намали формирането на парникови газове от депата и тяхното въздействие върху околната

среда при освобождаването им в атмосферата. Страната е поела ангажимент за постепенно намаляване количеството на депонираните биоразградими отпадъци и подобряване на тяхното управление.

Според чл. 3 на Наредбата, притежателите на битови биоотпадъци организират самостоятелни системи за тяхното разделно събиране или ги предават на общинска система за разделно събиране или извършват компостиране на място. Тези, които не са обхванати от общинските системи оползотворяват самостоятелно биоотпадъците си след получаване на съответен документ по чл. 35 от ЗУО или ги предават въз основа на сключен договор на лице, притежаващо този документ. Реализирани са проекти за домашно компостиране в над 40 общини. Произведеният компост във всички случаи представлява по-добър органичен материал, който може да се хумифицира и да повиши плодородието на почвите в сравнение с утайките от ГПСОВ, тъй като е безопасен. Компостирането като метод е отдавна познато и се използва в много страни по света, но в нашата страна няма традиция в това отношение. Ето защо е необходимо полагането на усилия от страна на общините постоянно да информират население за възможностите за оползотворяване на биоразградимите отпадъци и предоставяне на контейнери за компостиране на семействата, които желаят да компостират биоразградимите отпадъци и на МЗХГ да предвижда обучение на земеделските производители. Създадени са различни помагала под формата на ръководства, които могат да улеснят процеса на адаптиране на населението към изискванията не само на ЕС, но и на нашето законодателство с цел опазване на околната среда.

Съгласно ал. 3 на чл. 3, в случай че биоотпадъци са странични животински продукти, се изпълняват изискванията за одобрение и регистрация формулирани в Регламент (ЕО) № 1069/2009 на Европейския парламент и на Съвета. Той определя здравни правила за странични животински продукти, които не са предназначени за консумация от човека.

Биоразградимите отпадъци, особено оборския тор, който не се съхранява в специално изградени торохранилища води до замърсяване около площадките, които стават източник за замърсяване на почвата, при условия на просмукване се замърсяват подземни води, замърсяването на повърхностните води е безпрепятствено. Ето защо биоотпадъците е редно да се подлагат на ферментация съгласно формулираните изисквания и в безопасни за околната среда съоръжения. Освен екологично значение, събирането и оползотворяването на отпадъците опазва почвите от замърсяване. Наредбата има и икономически контекст,

тъй като изисква оползотворяване на биологичните отпадъци за производство на земеделска продукция и обогатява почвите с преработен продукт.

С цел опазване на здравето на населението и най-вече на земите и почвите Наредбата въвежда някои забрани с чл. 4 като: неконтролирано изгаряне на биоотпадъци; депониране и/или обезвреждане на биоотпадъци, в случай че могат да бъдат рециклирани или оползотворени на територията на страната; смесване на разделно събрани биоотпадъци с други видове отпадъци; изхвърляне на биоотпадъци в контейнери за събиране на смесени битови отпадъци при наличие на изградени системи за разделно събиране на биоотпадъци; изхвърляне на биоотпадъци в контейнери за рециклируеми отпадъци; депонирането и/или обезвреждането на биоотпадъци от поддържането на зелени площи, паркове и градини, от зелени площи към търговски обекти, стопански и административни сгради. За да се постигнат добри резултати е необходимо да се предприемат мерки за повишаване информираността на населението за ползите и изискванията за разделното събиране и оползотворяване на биоотпадъците, още повече, че дейностите по събиране на битовите отпадъци са задължения на органите на местното самоуправление и местната администрация. Тяхна е отговорността и за ликвидиране на нерегламентираните депа, които нарушават и загрозяват ландшафта, отнемат площи, които биха се използвали за производство или стават причина за задръстване на дерета, които при проливни дъждове могат да станат причина за наводнения и нанасяне на материални щети.

Наредбата има непосредствено значение за земите и почвите, тъй като в нея се регламентира третирането на биоразградимите отпадъци, изискванията и производството на материали, годни за използването им като почвени подобрители - компост, ферментационен продукт, органичен почвен подобрител, стабилизирана органична фракция от процеса на механично-биологично третиране (МБТ). Подробно е регламентиран видът и произходът на подходящите за биологично третиране биоотпадъци, условията, при които продуктът компост и ферментационният продукт престават да бъдат отпадък, както и изискванията за качество на компост, органичен почвен подобрител и стабилизирана органична фракция от МБТ, за етикетиране, употреба и пускане на пазара на получените органични материали, годни за ползването им в земеделието, ландшафтното устройство и употребата им в частните дворове и градини.

В Наредбата са описани и допълнителните изисквания към ползване на компоста, ферментационния продукт, органичния почвен подобрител и стабилизираната органична

фракция от МБГ. В Приложение 1 е публикувана пояснителна таблица за задължителна информация, която се представя по реда на чл. 13 и 14, за видовете отпадъци и съответните им кодове.

Целта на **„Наредба за управление на строителните отпадъци и за влягане на рециклирани строителни материали, Обн. ДВ. бр.98 от 8 декември 2017г.“** е да се предотврати и ограничи замърсяването на въздуха, водите и почвите, както и да се ограничи рискът за човешкото здраве и околната среда в резултат на събирането, третирането и транспортирането на СО; да се насърчи рециклирането и оползотворяването на СО за постигане на целите по чл. 32 от Закона за управление на отпадъците (ЗУО).

Това не само ще намали замърсяването на въздуха, водите и почвите, но и ще намали цената на вляганите строителни материали и от там – и на строителството. Необходимо е да се работи в посока създаване на пазари за рециклирани строителни материали.

С наредбата се регламентира: създаването на система за управление и контрол на дейностите по събиране, транспортиране и третиране на строителните отпадъци (СО), изискванията за влягане на рециклирани строителни материали в строителството, изискванията за управление на СО в процеса на строителство и премахване на строежи. Тя е съобразена с изискванията на Закона за управление на отпадъците и Закона за устройство на територията, има технически характер, но изискванията, поставени в нея и спазването им, косвено водят до опазване на земите и почвите от замърсяване. Според класификацията строителните отпадъци биват неопасни и опасни. Обикновено за рециклиране се използват инертни строителни отпадъци, които не претърпяват съществени физични, химични и биологични изменения; не са разтворими, не горят и не участват в други физични и/или химични реакции; не са биоразградими и/или не оказват неблагоприятно въздействие върху други вещества, с които влизат в контакт, по начин, който води до увреждане на човешкото здраве или до замърсяване на околната среда над допустимите норми; общата им способност за излужване, съдържанието на замърсяващи вещества в отпадъците и екотоксичността на инфилтратата са незначителни и не оказват вредно въздействие върху качеството на повърхностните и/или подземните води. Изпитванията за инертност се документират с протоколи за изпитване, издадени от акредитирани лаборатории, които определят допустимостта им за употреба.

В България има изготвен стратегически план за управление на строителните отпадъци за периода до 2020г., в който са поставени конкретни количествени цели за

повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на строителните отпадъци. България е с многократно по-ниски стойности на показателя строителни отпадъци/жител/година от средното за ЕС-27. Количествата образувани строителни отпадъци намаляват през последните години. Строителните отпадъци имат сравнително малък относителен дял от образуваните производствени отпадъци – около 6%. С най-висок относителен дял на образуваните строителни отпадъци са под-секторите "Разрушаване на сгради" и "Ново строителство" (общо 35%), следвани от секторите „Пътища” (33%) и "Индустриални предприятия" (26%). Анализите на морфологичния състав на строителните отпадъци показват, че с най-висок относителен дял са земните и скалните маси (33%), следвани от бетон и стоманобетон (28%) и асфалтобетон (11%). В регионален аспект най-големи количества строителни отпадъци са образувани в областите София град, Варна, Бургас, Пловдив и Благоевград. Преобладаващата част от строителните отпадъци имат висок потенциал за рециклиране и оползотворяване. В периода 2008-2012 г. се наблюдават положителни тенденции на нарастване на относителния дял на оползотворените спрямо обезвредените строителни отпадъци. В резултат на ведомствени изисквания и добри практики в ж.п. сектора от години се постига много високо ниво на оползотворяване на строителните отпадъци от сектора – над 80%, което показва, че регламентирането на изисквания води до положителни резултати.

В сектор „Пътища”, който е източник на около 1/3 от строителните отпадъци, все още има значително изоставане. Въвеждането и прилагането на „зелени” обществени поръчки с изисквания за оползотворяване на отпадъците и влагане на рециклирани строителни материали може да допринесе за преодоляване на това изоставане.

Повишаването на капацитета на браншови организации от отрасъл строителство и производство на строителни материали чрез методически и обучителни материали, включително широкомащабни обучения, наличието на информационни интернет - портали по прилагане на европейското и съответното национално законодателство и политики, разработване на план за управление на строителните отпадъци в процеса на инвестиционното проектиране, възможностите и стандартите за влагане в строителството на рециклирани строителни материали би допринесло за подобряване на ефективността при управление на строителните отпадъци.

За първи път Националният стратегически план за управление на отпадъците от строителството и разрушаване на територията на Р. България за периода 2011-2020 г. анализира в детайли състоянието на управлението на отпадъците от строителството и от

разрушаването на сгради в страната. На база на обобщените данни от различни източници и техния анализ са направени експертни предположения и прогнози, предложени са законодателни промени и мерки за развитието на инфраструктурата за управление на този поток производствени отпадъци, визиращи 10-годишен период (2011-2020г.). Основната цел е да се допринесе за устойчивото развитие на Р. България чрез рециклиране и оползотворяване на 70% от строителните отпадъци към 2020 г., което да доведе до намаляване на въздействията върху околната среда, причинени от генерирането им, подобряване на ефективността на използване на ресурсите, увеличаване отговорностите на замърсителите, стимулиране на инвестициите за управление на отпадъците. Стратегическият план е разработен в съответствие с изискванията на Рамковата директива 2008/98/ЕС за отпадъците и европейската Тематичната стратегия за предотвратяване образуването на отпадъци и рециклиране. Планът предвижда нормативни, административни, технически и инвестиционни мерки за поетапно достигане на стратегическата цел. Част от мерките вече са изпълнени – приети са законови разпоредби и специална наредба за третиране на отпадъците от строителството и от разрушаването на сгради, с които са определени: отговорностите на всички участници в процеса – общински и държавни органи, строители, проектантите и консултантите в строителството; поетапните цели за оползотворяване и рециклиране; изискванията за влагане на рециклирани строителни материали в различните типове строежи; контрола; изискванията към възложителите на обществени поръчки за строителство, за предоставяне на информация и контрол. Изпълнени са и няколко регионални общински съоръжения за третиране на строителни отпадъци с финансиране по ОПОС. Основните мерки в програмата са насочени към обучителни програми за всички страни в процеса, информационни и инвестиционни мерки; мерки за разработване на технически ръководства и стандарти и др.

Все още обаче се отбелязват случаи на нерегламентирано изхвърляне на строителни отпадъци извън специално обособените площадки за депонирането им, като се замърсяват обработваеми площи или временно необработваеми, които практически стават неизползваеми до изчистването им, което е скъпо мероприятие.

Закон за подземните богатства, Обн. ДВ. бр.23 от 12 Март 1999 г., последно изм. и доп. доп. ДВ. бр. 79 от 8 септември 2020 г. Минните отпадъци са другият вид сериозни отпадъци, чието управление се подчинява на този закон, регламентирано в глава осма – Чл. 22а до Чл. 22л и **Наредба за управление на минните отпадъци**, Обн. ДВ. бр. 5 от 19 Януари 2016 г., изм. и доп. ДВ. бр.58 от 23 юли 2019г., в която се формулират

изискванията за възстановяване на земите и почвите след деградацията им при добива на полезни изкопаеми. В резултат на това се постига връщане на нарушените терени и включването им като земеделски земи, горски площи, лесопаркови територии, крайградски зони за отдих и др. Съгласно Чл. 4. управлението на минните отпадъци се извършват съгласно одобрен от министъра на енергетиката план. Добивът на подземни богатства използва различни технологии и първична преработка, затова и съхранението на отпадъците, тяхното оползотворяване чрез рециклиране, изисква гарантиране на безопасно депониране чрез разработени проекти по чл. 82 ЗПБ и изпълнение на дейности и мероприятия за изграждане, експлоатация и закриване на съоръжения за минни отпадъци в съответствие с плана за управление. В зависимост от добивът съоръженията за отпадъци се категоризират съгласно чл. 22б, ал. 4 ЗПБ в категории „А“ и „Б“. Насипищата (табани), хвостохранилищата и шламоотвалите, площадките за депониране на опасни, неопасни отпадъци, незамърсени площи са съоръжения. Всички те при неправилно използване представляват опасност от замърсяване на околната среда. Ако хвостохранилищата не се поддържат с влажна повърхност този опасен отпадък се разнася от вятъра и се отлага върху съседните земи като ги замърсява. Ако изолацията не е добре направена може да се получава инфилтрация, която също замърсява съседните територии не само по време на експлоатация, но и след закриване на съоръжението.

Всички дейности по съхранението са отговорност на операторите, които осъществяват собствен мониторинг, контрол и управление на закритото съоръжение за минни отпадъци. Изпълняват се мерки, свързани с рекултивацията на вече закритите съоръжения за управление на отпадъците. С извършването на процедури по реда на глава шеста от ЗООС се набелязват всички изисквания и препоръки на експертите, които следва да се прилагат по време на строителство, експлоатация и закриване на добивните предприятия. Тъй като от техните приходи по време на експлоатацията се акумулират средства във фондове, необходими за закриването и рекултивацията няма проблеми от финансов характер.

Други закони, имащи отношение към почвите

Законът за биологичното разнообразие, Обн. ДВ. бр. 77 от 9 Август 2002 г., изм. ДВ. бр.98 от 27 ноември 2018г. не използва термина „почва“. Само в случаите, когато се коментират местообитанията и защитените зони се споменава за почвозащитни и климаторегулиращи функции във връзка с характеризиране на екосистемите и местообитанията. Териториите, включващи типове природни местообитания се подлагат

на оценка по степен на съхраненост на структурата и функциите на съответния тип природно местообитание и възможности за тяхното възстановяване. Почвата се игнорира като обект на оценяване. Министерството на околната среда и водите осигурява проучването, оценката и изготвянето на документации за териториите.

В разработените документи, касаещи биоразнообразието, няма политики, засягащи почвата като обект на изследване. Това на практика игнорира средата за изява на биоразнообразието. Изпълняваща функциите на хранителна среда и буфер в биосферата, почвата е необходимо да бъде включена в законодателните мерки за опазване и поддържане на биоразнообразието, което трябва да бъде обект на националната стратегия.

Законът за горите (ЗГ) (ДВ бр.19/2011, посл. изм. ДВ. бр. 79 от 8 септември 2020г.) урежда обществените отношения, свързани с опазването, стопанисването и ползването на горските територии в Република България, с цел гарантиране на многофункционално и устойчиво управление на горските екосистеми. Всички дейности в горите са свързани с планиране, което обикновено се извършва на различни нива. На първо място те се третират в Националната стратегия за развитие на горския сектор, след това - в Стратегически план за развитие на горския сектор и накрая - в областни планове за развитие на горските територии и горскостопански планове и програми. Допустимият размер за ползване на горските ресурси се определят от горскостопанските планове и програми, в които са дефинирани насоките за постигане целите на управлението на горските територии за срок от 10 години. ЗГ забранява намаляването на общия процент лесистост на територията на страната. Промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии е възможно само в конкретно посочени случаи. Част от дейностите в сектор „Земеползване, промяна в земеползването и горско стопанство“ на Третия Националния план за действие по изменение на климата (ТНПДИК) се прилагат чрез инструментите за планиране в ЗГ. Такава е дейността, свързана с увеличението на дела на залесените терени на земи отпаднали от обработваемите, голините, пустеещите негодни за земеделски почви с ниска категория, както и сертифицираните гори. Всичко това е свързано със смекчаване и адаптацията към климатичните промени, чрез повишаване потенциала на горите да улавят въглерод, както и с борбата с ерозията, със свлачищата, опазване на биоразнообразието и т.н.

В този закон се обръща внимание върху създаването на противоерозионни гори на ерозиран терени и гори на рекултивирани нарушени терени за целите за опазване и

възстановяване функциите на почвата в съответствие с “Наредба № 2 от 2013 г. за условията и реда за залесяване на горски територии и земеделски земи, използвани за създаване на специални, защитни и стопански гори и на гори в защитени територии, инвентаризация на създадените култури, тяхното отчитане и регистриране, в която към рекултивацията за горскостопански нужди се поставят специфични изисквания за създаване на продуктивни гори върху нарушените терени”.

Чрез Наредбата за залесяване е направена поправка към изискванията за горска рекултивация, в която досега изискваният период за отглеждане на културите върху рекултивирани терени от 3-годишен е увеличен на 5 години. Това дава по-добри възможности за прихващане и устояване на новосъздадените култури.

Закон за устройство на територията (ДВ, бр. 1 от 02.01.2001 г., последно изм. и доп., ДВ, бр. бр.62 от 14 юли 2020 г.). Този закон урежда обществените отношения, свързани с устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в Република България, и определя ограниченията върху собствеността за устройствени цели.

Министърът на регионалното развитие и благоустройството ръководи осъществяването на държавната политика по устройство на територията, координира дейността на централните и териториалните органи на изпълнителна власт, на органите на местното самоуправление и местната администрация, извършва методическо ръководство и упражнява контрол върху цялостната дейност по устройство на територията.

Според основното им предназначение, определено с концепциите и схемите за пространствено развитие и общите устройствени планове, териториите в страната са: урбанизирани територии (населени места и селищни образувания), земеделски територии, горски територии, защитени територии, нарушени територии за възстановяване, територии, заети от води и водни обекти, и територии на транспорта.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Цитираните нормативни актове са приложими, свързани с провеждането на политиката за почвите и покриват изискванията на Европейска политика по почвите. В тях са формулирани както общите принципи на тази политика, така и конкретните дейности по опазването и устойчивото използване на почвите. Наредбите въвеждат стандарти за опазване на почвата от замърсяване, за рекултивацията на нарушените земи и провеждане на проучвания и инвентаризация на площи със замърсена почва, които покриват изискванията на политиката по почвите на ЕС.

Анализът на българското законодателство и нормативна уредба показват, че Република България има добре формулирани правила за контрол и оценка на въздействие върху околната среда, в частност върху компонент почви.

Дефицит в съществуващата законова уредба е липсата на превантивни мерки по отношение на земеделските почвите, незасегнати от деградационни процеси или претърпели деградация в незначителна степен. Въпреки средствата по Схемите за директни плащания и от Програмата за развитие на селските райони, които поощряват чрез компесаторни мерки прилагането на щадящи почвите и водите земеделски практики, извън този обсег остават мерки, доказали по-голямата си ефективност, напр. инженерно-техническите противоерозионни мерки. От друга страна, многото собственици/ ползватели на земеделските земи, особено малките стопанства, където каквито и мерки да се прилагат, ефектът им е ограничен поради малката територия върху която се прилагат (малкото стопанство). Необходимо е да се стимулират стопанства, напр. на територията на землище, воден басейн и т.н., а не само единични стопанства с оглед увеличаване на ефекта. Затова на този етап фокусът е върху информираност и обучение, а средствата да се отделят за по-скъпо струващите мерки, напр. инженерно-техническите в борбата с ерозията.

Както националното, така и европейското законодателство се основават главно на рестриктивни и забранителни режими, но не и на насърчителни.

Анализът показва, че българското законодателство по опазване на почвите е добро, но прилагането му среща известни трудности по отношение на информираността. Обществеността трябва да разбере важността на действията и мерките по опазването на компонентите на околната среда, в т.ч. и на почвите. В тази насока трябва упорито да се работи, особено с едрите оператори и арендатори, за да се осъзнае необходимостта от запазване на функциите на почвата.

2.3. Анализ и оценка на програмни документи, свързани с опазване на почвите
Водещият стратегически и програмен документ, който конкретизира целите на политиките за развитие на страната до 2020 г. е **Националната програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020)**, показващ връзката между приоритетите на ЕС в контекста на Стратегията „Европа: 2020“ и националните приоритети на България.

Сред подприоритетите на НПР БГ 2020 е Подприоритет 3.5. Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда в регионите, адаптиране към настъпващите климатични промени и Подприоритет 4.5 Устойчиво използване и управление на

природните ресурси, задаващи рамката на политики с принос за опазването на земите и борбата с деградацията им.

Национален документ, чрез който се планират стратегическите насоки и приоритети в областта на околната среда и се осигурява финансирането и оперативното изпълнение по линия на Структурните фондове на ЕС за периода 2014 - 2020 г., е Оперативната програма „Околна среда“ 2014 - 2020 г. Главната стратегическа цел на Оперативната програма е подобряването, запазването и възстановяването на естествената околна среда и развитие на екологичната инфраструктура³³.

Националната програма за действие (НПД) за устойчиво управление на земите и борбата с опустиняването 2007 - 2013 г. е разработена изцяло в контекста на философията и принципите за устойчиво управление на земите (УУЗ) и в рамките на Конвенцията на ООН за борба с опустиняването (КБОООН), ратифицирана от България през 2001 г. Основава се на анализа на състоянието на земните ресурси и причините за деградацията им и социално-икономическите особености в развитието на страната.

През 2014 г. Националната програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България³⁴ е актуализирана за програмен период 2014-2020 г. Поставената стратегическа цел е ограничаване деградацията на земите и борба с опустиняването за запазване и развитие на капацитета на екосистемите, за постигане на чиста, безопасна и привлекателна околна среда, икономическа стабилност и подобро качество на живот. За постигане на поставената цел са изградени пет стратегически направления, всяко от които подкрепено от програми за изпълнение.

НПД е основен инструмент, чрез който принципите и целите на КБОООН и устойчивото управление на земите (УУЗ) се трансформират към конкретни дейности. НПД изяснява причините, допринасящи за неустойчивостта при управлението на земите и за опустиняването и определя практическите мерки за УУЗ и борба с опустиняването, както и необходимите ресурси за реализация на конкретните действия. НПД налага ефективното участие на местно, регионално и национално ниво и предопределя широка ангажираност - на правителството, на местните общности и организации, научната общност и на отделните земеползватели и заинтересовани страни.

В програмата се констатира, че тенденцията за създаване на стратегии и национални програми е видима и през последните няколко години те започват да работят

³³ http://ope.moew.government.bg/files/useruploads/files/opos_2014-2020_izmenenie_2018_0111.pdf

³⁴ <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=970>

активно по отношение на устойчивото и природосъобразно управление на земните ресурси.

При разработването на нормативни документи в областта на опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвата е необходимо да бъде изграден ефективен механизъм за координация, партньорство и консултации, с цел да бъдат взети под внимание мнението и интересите на всички заинтересовани страни, а за да се повиши доверието в законодателната и нормативната база, следва да не се допускат постоянни и чести промени. Обикновено мерките, свързани с опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите са свързани с големи инвестиции като ефектът може да се очаква или ще стане видим в едно по-далечно бъдеще. Усъвършенстване на нормативната и законодателна база може да се търси в посока на узаконяване на механизми за стимулиране дейностите по опазване и устойчиво ползване на почвите и то в една по-дългосрочна перспектива. Необходимо е да се предприемат конкретни законови мерки за осигуряване на дългосрочни права, произтичащи от влягането на инвестиции в почвозащитни мерки - дългосрочни договори за ползване на почвените ресурси, мерки, ограничаващи деградационните процеси в почвите, облекчени такси за ползване, предимство при наемането или закупуването на земята, отдаване на концесии на язовири, напоителни и отводнителни помпени станции, канали, и др.

Националната програма за развитие на селските райони, програмен период 2007 – 2013 г. втори програмен период 2014 - 2020 г., въвежда набор от субсидиращи и компенсаторни мерки, целящи опазване на почвите. Съществуват налични финансови инструменти от ЕС, които насърчават земеделието и устойчивото ползване на земите. Стълб I на Общата селскостопанска политика (ОСП), който се отнася към директните плащания и се финансира от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и Стълб II на ОСП, който подпомага мерките от ПРСР 2014-2020 и се финансира от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР).

Мярка 4.1 от ПРСР се отнася до директните плащания, бонусите за биологично земеделие, кръстосаното съответствие. Акцентът на цялата програма е не върху ползването, а върху въвеждане на земеделски и горски практики, намаляващи негативното въздействие върху околната среда.

ПРСР 2014-2020 г. и следващия програмен период 2021-2027 е основният инструмент, който формира политиката на страната ни по отношение на ползването на почвите. Основната цел в рамките на ПРСР 2014-2020 е насочена към прилагането на

добри земеделски практики, водещи до съхранение на биоразнообразието в земеделските земи с висока природна стойност и зоните от Натура 2000, устойчиво управление на водите и почвите, поддържане на традиционните екстензивни земеделски практики, предотвратяване на ерозионни процеси в почвата и опазване на почвеното плодородие.

Разработени са национални стандарти за добра земеделска практика, отнасящи се до опазване на почвата от ерозия, запазване на органичното вещество, запазване на структурата на почвата, осигуряване на минимално ниво на поддръжка на естествените местообитания, както и Методиката за кръстосаното съответствие, в която подробно са описани законоустановените изисквания за управление, и които са задължителни за спазване от всички земеделски стопани, независимо дали получават подпомагане по Стълб I или Стълб II на ОСП.

Субсидирането на земеделското производство се извършва съгласно Наредба № 3 от 17 февруари 2015 г. за условията и реда за прилагане на схемите за директни плащания. Използваната земеделска площ през 2013 г е 3 794 910,5 ha, разпределени в 244 594 стопанства. Въведените заявления в Система за регистрация на кандидати и заявления за подпомагане – модул на ИСАК са 136 978 заявления за 2014 г. и 115 477 заявления за 2015 г. Заявяването на площи за подпомагане за 2015 г. е извършено с използване на обновената/актуализирана през 2015 г. Цифрова ортофото карта (ЦОФК) на страната, физически блокове и „Площи, подходящи за подпомагане по Схеми за единно плащане на площ (СЕПП) за 2015 г.” Според настъпилите промени в ползването на земеделските площи и тяхното състояние физическите блокове са 391 483, с обща площ 3 001 543 ha.

Мярка 10 „Агроекология и климат”, която отговаря на чл. 28 от Регламент (ЕС) № 1305/2013. е насочена към опазването и насърчаването на необходимите промени в селскостопанските практики, които имат положителен принос за околната среда и климата. Мярката е логично продължение на успешно приложените дейности на мярка „Агроекологични плащания” от ПРСР (2007-2013). Дейностите по мярката са насочени към подпомагане на екстензивните земеделски практики за опазването на полуестествените затревени площи, опазването на почвеното плодородие и намаляването на замърсяването на почвите и водите, чрез въвеждане на зелена почвена покривка, въвеждането на практики, намаляващи почвената ерозия и деградацията на почвите.

За опазване на генетичните ресурси се предвижда подкрепа за опазване на застрашените от изчезване местни породи животни и сортове растения.

Устойчивите екосистеми в добро състояние притежават голям потенциал за смекчаване на последиците от изменението на климата и да се приспособят към тях. Те устояват и се възстановяват по-лесно от крайни метеорологични явления и осигуряват широк обхват от ползи, от които зависи земеделието. Дейността се осъществява на територии с висока природна стойност (ВПС) със следните видове земеползване: пасища, мери и ливади, смесено земеползване, храсти и затревени площи, които възлизат около 1 827 598 ha.

Заявени за подпомагане са: Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност; Поддържане на местообитанията на зимуващите видове гъски и ливаден блатар в обработваеми земи с орнитологично значение; Поддържане на местообитанията на Царски орел (*Aquila heliaca*) и Египетски лешояд (*Neophron percnopterus*) в обработваеми земи с орнитологично значение; Контрол на почвената ерозия; Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм); Опазване на застрашени от изчезване местни породи, важни за селското стопанство; Опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство; Подсигуряване разнообразна паша на пчелите и осигуряване на естествено опрашване.

Мярка 11. Биологично земеделие. В рамките на тази мярка се изпълняват две подмерки:

Подмярка 11.1 Плащания за преминаване към биологично земеделие за ha ИЗП;

Подмярка 11.2 Плащания за поддържане на биологичното земеделие на ha ИЗП.

Насърчаването на биологичното растениевъдство, пчеларство и животновъдство и преходът към този начин на производство ще доведат до намаляване на използването на минерални торове, пестициди и намаляване на замърсяването на почвите и водите. По този начин мярката ще допринесе основно за постигане на целите на Приоритет 4Б: „Подобряване управлението на водите, включително управлението на торовете и пестицидите. В допълнение мярката ще допринесе и към постигане на целите на Приоритет 4А, В, Приоритет 1, Приоритет 6.

Ежегодно заявените площи за биологично производство нарастват, а това е предпоставка за опазване на околната среда от замърсяване от земеделски източници.

Мярка 2 „Консултантски услуги, управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството.“ Дава възможност за подкрепа, която се предоставя за подпомагане на земеделските стопани, младите земеделски стопани и горските стопани да се възползват от консултантски услуги и съветнически услуги по теми, включващи

опазване на почвите, водите за подобряване на икономическите и екологични показатели, както и теми за устойчивост на техните стопанства към изменението на климата. Предлагат се т. нар. консултантски пакети по приоритетни области.

Мярка 1 „Трансфер на знания и действия по осведомяване“ предвижда обучения със специален акцент на агроекологията по **приоритетни области** като: 4А „Възстановяване, опазване и укрепване на биологичното разнообразие, включително в зони по Натура 2000 и в зони с природни или други специфични ограничения и земеделие с висока природна стойност, както и на състоянието на европейските ландшафти; 4Б „Подобряване управлението на водите, включително управлението на торовете и пестицидите“; 4В „Предотвратяване на ерозията на почвите и подобряване на управлението им“; 5Г „Намаляване на емисиите на парникови газове и амоняк от селското стопанство“ с акцент представяне на технологии и специализирана техника за обработване на почвата/стърницата с цел запазване на органичното вещество; управление на деградиралите земеделски земи чрез биологична рекултивация с характерни за района тревни видове; с друг акцент техники и съоръжения за подобряване на съхранението и прилагането на оборски тор и въвеждане на нисковъглеродни практики за преработка на оборски тор, например компостиране, преработка в биогаз в анаеробни условия;

За гарантиране спазването на екологичното законодателство в сектор Земеделие, със заповеди на министъра на земеделието са въведени следните стандарти: Добри земеделски практики, Добри земеделски и екологични условия (ДЗЕУ) и Законоустановени изисквания за управление (кръстосано съответствие), който са задължителни за спазвани от всички бенефициенти на ПРСР. Спазването на тези стандарти и стриктния контрол от страна на ДФЗ е гаранция за предотвратяване и запазване качеството на земеделските почви.

Европейските институции са ангажирани преди края на текущия програмен период - 2020 г. на ПРСР (2014 -2020) да приемат нова реформа, касаеща ОСП за периода 2021-2027 г., която да вземе предвид многогодишната финансова рамка.

Бъдещата ОСП ще се съсредоточи върху девет цели, отразяващи нейната икономическа, екологична и социално-териториална многофункционалност. Тя ще запази двата си стълба и двата фонда за подпомагане на селското стопанство в подкрепа на националните програми въз основа на интегриран подход. Преките плащания (отделени от производството и обвързани с производството) ще продължат да бъдат приоритетните елементи на новата ОСП.

Важни елементи на предложенията за реформа за периода 2021—2027 г. са следните:

- по първи стълб, касаещ преразпределението на преките помощи: секторните програми за намеса се прехвърлят от общата организация на пазара (ООП) към новите национални стратегически планове;
- по новата „зелена архитектура“ е много по-гъвкава по отношение на проектирането и управлението, които се възлагат на националните органи. Тя ще се състои от три направления: нова система за кръстосано съответствие (задължителна, но по-гъвкава откъм детайли); програми за климата и околната среда (които ще бъдат финансирани от ЕФГЗ и ще заменят съществуващото плащане за екологизиране) и ангажименти в областта на околната среда и климата (финансирани от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР)).
- по втори стълб: ЕЗФРСР вече не е структурен фонд по общата рамка на политиката на сближаване; дялът на съфинансиране е намален десет точки; Комисията концентрира намесите в интерес на опростяването, въпреки че някои мерки стават по-малко видими (например екологично селско стопанство);
- правилата на програмата Leader попадат в обхвата на политиката на сближаване, дори и нейното финансиране да се осигурява от бюджета за селското стопанство.

Програмата за развитие на управлението на почвените ресурси в България в периода 2009-2013 г. на МЗХГ обръща внимание на продуктивността на земеделските земи, пригодност за земеползване, деградационни процеси, пригодност за земеползване, контрол на почвената ерозия чрез прилагане на противоерозионни мероприятия, опазване на водите и т.н.

Всички програми, свързани с опазване и възстановяване функциите на почвите и тяхната продуктивност не могат да се различават особено, тъй като мерките се съобразяват с тяхното състояние, свойства и фактори водещи до протичане на деградационни процеси. По-важното е набелязаните мерки да са препоръчани за конкретните почвено-климатични условия, да се изпълняват точно и да има ефективен контрол върху изпълнението. Програмите се създават на базата на законодателството, което до голяма степен е постигнало целите си. Като дефицит остава недобросъвестното изпълнение на задълженията в нормативните документи от някои оператори, фирми, население, а контролните органи не са в състояние да регистрират всички нарушения.

Съгласно Закона за почвите, на регионално ниво политиката по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите се осъществява от областните управители, а на местно ниво - от кметовете на общини. Това се изразява в осигуряване на участие на обществеността при вземане на решения и разработване на стратегии, програми и планове за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.

За борба със свлачищните процеси е разработена Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие 2015-2020 г., в която са набелязани превантивни мерки в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план за намаляване на вредното въздействие на дестабилизиращите фактори. Предложени са мерки за укрепване на активни свлачища чрез прилагане на ефективни дренажни съоръжения и силови подпорни конструкции. Необходимите финансови средства, за укрепване на регистрираните към 31.12.2014 г. свлачища, са в размер на 892 135 000 лева. Необходимите средства за проучване, укрепване и наблюдение на нововъзникналите свлачища са оценени на 37 300 000 лева.

Третият Национален план за действие по изменение на климата за периода 2013-2020 г. предвижда конкретни мерки за намаляване на емисиите парникови газове във всички сектори, като тези мерки са съобразени с политиката на страната в областта на изменението на климата и съответно с потенциала на националната икономика за редукия на емисиите. Общият ефект от предвидените мерки ще гарантира изпълнение на поетите ангажименти и постигане на правно обвързващите за страната ни европейски цели. В сектор селско стопанство мерките са свързани от една страна с повишаване на знанията на земеделските стопани относно прилагане на подходящи практики, водещи до намаляване на емисиите от сектора и въвеждането на такива практики като насърчаване на използването на подходящи сеитбообороти, особено с азот-фиксиращи култури, насърчаването на екстензивното пасищно отглеждане на животните, а от друга с техническото обезпечаване на земеделските стопанства за обработване на почвата/стърнищата, биологичната рекултивация с характерни за района тревни видове на деградиралите земеделски земи. За намаляване на емисиите от животновъдния сектор е важно да се изградят и подобрят съоръжения за съхранение и прилагане на оборски тор, да се въведат нисковъглеродни практики за преработка на оборски тор, например компостиране, преработка в биогаз в анаеробни условия. Насърчаването на екстензивното животновъдство и поддържането на оптимална гъстота на животинските единици в

зависимост от природните, климатични и почвени условия осигурява добро екологично състояние на ливадите и пасищата и поддържане на постоянна тревна покривка, което води до съхраняване на запасите от въглерод в почвите.

Възстановяването и поддържането на горски (полезащитни) пояси в Североизточна България допринася за увеличаването на залесените територии, поглъщащи въглерод. Те също така допринасят за предотвратяване на почвената ерозия на едни от най-плодородните земеделски земи в България. Ветрозащитните пояси не са добре поддържани и са разположени в зони, които са най-уязвими на климатичните промени. Необходимо е там, където те са деградирали да се презалесят, а където са в процес на деградация да се предприемат дейности по тяхната поддръжка. Изоставените земеделски земи в повечето случаи са нископлодородни и залесяването е начин за предпазването им от ерозия и пълна деградация.

Почвите в България имат различни характеристики, плодородие и уязвимост спрямо изменението на климата. При повечето почвени различия липсва висока естествена устойчивост към влошаващи се климатични условия като повишаване на температурата или проливни валежи. Повишаването на температурата води до увеличен дефицит на атмосферно овлажнение и ниски стойности на валежите, което ще доведе до увеличаване интензивността и нивото на въздействие на почвената суша. Възможно е също така да се очаква повишено изпарение и просмукване в растенията, предвид съответните прогнози за повишаването на температурите, което допълнително ще влоши проблема с водния дефицит през топъл период. Най-сериозни въздействия се наблюдават в почвите с лек механичен състав. Уязвими са почвите с нисък капацитет на запазване на влагата в районите с ниски нива на годишни валежи. По-честите и интензивни суши вероятно ще увеличат риска от ветрова ерозия и деградация на почвата, което би предизвикало необратима промяна в системата почва - растения. По този причина се работи сериозно за адаптация на земеделието към климатичните промени.

Актуализиран национален план за действие по управление на устойчиви органични замърсители 2012-2020 г.(НПДУУОЗ)

Актуализираният НПДУУОЗ съдържа редица мерки и дейности по включените в Стокхолмската конвенция - 12 УОЗ и 10 нови УОЗ, за които се предвижда подробна инвентаризация. Регламентират се мерките и дейностите за защита на околната среда и човешкото здраве от всички 22 УОЗ посредством намаляване или предотвратяване на вредното въздействие на УОЗ, генерирането и управлението на опасните отпадъци,

съдържащи УОЗ, както и оползотворяването и/или обезвреждането на пластмасовите отпадъци, съдържащи УОЗ потискащи горенето. Част от мерките са свързани с обезвреждането на наличните залежали пестициди (хлорорганични), усъвършенстване на лабораторната инфраструктура за изпитване и мониторинг на УОЗ, в т.ч. и в почви, мониторингови програми.

2.3. Анализ и оценка на информационната обезпеченост

Съгласно Закона за опазване на земеделските земи (1996, изм. и доп., бр. 39 от 20.05.2011 г., изм. и доп. ДВ. бр.83 от 9 октомври 2018 г.) Министерството на земеделието и храните поддържа информационна система за земеделските почвени ресурси, специален регистър за земеделските земи, замърсени с неорганични и органични замърсители, промишлени, строителни и битови отпадъци, както и на земи, застрашени от ерозия, замърсяване, засоляване, киселяване и заблацияване. МЗХГ следва да осигурява на собствениците и ползвателите на земеделските земи официална информация за:

- продуктивните, технологичните, екологичните и икономическите качества на земеделските земи, в т.ч. техните базисни цени и потенциалните рискове от влошаване на тези качества поради ерозия, замърсяване, засоляване, киселяване и заблацияване;
- опазването на почвената покривка и присъщите ѝ екологични функции от увреждане;
- въвеждане на задължителни ограничения при ползване на земеделските земи;

Основно информация за състоянието на почвите в страната се събира чрез Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС). Тя е създадена и функционира в съответствие с чл. 1, т. 7 от Закона за опазване на околната среда (*Обн. ДВ. бр. 91 от 25 Септември 2002 г., посл. доп. ДВ. бр. 81 от 15 октомври 2019г.*). Системата осигурява своевременна и достоверна информация за състоянието на елементите на околната среда и факторите, въздействащи върху нея, въз основа на която да се правят анализи, оценки и прогнози за обосноваване на дейностите по опазване и защита на околната среда от вредни въздействия. НСМОС се ръководи от Министъра на околната среда и водите чрез Изпълнителната агенция по околна среда. ИАОС администрира Националната система за мониторинг на територията на цялата страна като осигурява материално – техническите, методически и програмно-информационните ресурси, необходими за нейното функциониране и развитие. Всички измервания и наблюдения се

извършват от структурите на ИАОС по единни, унифицирани методи за пробонабиране и анализи при спазване на процедурите за осигуряване на качеството на измерванията и данните. Всички лаборатории на ИАОС са акредитирани по БДС EN ISO/IEC 17025 – „Общи изисквания относно компетентността на лабораториите за изпитване и калибриране” от ИА „БСА”.

ИАОС поддържа информационни бази данни на национално и регионално ниво. Базите данни на национално и регионално ниво са структурирани по компоненти на околната среда с използване на общи номенклатури.

Редът и начина за провеждане на мониторинг на почвите е в съответствие с Наредба № 4 от 12 януари 2009 г. за мониторинг на почвите. Националната система за мониторинг на почвите е национално организирана система на три нива: първо ниво - широкомащабен мониторинг и включва наблюдения в равномерно разпределена мрежа; второ ниво - интензивен мониторинг на локално проявени процеси и включва наблюдение на процесите по чл. 12 ЗП; трето ниво- мониторинг на локални почвени замърсявания и включва наблюдение на процеси по чл. 20 ЗП. Тази система предоставя информация за провеждане на ефективна национална политика и обслужва обществените нужди от информация за състоянието на почвите и тяхното изменение за територията на цялата страна. Мрежата от точки на базовия мониторинг е решена според европейските стандарти 16 x 16 km. Оценките на състоянието на почвите, като компонент на околната среда, и докладванията на данни на национално ниво се извършват от ИАОС; оценките на регионално ниво – от РИОСВ.

Голяма част от информацията е достъпна от интернет страниците на МОСВ, МЗХГ, БАБАХ и ИАОС, част от нея е налична онлайн. Друга част може да бъде предоставена по реда на ЗДОИ.

Информацията за почвите, която се намира в архива на ИПАЗР „Н. Пушкиров“ е необходимо да бъде актуализирана и публична. Чрез провеждането на нови научни изследвания биха могли да се установят промените в степента на ерозия, рН и всички основни и важни характеристики на почвите.

Специфичните условия на страната, особеностите на почвената покривка, нарастващите нужди за опазване и възстановяване функциите на почвите, поддържане на плодородието им, извършването на рекултивационни дейности, изискват обслужване на високо ниво, не само с аналитични данни, но и с технологични и информационни продукти.

Научната и академичната общности у нас имат капацитет за разработване на съвременни агроекологични програми, за организиране и провеждане на квалифицирано обучение за земеделски стопани и животновъди, за въвеждане на технологии, нови практики и знания в земеделието. Правят се стъпки за възможността научните институти и университетите да ползват кредитни линии за научно-приложни проекти в партньорски отношения с бизнеса в областта на управлението и опазването на околната среда.

2.4. Анализ на институционалния капацитет в сферата на опазване и устойчиво ползване на почвите

Административните структури, имащи отношение към опазването и управлението на почвените ресурси в страната, са: МОСВ, МЗХГ, МРРБ, ИАОС, ИАГ, съответните им регионални поделения и областни управители и кметове. Налице е добре изградена координация между отделните звена, отговарящи за управлението на почвените ресурси в страната.

Бизнес структурите у нас не се ангажират достатъчно в разработването на нормативната и законодателната база, имаща отношение към опазване на почвите. Усвояването на агроекологичните мерки е свързано с подобряване на информираността, обучението и консултациите на земеделските производители по отношение на изискванията за устойчиво управление на природните ресурси. Целесъобразно е финансирането на пилотни и демонстрационни проекти, свързани с прилагането на земеделски дейности, целящи опазването на почвите.

За първи път програма за управление на земите е разработена 2006 г. в съответствие с Конвенцията на ООН за борба с опустиняването - Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р България 2007-2013 г. (НПД). Документът се явява основен инструмент, чрез който принципите и целите на КБОООН и устойчивото управление на земите (УУЗ) се трансформират към конкретни дейности и чрез който трябва да се обезпечи ефективно участие на местно, регионално и национално ниво и да се предопредели широка ангажираност - на правителството, на местните общности и организации (браншови, неправителствени), научната общност и на отделните земеползватели и заинтересовани страни. В съответствие с променените условия, Националната програма за действие 2007-2013 г. е актуализирана като хармонично допълнение и същевременно с надграждаща функция в определени аспекти към: Националната стратегия за развитие на водния сектор в Република България, Националната стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода

2013 - 2020 г., Стратегическия план за биологично разнообразие и Националната стратегия за регионално развитие.

Тези документи са основа за формулиране на основните цели и мерките им за постигане в настоящата Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите и в отговор на чл. 5, ал. 1 от Закона за почвите., Устойчивото управление на почвите е подход, който все още не е възприет от общините в България и не е интегриран в основните програмни документи. Независимо от това някои от тях вече имат разработени планове за действие за опазване и устойчиво ползване на почвите.

С цел повишаване на административния капацитет е необходимо провеждането на информационни кампании, насочени към финансиране на мерки по опазване и възстановяване на почвите на национално и общинско ниво с цел ангажиране на населението за постигане на по-ефективни резултати.

2.5. SWOT анализ

SWOT анализът се основава на идеята за разделянето на обекта на стратегическия анализ от средата, в която той функционира. Обектът на стратегическия анализ се разглежда откъм неговите „силни страни“ и „слаби страни“. Средата, в която функционира обектът на стратегическия анализ, се диференцира на възможности и заплахи.

SWOT анализът се основава на идентифициране на стратегически най-важните и приоритетни за страната вътрешни и външни фактори, свързани с опазване, устойчиво ползване и възстановяване на функциите на почвите, както и идентифициране на най-важните силни и слаби страни, съществуващите възможности пред страната, които следва да се използват, за да се предотвратят проблеми в бъдеще.

Силните страни са ресурс, умение или друго преимущество, свързано с опазване, устойчиво ползване и възстановяване на функциите на почвите. Силната страна е отличителна компетенция, която дава сравнително предимство.

Слабите страни представляват ограниченията или недостигът на ресурси, умения и способности, които сериозно възпрепятстват опазването, устойчивото ползване и възстановяване на функциите на почвите.

Възможностите представляват най-благоприятните елементи на външната среда. Това са благоприятни външни фактори за опазването, устойчивото ползване и възстановяване на функциите на почвите.

Заплахите са най-неблагоприятните сегменти на външната среда. Те поставят най-големи бариери пред настоящото или бъдещото (желаното) състояние.

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Територията на страната се характеризира с голямо разнообразие на почвената покривка. ✓ Значителна част от територията на страната е с благоприятни почвено-климатични условия за развитие на селско стопанство. ✓ Висока степен на използваемост на земеделските земи. Наблюдава се трайна тенденция към увеличаване площите, заети с обработваеми земи и намаляване на необработваемите земи. Обработваемите земи заемат 69,1% % от ИЗП на земеделските стопанства. ✓ Биологичното производство се развива с бързи темпове. ✓ Европейските приоритети по отношение опазване на почвите са съобразени в националната политика. ✓ Разработени са правни инструменти за защита на почвите от отрицателни въздействия. ✓ Налице е добре изградена координация между отделните звена, отговарящи за управлението на почвените ресурси. ✓ В страната е изградена система за инвентаризация на замърсяването на почвите по степен на замърсяване с тежки метали и арсен, радионуклеиди, УОЗ, ПРЗ и нефтопродукти. ✓ Направена е инвентаризация на всички ББ-кубове и складове за негодни за употреба ПРЗ; ✓ Правят се ежегодни проверки от РИОСВ за замърсяване на почвената покривка, както регулярни, така и по сигнал. ✓ Наличната информация за почвите от МОСВ, ИАОС и МЗХГ, както и тази, отразена в областните стратегии за развитие, е сравнима и съпоставима. ✓ Предприемат се мерки за ограничаване на ерозията чрез прилагане на политиките на МЗХГ и ДФ „Земеделие“ при субсидиране на земеделските производители. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ В страната няма приета цялостна стратегия по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на увредените почви. ✓ Недостатъчно кадри и административен капацитет в областта на управление на почвите - както на национално, така и на регионално ниво. ✓ Областите и общините нямат опит в разработване на програмни документи, свързани с опазване и устойчиво ползване на почвите. ✓ Базата данни по отношение картирането на почвите в страната е остаряла. ✓ Не е направено картиране на местата с естествено повишено геохимично съдържание на тежки метали и локално такова, в резултат от антропогенна дейност, което не дава възможност за правилно управление на локалното замърсяване. ✓ В НСМОС не са определени пунктове и не се провежда мониторинг на почвите в градска среда. ✓ За територията на страната около 85 % от почвите са засегнати от процеси на водоплощна ерозия, а от тях около 30 % са подложени и на ветрова ерозия. Прогнозира се увеличаване на загубите от ерозия в случай на пренебрегване на противоерозионните практики в земеделието. ✓ Нараства броят на регистрираните свлачища в страната. ✓ Не са идентифицирани земеделски земи с наличие на уплътняване на почвите в страната. ✓ Общото количество на хумус в почвите в България не е високо, а през последните 20-30 години, поради интензивното и монокултурно земеделие, то намалява. ✓ Не се спазва забраната за изгаряне на стърнищата, което води до пожари, унищожаване на микрофауната и

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Разработена е Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие 2015-2020 г. ✓ В Стратегическия план за развитие на горския сектор 2014-2023 г. мерките за устойчиво управление на горите са част от политиката по климата – горите са основен компонент във въглеродния цикъл. ✓ Киселите почви (генетично кисели и вкислени) не представляват значим проблем за България, с изключение на районите с точкови източници на въздействие или почвите в райони със силно антропогенно влияние (Югозападна България). ✓ Засоляването не представлява значим проблем за българските почви. ✓ Почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на замърсяване с тежки метали и металоиди. ✓ Одобрени са Програми за отстраняване на миналите екологични щети, които се изпълняват от дружествата на предприятията след приватизацията. Част от тях са изпълнени. ✓ Регламентираното ползване на ПРЗ и торове в земеделието, програмите за екологично земеделие и животновъдство, управлението и съхранението на оборския тор, водят до ефективно опазване на почвите и водите от замърсяване. ✓ Замърсени с нефтопродукти места са регистрирани като разливи около бензиностанциите, но техните площадки са запечатани и не представляват опасност за компонентите на околната среда. ✓ Почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на замърсяването с устойчиви органични замърсители. ✓ Относно състоянието на почвите и нарушените терени, се наблюдава положителен ефект: рекултивират се замърсени терени и депа за битови отпадъци. 	<p>намаляване на органичното вещество в почвите.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Част от Програмите за отстраняване на последствията от стари замърсявания все още не са приключили и не е постигнато цялостно предотвратяване на отрицателното въздействие върху околната среда. ✓ Не е приключила рекултивацията на депа за отпадъци, неотговарящи на изискванията на националното законодателство. ✓ Все още съществуват нерегламентирани сметища на входовете и изходите на населените места, земеделските площи и зелените площи в самите населени места.
--	--

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Изпълняват се проекти за закриване и рекултивация на депа, неотговарящи на нормативните изисквания. ✓ Почвите в района на АЕЦ „Козлодуй“ имат собствен мониторинг и контрол от държавните органи. ✓ С въвеждането на новите изисквания за превозните средства и качеството на горивата тенденцията е към намаляване на вредното въздействие на транспорта върху околната среда ✓ Успешното управление на отпадъците в страната дава положителни резултати по отношение опазване на почвата, както с намаляване на заетите площи с депонирани отпадъци, така и по отношение на предотвратяване на замърсяването ѝ. <ul style="list-style-type: none"> - Организираното сметосъбиране и сметоизвозване обхваща 99 % от населението в страната. - Разширена е системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки в общините. - Подобрена е отчетността за дейностите с отпадъци, водят се отчетни книги, идентификационни документи на предадените опасните отпадъци за последващо третиране или обезвреждане; - Изпълняват се проекти за изграждане на регионални депа за неопасни отпадъци и съоръжения за предварително третиране преди окончателно обезвреждане чрез депониране в отделните области. 	
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Съществуват налични финансови инструменти от ЕС, които насърчават земеделието и устойчивото ползване на земите. ✓ Чрез Националната програма за развитие на селските райони 2007 – 2013 г., която е продължена до 2020 г., се въвежда набор от субсидиращи и компесаторни мерки, целящи опазване на почвите. ✓ Финансовите инструменти на ЕС предоставят възможност за обучение на селскостопанските производители с цел увеличаване на познанията за 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Непълно усвояване на финансовите инструменти на ЕС, насърчаващи земеделието, устойчивото ползване на земите и опазването на почвите. ✓ Нецелесъобразното устройствено планиране на населените места, свързано с разрастване на градовете и инфраструктурите за сметка на селското и горско стопанство или природа, представлява заплаха за запечатване на почвите. ✓ Прилагането на интензивно земеделие и употребата на високи дози минерални торове представляват заплаха за

<p>почвообработката и подобряване на почвените характеристики посредством добри земеделски практики.</p> <p>✓ Настоящата програма представлява инструмент за създаване на добри условия за развитие на капацитет на местно ниво за ефективно опазване и устойчиво ползване на почвите.</p> <p>✓ Настоящата програма създава възможности за подобряване на ефективността на прилагане на програмните и нормативни документи за опазване и устойчиво ползване на почвите.</p>	<p>замърсяване на почвите.</p> <p>✓ Монокултурното отглеждане на енергийни култури води до загуба на хранителни елементи и изтощаване на почвата.</p>
---	---

3. Цели и приоритети по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите

Изготвеният SWOT анализ представлява основа за формулиране на генералната стратегическа цел, както и основни приоритети и мерки, които страната следва да изпълни през следващите години с оглед опазване, устойчиво ползване и възстановяване на функциите на почвите.

Генерална стратегическа цел на страната, свързана с опазването, устойчивото ползване и възстановяване на функциите на почвите е:

Устойчиво ползване на почвите, осигуряващо съхраняване функциите на почвата, висока продуктивност, поддържане на екосистемната цялост, а където е необходимо, предотвратяване на вредното въздействие върху почвите.

Основните приоритети, които са поставени за да се постигне генералната стратегическа цел са:

Приоритет 1: Подобряване на административния капацитет, правните инструменти по прилагане на екологичното законодателство и информационната безопасност с цел устойчиво управление на почвите.

Постигането на **Приоритет 1** се основава предимно на предприемане на меки (управленски) мерки, свързани с провеждане на обучения, подобряване на административния капацитет, подобряване на приложимостта на екологичното законодателство по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на увредените почви, както и подобряване на информационната безопасност.

Направление 1.1: Подобряване на административния капацитет и ефективни правни инструменти:

Мярка 1.1.1: Подобряване на нормативната уредба, свързана с опазване, устойчивото ползване и възстановяване на почвите.

Резултат: Периодично извършване на преглед и анализ за изменение и допълване на нормативната уредба, свързана с опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.

Мярка 1.1.2: Създаване на Консултативен съвет към Министъра на околната среда и водите.

Резултат: Подобряване на комуникацията между институциите, разглеждащи въпроси, свързани с управление на почвите.

Мярка 1.1.3: Разработване на указания за изготвяне на областни и общински програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.

Резултат: Наличие на единен методически документ за планиране и управление на почвените ресурси на областно и общинско ниво.

Мярка 1.1.4: Разработване на областни и общински програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.

Резултат: Разработени инструменти (програми) за прилагане на националната политика по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на областно и общинско ниво.

Мярка 1.1.5: Повишаване капацитета на областните и общинските администрации по отношение на опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите.

Резултат: Служителите на местно и регионално ниво имат необходимия административен капацитет по отношение на ефективно управление на почвените ресурси.

Мярка 1.1.6: Обмен на знания и добри практики по проблемите на опазване и устойчиво ползване и управление на почвите.

Резултат: Осъществен обмен на знания и добри практики на национално, ЕС и международно ниво по проблемите на опазване и устойчиво управление на почвите.

Мярка 1.1.7: Ефективен превантивен, текущ и последващ контрол по опазване и устойчиво ползване на почвите и ограничаване на процесите, които ги увреждат на регионално и общинско ниво.

Резултат: Изпълнени ангажименти на експертите от РИОСВ и кметовете на общините, произтичащи от Закона за почвите.

Мярка 1.1.8. Ефективен контрол на инвестиционни намерения в свлачищни райони – проучвателни и проектни работи (инженерно-геоложки, хидрогеоложки, геотехнически

проучвания, инженерно-геоложки райониране, инвестиционно проектиране, оценка на въздействието върху околната среда, набавяне на разрешителни документи, изискващи се по националното законодателство и др.);

Резултат: Контрол на инвестиционните намерения в свлачищните райони и оценките на въздействието върху околната среда.

Мярка 1.1.9: Засилване на контрола върху спазване на забраната за палене на стърнища.

Резултат: Предотвратена загуба на органично вещество следствие от незаконно палене на стърнища.

Направление 1.2: Информационна безопасност:

Мярка 1.2.1: Периодичен преглед и актуализация на НСМ на почвите.

Резултат: Подобряване на оценките за състоянието на почвите и възможните анализи.

Мярка 1.2.2: Привеждане на данните за състоянието на почвите в съответствие с изискванията на Директива INSPIRE

Резултат: Създадена информационна база данни с почвени показатели публично достъпна.

Мярка 1.2.3: Актуализация на информацията за състоянието на почвите в близост до големите рискови индустриални предприятия.

Резултат: Картирани и актуализирани картни материали за почвите на територията на страната в близост до големите рискови индустриални предприятия. Публично достъпна информационна система за почвените ресурси.

Приоритет 2: Предотвратяване възникване на деградационни процеси, възстановяване и съхраняване функциите на почвите.

Постигането на Приоритет 2 е свързано с предотвратяване възникването на деградационни процеси, както и предприемане на мерки за възстановяване на почвите, засегнати от деградационни процеси, което ще доведе до съхраняване на продуктивните, филтриращите, средообразуващите и буферните функции на почвата и осигуряване на благоприятни условия за функционирането на екосистемите и възстановяване и поддържане на биоразнообразието.

Предвидените мерки са в съответствие с приоритетите на политиката за почвите на ЕС, свързани със заплахите за почвите и опазване на техните функции, дефинирани за

програмния период 2014 -2020 г. в 7-ма ПДОС и в Пътна карта за ефективно използване на ресурсите.

Направление 2.1: Предотвратяване и ограничаване на ерозионни процеси:

Мярка 2.1.1: Стимулиране на научните изследвания за борба с ерозията на почвите чрез разработване и внедряване на иновационни технологични решения

Резултат: Развит научен потенциал за предвиждане и предотвратяване на ерозионни процеси.

Мярка 2.1.2: Възстановяване, създаване на нова и поддържане на противоерозионната инженерно-техническа инфраструктурата в земеделските и горските територии, вкл. и за укрепване на хидрографската мрежа (оттокоотвеждащи колектори канавко-тераси, водозадържащи канавки, водоотвеждащи валове и канавки).

Резултат: Възстановена и новоизградена противоерозионна инженерно-техническа инфраструктурата в земеделските и горските територии, и укрепена хидрографска мрежа с намален твърд отток във водните обекти и понижена степен на замърсяване на водите с биогенни елементи.

Мярка 2.1.3: Стимулиране прилагането на агротехнически мерки за ограничаване на водоплощната и ветрова ерозия - изграждане на сеитбообръщения; редуване на парцели с окопни култури, с култури със слята повърхност; включване на минимум 30% култури със слята повърхност и многогодишните треви; изключване на окопни култури от сеитбообръщенията върху площите с висок ерозионен риск; уплътняване с предкултури; мулчиране.

Резултат: Намален износ на хумус, съхранена и повишена продуктивност на почвите. Подобряване на почвените характеристики в резултат на проведените мероприятия по предотвратяване възникването на ерозионни процеси и опазване на почвите.

Мярка 2.1.4: Устойчиво управление на деградирани земеделски земи, чрез:

- Биологична рекултивация с тревни смеси, характерни за района;
- Прилагане на противоерозионни мерки и техники за обработка на почвата (подходящи почвообработки)

Резултат: Ораничени ерозионни процеси, стабилизирано състояние на екосистемите и увеличени ползи и услуги от тях

Мярка 2.1.5: Създаване на противоветрови защитни пояси и линейни залесявания покрай границите на земеделските имоти, край канали, пътища и др.

Резултат: Ограничена ерозия в земеделските имоти, ограничено количество на твърд отток в каналите, крайпътните канавки и пътищата.

Мярка 2.1.6: Възстановяване и поддържане на полските синори и крайречните гори чрез осигуряване на периодични заливания, при необходимост и временно отваряне на диги и изграждане на специални канали, с цел запазване на крайречните местообитания.

Резултат: Ограничена ерозия на брегови и земеделски земи, съхранено биоразнообразие, стабилни екосистеми.

Мярка 2.1.7: Стимулиране опазването, възстановяването и поддържането на полските синори с цел запазване на биоразнообразието, местообитанията и ограничаване на ерозията.

Резултат: Ограничена ерозия на земеделски земи, съхранено биоразнообразие, стабилни екосистеми.

Мярка 2.1.8: Усвояване на ерозираните земи за отглеждане на алтернативни култури - лекарствени, етерично-маслени, агролесовъдство.

Резултат: Намалени площи с ерозираните земи, ограничена степен на ерозия и повишени добиви от получената продукция.

Мярка 2.1.9: Възстановяване и поддържане на полезащитните горски пояси и извършване на нови противоерозионни залесявания върху нископродуктивни земи, изоставени земеделски земи, голи, ерозираните и застрашени от ерозия площи, извън горските територии, съобразно условията на средата.

Резултат: Подобряване на почвените характеристики в резултат на проведените мероприятия по предотвратяване възникването на ерозионни процеси и опазване на почвите.

Направление 2.2: Предотвратяване възникването на свлачищни процеси:

Мярка 2.2.1: Приоритетно укрепване на свлачищата от републиканската пътна мрежа, както и такива, засягащи обекти на инфраструктурата – водопроводи, канализационни мрежи, топлопроводни и газопреносни мрежи, обекти, обслужващи националната сигурност.

Резултат: Безопасност за населението.

Мярка 2.2.2: Осигуряване на устойчивост на склона (откосите) - планиране на свлачището - разпределяне и замяна на почвени маси от свлачището, в т.ч. изкопи в горните участъци и насипи в долните участъци.

Резултат: Постигане на устойчивост на откосите чрез разпределение на почвени маси от свлачището.

Мярка 2.2.3: Повърхностна обработка (изолация и защита) на свлачището, облицоване, залесяване, ограждане, осушаване, инжектиране и тампониране на пукнатини и каверни, заравняване, покриване с геосинтетични и други подобни материали.

Резултат: Предотвратяване възникването на свлачищни процеси.

Мярка 2.2.4: Прилагане на превантивни геозащитни мерки, в т.ч. превантивни дейности чрез изграждане/възстановяване на контролно-измервателни системи в регистрирани свлачищни райони за мониторинг на свлачищните процеси.

Резултат: Получаване на информация за обхвата и активността на свлачищните процеси. Задържане или обръщане на тенденцията за развитието на свлачищните процеси.

Мярка 2.2.5: Реализиране на инвестиционни проекти за укрепителни и отводнителни съоръжения в рискови участъци, в т.ч: брегоукрепителни съоръжения (пилотни конструкции, подпорни стени, буни и др.); подпиране на свлачището - контрабанкети, контрафорси, подпорни стени, буни, габиони, опорни насипи, усилен с геосинтетични и други материали, стабилизиране с негасена вар, цимент и др.;

- укрепване на свлачището с подпорни конструкции: бетонни или стоманобетонни подпорни стени (конзолни или анкерирани); сондажно-изливни пилоти или шлиц-стени със или без стоманобетонен ростверк върху тях, конзолни или анкерирани; шлицови ребра; стоманобетонни кладенци (конзолни или анкерирани), анкерирани стоманобетонни плочи и др.;

- изграждане на отводнителни съоръжения за понижаване нивото на подземните води и/или за отвеждане на повърхностни води извън обхвата на свлачището:

- водозащита и дренiranje на свлачището - повърхностни дренажи, канавки и шахти, вкопани дренажни траншеи, дренажни кладенци, дренажни сондажи, дренажни тунели, затревяване и др.;

Резултат: Брой инвестиционни проекти с информация за развитие на свлачищните процеси и за укрепителни и отводнителни съоръжения

Мярка 2.2.6: Рехабилитация на изградени съоръжения за предотвратяване възникването на свлачищни процеси.

Резултат: Подобро състояние на съществуващите съоръжения за предотвратяване възникването на свлачищни процеси.

Мярка 2.2.7: Укрепване на активни свлачища чрез прилагане на ефективни дренажни съоръжения и силови подпорни конструкции.

Резултат: Стабилизиране на свлачищата в рискови райони.

Мярка 2.2.8: Провеждане на мониторинг на свлачищните процеси и изградените противосвлачищни съоръжения чрез извършване на геодезически, инклинометрични, стационарни хидрогеоложки и други измервания с цел установяване състоянието на деформационните процеси и/или ефективността на изградените геозащитни съоръжения.

Резултат: Получени данни за деформационните процеси и/или ефективността на изградените геозащитни съоръжения.

Мярка: 2.2.9: Оказване на техническа помощ на общините и други ведомства в областта на геозащитната дейност.

Резултат: Извършени консултантски услуги и техническа помощ на общински, областни администрации и други ведомства при възникване на неблагоприятни геодинамични процеси и осъществявани дейности по регистрирането им в Регистъра на свлачищата в България.

Мярка: 2.2.10: Поддържане на регистъра на свлачищата

Резултат: Актуални данни за броя, състоянието, обхвата и класа на свлачищата и предприетите мерки за ограничаването им.

Мярка 2.2.11: Обучение на населението в потенциално опасните райони за безопасна експлоатация на свлачищни терени.

Резултат: Безопасна експлоатация на свлачищни терени.

Направление 2.3: Възстановяване и рекултивация на нарушени терени:

Мярка 2.3.1: Разработване и внедряване на нови технологии за техническа и биологична рекултивация на нарушените терени.

Резултат: Внедрени нови технологии за рекултивация и възстановени нарушени терени, укрепени функции на земните ресурси, намалено или елиминирано въздействие на източниците на замърсяване върху земните ресурси.

Мярка 2.3.2: Закриване и рекултивация на нерегламентирани сметища и депа за отпадъци, неотговарящи на нормативните изисквания.

Резултат: Опазване чистотата на почвите, водите и въздуха, възстановяване на функциите на почвените ресурси.

Направление 2.4: Минимизиране процесите на уплътняване на почвите:

Мярка 2.4.1: Разработване на критерии за оценка на степента на уплътняване на почвите на територията на страната.

Резултат: Инструментариум за оценка на степента на уплътняване на почвите, позволяващ въвеждане на режими на обработване на земите с цел минимизиране на уплътняването.

Мярка 2.4.2: Прилагане на подходящи агротехнически мерки:

- намаляване броя на обработките с тежка техника чрез прикачване на по-голям брой агрегати, което ще запази почвената структура;
- запазване на дъждовната влага в повърхностния слой, което предотвратява образуването на почвена кора;
- внасянето на органични вещества в почвата, които действат като структурни модификатори.
- включване в сеитбооборота на бобови култури с дълбока коренова система като: люцерна, детелина и фуражни треви за подобрява почвената структура.
- дълбоката оран – с 50% по дълбоко от дъното на уплътнения слой
- обработка без обръщане на пласта
- намаляване тежестта на прибиращите машини чрез разтоварване на зърното от комбайна в края на блока.

Резултат: Намаляване/предотвратяване на почвеното уплътняване, запазване и повишаване на почвеното плодородие.

Направление 2.5: Предотвратяване вкисляване на почвите:

Мярка 2.5.1: Внасяне на неутрализиращи материали в почви с $pH < 5.5$ в KCl ($CaCl_2$) и ниско съдържание на органично вещество.

Резултат: Редуцирана площ на кисели почви

Мярка 2.5.2: Коригиране на рН на антропогенно вкислени почви от индустриална дейност на базата на извършени почвени анализи.

Резултат: Коригирано рН на локално вкислени почви.

Мярка 2.5.3: Прилагане на научно-обосновани сеитбообръщания за земеделски земи, включващи култури с изисквания за кисела реакция на почвите.

Резултат: Заети площи с подходящи култури върху кисели почви (картофи, ръж, овес, сини сливи).

Направление 2.6: Локални почвени замърсявания

Мярка 2.6.1.: Инвентаризация на площи със замърсена почва - предварителен преглед и предварителни проучвания.

Резултат: Получени данни за площи със замърсени почви от предварителни проучвания.

Мярка 2.6.2.: Инвентаризация на площи със замърсена почва - подробни проучвания.

Резултат: Получени данни за площи със замърсени почви от подробни проучвания

Направление 2.7: Запазване и увеличаване на органичното вещество в почвите:

Мярка 2.7.1: Прилагане на добри земеделски практики (въвеждане на сеитбооборот и протеинови култури) за запазване и увеличаване на органичното вещество в почвата.

Резултат: Запазване и увеличаване на органичното вещество в почвите.

Мярка 2.7.2: Насърчаване на получаването и прилагането на компости (фамилно/домашно компостиране и изграждане на компостни центрове)

Резултат: Повишено съдържанието на органично вещество в почвите и подобрени физико-химични характеристики.

Мярка 2.7.3: Разработване и изпълнение на проекти и изграждане на пилотни обекти за оползотворяване на различните видове отпадъчна биомаса и изграждане на пилотни обекти.

Резултат: Оползотворяване на отпадъчната биомаса и повишаване съдържанието на органично вещество в почвите от пилотните обекти.

Мярка 2.7.4: Стимулиране на земеделските производители за прилагане на екзогенни органични вещества в земеделието: оборски тор, зелено торене, компости и прилагане на балансирано минерално торене.

Резултат: Повишено съдържание и качество на органичното вещество в почвите.

Приоритет 3: Устойчиво управление на почвите като природен ресурс и екологосъобразно земеползване.

Постигането на Приоритет 3 е свързано с усвояване на пустеещите земеделски земи и стимулиране развитието на селско стопанство с оглед опазване и подобряване на почвеното плодородие, устойчиво управление на земите.

Направление 3.1: Усвояване на земеделски земи в райони, изправени пред природни или други специфични ограничения:

Мярка 3.1.1: Отглеждане на подходящи култури върху земи с по-ниска категория.

Резултат: Усвоени земеделски земи с по-ниска категория.

Мярка 3.1.2: Прилагане на добри практики при устройственото планиране и управлението на земеползването за рационално усвояване на пустеещи земеделски земи.

Резултат: Урегулиране на презастрояването и опазване на почвите в населените места. Намалени площи земеделски земи за неземеделски нужди и усвоени изоставени места.

Мярка 3.1.3: Стимулиране на земеделските стопани за ползване (обработка) на земи с природни или други специфични ограничения.

Резултат: Намалени площи на пустеещи земи.

Мярка 3.1.4: Залесяване на земи с ниска категория, негодни за земеделско ползване (агролесовъдство).

Резултат: Залесени площи на негодни за земеделско ползване почви

Направление 3.2: Развитие на селското стопанство към подобряване на почвеното плодородие и устойчивото управление на почвите:

Мярка 3.2.1: Въвеждане на нови технологии и техники в селското стопанство, свързани с подобряване функциите на почвите и опазване на почвеното плодородие.

Резултат: Иновативно селско стопанство, щадящо почвите. Повишено плодородието на почвите.

Направление 3.3: Ефективно и ефикасно напояване на земеделските земи:

Мярка 3.3.1: Възстановяване, поддръжка и модернизация на напоителните системи.

Резултат: Минимизиране негативното въздействие върху земите и почвите, следствие от негодните отводнителни съоръжения, достигане на ефективно и ефикасно напояване на земеделските земи.

Мярка 3.3.2: Разширяване структурата на сдружения за напояване, които да стопанисват и използват изградените напоителни системи.

Резултат: Ефективно управление и използване на напоителните съоръжения.

Мярка 3.3.3: Разработване на системи за ранно прогнозиране на необходимостта от поливане и определяне оптималните параметри на поливния режим.

Резултат: Ефективно и навременно напояване с оптимални количества вода. Повишено количество и качество на продукцията.

Мярка 3.3.4: Прилагане на ефективни водоспестяващи и енергоспестяващи технологии и техники на напояване.

Дейностите по посочените мерки 3.3.1 и 3.3.2 са част от дейностите, извършвани от „Напоителни системи“ ЕАД, във връзка с възложеното му със Закона за водите задължение за извършване на обществена услуга за защита от вредното въздействие на водите и съгласно Договора за извършване на обществена услуга, сключен между Дружеството и МЗХГ. Средствата за компенсиране на несправедливата финансова тежест от извършване на обществена услуга от „Напоителни системи“ ЕАД се предоставят по Решение на Комисията от 20 декември 2011г. относно прилагането на чл. 106, параграф 2 от Договора за функционирането на Европейския съюз за държавната помощ под формата на компенсация за обществена услуга, предоставена на определени предприятия, натоварени с извършването на услуги от общ икономически интерес (ОВ, L 7/3 от 11 януари 2012г.) и съгласно Методика за определяне размера на несправедливата финансова тежест въз основа на нетните разходи, понесени от търговското дружество „Напоителни системи“ ЕАД, на което със закон е възложено задължително извършване на обществена услуга за защита от вредното въздействие на водите на територията на цялата страна, приета с ПМС № 364/06.11.2014 г.

Резултат: Рационално използване на водните и енергийни ресурси

Мярка 3.3.5: Разработване на проекти за финансиране на дребномащабни напоителни системи.

Резултат: Създадени условия за напояване на дребни земеделски производители на по-малки площи земеделска земя.

Направление 3.4: Възстановяване на горските площи:

Мярка 3.4.1: Залесяване на горите, пострадали от природни бедствия.

Резултат: Стабилни горски екосистемите.

Мярка 3.4.2: Провеждане на мероприятия за поддържане и възстановяване на горските площи.

Резултат: Намалено отрицателно въздействие на сечи, съхнене, паша и други видове ползване на горите върху устойчивостта на земите.

Направление 3.5: Адаптация към климатичните промени:

Мярка 3.5.1: Ограничаване на строителството в зелените площи и покритие на градските райони с кислородопродуцираща растителност чрез устройствени планове на населените места

Резултат: Намалени площи със „запечатани“ почви в зелените площи. Адаптация към климатичните промени.

Мярка 3.5.2: Провеждане на научни изследвания за въздействието на климатичните промени върху почвите.

Резултат: Натрупани знания и опит, развит капацитет по въпроси, свързани с адаптиране на почвите към климатичните изменения.

Приоритет 4: Ангажиране на обществеността в процесите по управление, устойчиво ползване и опазване на почвите.

Приоритет 4 е свързан с повишаване на осведомеността и ангажиране на обществеността в управленските дейности по опазване на почвите.

Направление 4.1: Подобряване на информираността и знанията на имащите отношение към опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите:

Мярка 4.1.1: Провеждане на информационни кампании, свързани с популяризиране на въпросите за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите.

Резултат: Информирана и ангажирана общественост, земеделски стопани и дребен бизнес по въпросите, свързани с опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.

Мярка 4.1.2: Провеждане на консултации от общините на всички етапи с обществеността и други заинтересовани страни в процеса на разработване на областни и общински програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.

Резултат: Заинтересованите страни са включени в процеса на разработване на областни и общински програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.

Мярка 4.1.3: Популяризиране на Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите чрез привличане на медиите за масова информация.

Резултат: Популяризиране на мерките за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите

4.2: Подобряване на информираността и знанията на земеделските производители по отношение на прилагането на добри практики и технологии при обработка на почвите с цел опазване на почвите като природен ресурс.

Мярка 4.2.1.: Информирани и популяризиране сред земеделските стопани на добри практики, свързани с факторите на почвената ерозия и методите за предотвратяване, в т.ч. представяне на противоерозионни практики, съобразени с почвените условия и отглежданите култури, и подходяща земеделска техника за почвообработка.

Резултат: Информирани земеделските стопани за добри практики за факторите на почвената ерозия и методите за предотвратяване на въздействието им.

Мярка 4.2.2. Информирани и популяризиране практикуването на екстензивно земеделие.

Резултат: Нарастване на дела на обработваемите площи, върху които се прилага екстензивно земеделие, свързано с положително въздействие върху флората и фауната, върху естествените и полу естествени екосистеми.

Мярка 4.2.3. Информирани и обучение относно технологии и специализирана техника за обработване на почвата/стърницата и използване на растителните остатъци, минимизиране на обработките, прилагане на научнообосновани сеитбообороти, поясно редуване на културите и др. с цел запазване на хумуса в почвите.

Резултат: Обучени земеделските стопани за добрите практики и технологии за обработване на почвата/стърницата и използване на растителните остатъци с цел запазване на хумуса в почвите.

Мярка 4.2.4.: Повишаване знанията на земеделските стопани за прилагане на технологии, техники и съоръжения за подобряване на съхранението и използването на оборски тор и въвеждане на нисковъглеродни практики за преработка на оборски тор - компостиране, преработка в биогаз при анаеробни условия.

Резултат: Обучени животновъди за прилагане на технологии за съхранение и използване на оборския тор и въвеждането на нисковъглеродни практики.

4. Средства за постигане на целите

В табличен вид в **Таблица 4.1-1** е представен План за действие към Националната програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите, който гарантира постигането на набелязаните приоритети цели чрез реализацията на набор от мерки, представени в т. 3 Приоритети. Планът за действие обхваща период от 5 години.

За изпълнение на заложените в Програмата мерки и постигане на поставените цели е определен следният индикативен бюджет – **819 137 500 лв.**, като:

За постигане на Приоритет **1**: Подобряване на административния капацитет, правните инструменти по прилагане на екологичното законодателство и информационната безопасност с цел достигане на ефективност в управлението на почвите - **2 450 000 лв.**, вкл.:

- по Направление 1.1: Административен капацитет и правни инструменти: **1 350 000 лв.**

- по Направление 1.2: Информационна безопасност: **1 100 000 лв.**

За осъществяване на мерките по постигане на Приоритет **2**: Предотвратяване възникването на деградационни процеси, възстановяване и съхраняване функциите на почвите – **597 142 500 лв.**, вкл.:

- по Направление 2.1: Предотвратяване възникването на ерозионни процеси: **207 037 500 лв.**

- по Направление 2.2: Предотвратяване възникването на свлачищни процеси: **5 500 000 лв.**

- по Направление 2.3: Възстановяване и рекултивация на нарушени терени: **115 000 лв.**

- по Направление 2.4: Минимизиране процесите на уплътняване на почвите: **90 000 лв.**

- по Направление 2.5: Предотвратяване вкисляване на почвите: **16 100 000 лв.**

- по Направление 2.6: Локални почвени замърсявания – държавен бюджет и бюджет на операторите.

- по Направление 2.7: Запазване и увеличаване на органичното вещество в почвите: **23 300 000 лв.**

За постигане на задачите по Приоритет **3**: Устойчиво управление на почвите като природен ресурс и екологосъобразно земеползване – **211 600 000 лв.**, вкл.

- по Направление 3.1: Усвояване на пустеещите земеделски земи: **152 500 000 лв.**

- по Направление 3.2: Развитие на селското стопанство в посока към подобряване на почвеното плодородие и устойчивото управление на почвите: **2 000 000 лв.**

- по Направление 3.3: Ефективно и ефикасно напояване на земеделските земи **35 100 000** лв.

- по Направление 3.4: Възстановяване на горските площи: **21 800 000** лв.

- по Направление 3.5: Адаптация към климатичните промени: **200 000** лв.

За постигане на Приоритет **4**: Ангажиране на обществеността в процесите по управление, устойчиво ползване и опазване на почвите – **7 945 000** лв., вкл:

- по Направление 4.1: Подобряване на информираността и знанията на имащите отношение относно опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите – **665 000** лв.

- по Направление 4.2: Подобряване на информираността и знанията на земеделските производители по отношение на прилагането на добри практики и технологии при обработка на почвите с цел опазване на почвите като природен ресурс – **7 945 000** лв.

Основен финансов ресурс, на който може да се разчита за опазването и възстановяване на почвите и устойчивото управление на земеползването представляват:

Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“ (ОПОС 2014-2020 г.)
Приоритетна област 3: „Запазване на биоразнообразието, заобикалящата среда и качеството на въздуха и почвите“, както и НПРД, Мярка 22 – „Ограничаване на антропогенното замърсяване на водите“, Мярка 43 – Подобряване на структурата и функциите на горските природни местообитания, Мярка 109 - „Инвестиции в консервационни дейности за поддържане/ подобряване на природозащитно състояние на видове и природни местообитания“.

Програма за развитие на селските райони (ПРСР) за програмен период 2014-2020 г. и следващият програмен период 2021-2027. Основен източник на средства в областта на опазването и съхранението на почвените ресурси и устойчивото им управление се явява Оперативна програма ПРСР. В нея по Приоритет 4 се цели опазване на биоразнообразието и природните ресурси. Приоритетни области 4В (Предотвратяване на ерозията на почвите и подобряване на управлението им) и 5А (Повишаване на ефективността при потреблението на вода в селското стопанство) са директно насочени към съхранението и увеличаването на почвеното плодородие. В рамките на Приоритетна област 4В Програмата цели опазване на почвените ресурси чрез подкрепата на инвестиции в оборудване и технологии за

екологосъобразни практики, а на Приоритетна област 5А - адаптация към климатичните промени чрез подпомагане на инвестиции във водоспестяващи поливни технологии.

Оперативна програма за развитие на човешките ресурси 2014-2020 г.

Програми за териториално сътрудничество

Наука и образование за интелигентен растеж (НОИР) 2014-2020 г.

Оперативна програма иновация и конкурентоспособност (ОПИК)

Оперативна програма развитие на регионите (ОПРР)

Държавен бюджет (ДБ)

Изискваните средства ще бъдат съобразени с възможностите на държавния бюджет за периода, както и с възможностите на оперативните програми.

Общински бюджет - част от местните приходи от глоби и санкции по Закона за опазване на околната среда и свързаните с него общински наредби би могло да се ползва за усъвършенстване на контрола по опазване на земеделските земи от замърсяване и деградация

Донорски организации и бизнес.

Финансирането на всички мерки, предвидени в Програмата се осъществява при съобразяване с относимите правила по държавните помощи.

5. Петгодишен план за действие с конкретни институционални, организационни и инвестиционни мерки, срокове, отговорни институции, необходими ресурси и източници на финансиране

Таблица 4.1-1 План за действие към Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите за период от 5 години

Стратегическа цел	Мярка	Етапи и Срок за постигане	Финансови средства (в лева) и източници на финансиране	Координация с други планове и програми	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
Приоритет 1: Подобряване на административния капацитет, правните инструменти по прилагане на екологичното законодателство и информационната обезпеченост с цел устойчиво управление на почвите.	Направление 1.1: Подобряване на административния капацитет и ефективни правни инструменти								
	Мярка 1.1.1: Подобряване на нормативната уредба, свързана с опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.	При възникнала необходимост	Бюджета на МОСВ	Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите. Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България; НПУО 2014 – 2020	Периодично извършване на преглед и анализ за изменение и допълване на нормативната уредба, свързана с опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.	Постъпили предложения за изменения и допълнения на нормативни документи.	Брой изменени и допълнени нормативни документи.	МОСВ	МЗХГ, ИПАЗР “Н. Пушкиров” МРРБ МЗ ИАГ Областни администрации Общински администрации
	Мярка 1.1.2: Създаване на Консултативен съвет към Министъра на околната среда и водите.	До I-ва година след приемане на Програмата	Бюджета на МОСВ	-	Подобряване на комуникацията между институциите, разглеждащи въпроси, свързани с управление на почвите.	Извършен консултативен избор на членове на консултативен съвет.	Създаден Консултативен съвет.	МОСВ	МЗХГ, ИПАЗР “Н. Пушкиров” МРРБ МЗ ИАГ

	Мярка 1.1.3: Разработване на указания за изготвяне на областни и общински програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.	До I-ва година след приемане на Програмата.	Бюджет на МОСВ 100 000 лв.	-	Наличие на единен методически документ за планиране и управление на почвените ресурси на областно и общинско ниво.	Подготовка на процедура за разработване на указания за общински програми за опазване на почвите	Одобрени указания от министъра на МОСВ.	МОСВ	МЗХГ МРРБ МЗ ИАГ Областни администрации и Общински администрации
	Мярка 1.1.4: Разработване на областни и общински програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.	До III-та година след приемане на Програмата.	Общински и областни бюджети	Общи устройствени планове на общините; Общински програми за опазване на околната среда; Общински програми за управление на отпадъците; Общински планове за развитие	Разработени инструменти (програми) за прилагане на националната политика по опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите на областно и общинско ниво.	Брой общини и области с разработени програми	Предприети действия за разработване на областни и общински програми.	Областни администрации и Общински администрации	МОСВ, РИОСВ
	Мярка 1.1.5: Повишаване капацитета на областните и общински администрации по отношение на опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почви.	Ежегодно след приемане на Програмата	Държавен бюджет 200 000 лв. ОП „Околна среда“ 2021 - 2027 265 общини * 2 обучени * 375 лв на човек	Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите. Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България	Служителите на местно и регионално ниво имат необходимия административен капацитет по отношение на ефективно управление на почвените ресурси.	Повишен капацитет на служителите от областните и общински администрации	530 брой обучени служители средно по 2 човека от община	МОСВ, МЗХГ	Областни администрации, Общински администрации, Научни организации, НПО, ЦПО
	Мярка 1.1.6:	Ежегодно,	Бюджета на	Национална	Осъществен	Брой проведени	Брой обучени	Министерства	Общински и

	Обмен на знания и добри практики по проблеми те по опазване, устойчиво ползване и управление на почвите.	по време на 5-годишния период на изпълнение на Плана за действие.	МОСВ, Мярка 1 на ПРСР* 2014-2020 г. за обучение само на фермери 3 000 x 350 лв. = 1 050 000 лв.	програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите. Национална Програма за действие за устойчиво управление на земи-те и борба с опустиняването в Р. България	обмен на знания и добри практики на национално, ЕС и международно ниво по проблемите по опазване и устойчиво управление на почвите.	информационни срещи и семинари/конференции във връзка с прилагане на добри практики на национално, ЕС и на международно ниво по проблемите по опазване и устойчиво управление на почвите. Повишаване капацитета на служителите.	служителите от общински, областни и национални администрации	– МОСВ, МРРБ, МЗХГ	областни администрации, Представители на ЕС и на международно ниво, имащи отношение по проблемите по опазване и устойчиво управление на почвите.
	Мярка 1.1.7: Ефективен превантивен, текущ и последващ контрол по опазване и устойчиво ползване на почвите и ограничаване на процесите, които ги увреждат на: -регионално ниво. -общинско ниво	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на Плана за действие.	Бюджет на МОСВ Областни, Общински бюджет	Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България	Изпълнение на ангажиментите на експертите от РИОСВ и кметовете на общините, произтичащи от Закона за почвите.	Недопускане на увреждане на почвите, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвата	Брой направени предписания. Брой наложени санкции. Намалена площ на увредени почви	На национално ниво: МОСВ, МЗХГ, МРРБ На регионално и общинско ниво: РИОСВ Областни и Общински администрации	Областните администрации
	Мярка 1.1.8: Ефективен контрол на инвестиционни намерения в	Ежегодно, по време на 5-годишния период на		Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на	Контрол на инвестиционните намерения в свлачищните райони и	Брой разрешени проучвателни и проектни дейности в свлачищни	Брой изпълнени проекти в свлачищни райони.	МРРБ	РИОСВ, МОСВ

	свлячищни райони проучвателни и проектни работи (инженерногеоложки, хидрогеоложки, геотехнически проучвания, инженерно-геоложки районираня, инвестиционно проектиране, оценка на въздействието върху околната среда, набавяне на разрешителни документи, изискващи се по националното законодателство и др.);	изпълнени е на Плана за действие		територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие, 2015-2020 г.	оценките на въздействието върху околната среда	райони.			
	Мярка 1.1.9: Засилване на контрола върху спазване на забраната за палене на стърнища.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие.	Държавен бюджет	Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020). Национална програма за действие за устойчиво управление на земи-те и борба с опустиняването в Република България 2014-2020 г.	Предотвратена загуба на органично вещество следствие от незаконно палене на стърнища.	Недопускане на пожари в стърнища	Брой проверки, Брой изпратени предписания Брой санкции за периода	МЗХГ ИАГ Общини	Областен управител, Кметове Общини
Направление 1.2: Информационна безопасност									
	Мярка 1.2.1: Периодичен преглед и	При необходимост	Бюджет МОСВ/	Закон за почвите, Наредба за мониторинг на	Подобряване на оценките за състоянието	Актуализация на схемите и броя на пунктове за	Актуализирана схема и пунктове за мониторинг на		МОСВ МЗХГ МРРБ

	актуализация на HCM на почвите		ИАОС	почвите Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България	на почвите и възможните анализи.	мониторинг на почвите	почвите	ИАОС	МЗ ИАГ Областни администрации Общински администрации; ИПАЗР „Н. Пушкиров“
	Мярка 1.2.2.: Внедряване, тестване и въвеждане в експлоатация на приложението за привеждане на данните за състоянието на почвите в съответствие с изискванията на Директива INSPIRE“	До края на 4-тата година	Държавен бюджет 50 000 лв	Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България	Създадена информационна база данни с почвени показатели публично достъпна	Внедрено, тествано и въведено в експлоатация приложение.	Работеща налична публична база данни за почвите в съответствие с изискванията на Директива INSPIRE	МОСВ и ИАОС	ИПАЗР „Н. Пушкиров“
	Мярка 1.2.3: Актуализация на информацията за състоянието на почвите в близост до големите рискови индустриални предприятия.	До V-та година след приемане на Програмата	Държавен бюджет Бизнес (операторите) 1 000 000 лв.	Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите. Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България	Картирани и актуализиран и картни материали за почвите на територията на страната. Публично достъпна информационна система за почвени ресурси.	Системно актуализиране на данни за състоянието на почвите в близост до големите рискови индустриални предприятия.	База данни от почвени оценки, определящи пригодността за земеползване и необходимост от ремедиация.	МОСВ МЗХГ	ИПАЗР Н. Пушкиров ИАОС МОСВ Областни администрации Общински администрации
Приоритет 2:	Направление 2.1: Предотвратяване и ограничаване на ерозионни процеси								
Предотвратяване възникването	Мярка 2.1.1: Стимулиране на	Ежегодно, по време на	Държавен бюджет	Национална Програма за	Развит научен потенциал за	Подадени проектни	Брой финансирани	МЗХГ, ССА	ИАГ Областна

<p>на деградационни процеси, възстановяване и съхраняване функциите на почвите.</p>	<p>научните изследвания за борба с ерозията на почвите чрез разработване и внедряване на иновационни технологични решения</p>	<p>V-годишния период на изпълнение на Плана за действие.</p>	<p>НОИР 2014-2020. В рамките на финансираните проекти 500 000 лв. ПРСР* (мярка 16.1.)</p>	<p>действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България</p>	<p>предвиждане и предотвратяване на ерозионни процеси.</p>	<p>предложения в областта на борба с ерозията в текуща сесия</p>	<p>научни изследвания в областта на борба с ерозията за периода.</p>		<p>администрации Общински администрации и МОСВ ИПАЗР „Н. Пушкиров“ ИГ-БАН</p>
	<p>Мярка 2.1.2: Възстановяване, създаване на нова и поддържане на противоерозионната инженерно-техническа инфраструктура в земеделските и горските територии, вкл. и укрепване на хидрографската мрежа (оттокоотвеждащи и колектори, канавко-тераси, водозадържащи канавки, водоотвеждащи валове и канавки).</p>	<p>До V-та година след приемане на Програмата</p>	<p>Държавен бюджет, Донорски организации, Бизнес 25 000 000 лв. (5 години по 5 000 000 лв. годишно)</p>	<p>Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България; Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България; Национална стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2013 - 2020 г.</p>	<p>Възстановена и новоизградена противоерозионна инженерно-техническа инфраструктура в земеделските и горските територии, укрепена хидрографска мрежа с намален твърд отток във водните обекти и понижена степен на замърсяване на водите с биогенни елементи.</p>	<p>Възстановяване или създаване на нови противоерозионни елементи на инженерно-техническата инфраструктура в земеделските и горските територии. Ежегодни данни за площи в ha с възстановена инженерно-техническата инфраструктура</p>	<p>Брой възстановени или създадени нови противоерозионни елементи на инженерно-техническата инфраструктура в земеделските и горските територии. Брой оттокоотвеждащи колектори и брой канавко-тераси, водозадържащи канавки, водоотвеждащи валове общо за периода</p>	<p>МЗХГ, Държавни горски предприятия</p>	<p>МОСВ, ДФ “Земеделие“</p>
	<p>Мярка 2.1.3: Стимулиране прилагането на агротехнически мерки за ограничаване на водоплощната и ветрова ерозия:</p>	<p>Ежегодно, по време на V - годишния период на изпълнение на Плана за действие</p>	<p>Директни плащания 2014-2020 г. ПРСР* 2014-2020 г/ Мярка 10 За сеитбооборот 4000 ha x150</p>	<p>Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването</p>	<p>Намален износ на хумус, съхранена и повишена продуктивност на почвите. Подобряване</p>	<p>Площи с осъществени мерки за ограничаване на водоплощната и ветрова ерозия.</p>	<p>Данни за площи в ha, върху които са приложени релевантни агротехнически мерки – общо за периода</p>	<p>МЗХГ</p>	<p>Земеделски стопани</p>

	<p>– изграждане на сеитбообръщени я;</p> <p>– редуване на парцели с окопни култури с култури със слята повърхност;</p> <p>- включване на минимум 30 % култури със слята повърхност и многогодишните треви;</p> <p>- изключване на окопни култури от сеитбообръщени я върху площите с висок ерозионен риск;</p> <p>- уплътняване с предкултури;</p> <p>- мулчиране.</p>		<p>лв/ha = 600 000 лв.</p> <p>За биологично производство 6000 ha x 350 лв = 2 100 000</p> <p>Всичко: 2 700 000</p>	<p>ето в Р. България;</p> <p>Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България.</p> <p>Трети Национален план за Действие по изменение на климата (2013 – 2020 г.).</p>	<p>на почвените характеристик и в резултат на проведените мероприятия по предотвратяване възникването на ерозионни процеси и опазване на почвите.</p>	<p>Ежегодни данни за приложените различни техники</p>			
	<p>Мярка 2.1.4:</p> <p>Устойчиво управление на деградирани земеделски земи, чрез:</p> <p>- Биологична рекултивация с тревни смеси, характерни за района;</p> <p>- Прилагане на противоерозионни мерки и техники за обработка на почвата</p>	<p>Ежегодно, по време на V - годишния период на изпълнение на Плана за действие</p>	<p>ПРСР* 2014-2020 г /Държавен бюджет Мярка 10</p> <p>За рекултивация 3500 ha x 380 лв/ha = 1 330 000 лв.</p> <p>3500 ha x 145 лв/ha = 507 500 лв</p> <p>Всичко: 1 837 500 лв</p>	<p>Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България;</p> <p>Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България;</p>	<p>Ограничени ерозионни процеси, стабилизирано състояние на екосистемите и увеличени ползи и услуги от тях.</p>	<p>Биологично рекултивирани площи (ha) и склонови земи с приложени подходящи почвообработки</p> <p>Ежегодни данни за площите ha</p>	<p>Площи (ha) склонови земи с приложени почвообработки за ограничаване на ерозионните процеси. Общо за периода</p>	<p>МЗХГ</p>	<p>ССА Земеделски стопани</p>

	(подходящи почвообработки)								
	Мярка 2.1.5: Създаване на защитни пояси и линейни залесявания покрай границите на земеделските имоти, край канали, пътища и др. за защита от ветрове	Ежегодно, по време на V - годишния период на изпълнение на Плана за действие	Държавен бюджет, Донорски организации, Бизнес, ПРСР* 2014-2020 г. (Мярка 8) 15 000 000 лв	Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България; Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България; Национална стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2013 - 2020 г.	Ограничена ерозия в земеделските имоти, ограничено количество на твърд отток в каналите, крайпътните канавки и пътища-та.	Ежегодни данни за земеделски площи и пътища в ha, защитени от ветрове .	Площ в (ha), със създадени линейни залесявания Данни за площите общо за периода	МЗХГ	Земеделски стопани, Бизнес
	Мярка 2.1.6: Възстановяване и поддържане на крайречните гори чрез осигуряване на периодични заливания, при необходимост и временно отваряне на диги и изграждане на специални канали, с цел запазване на крайречните местообитания.	Ежегодно, по време на V - годишния период на изпълнение на Плана за действие	ОПОС, Приоритетна ос 3 Донорски организации, Бизнес, 10 000 000 лв. Мярка 22 – ограничаване на антропогенното замърсяване на водите	Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България; Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България;	Ограничена ерозия на брегови и земеделски земи, съхранено биоразнообразие, стабилни екосистеми. Мярка 22 от НПРД 2014 – 2020 г.	Брой финансирани проекти, Ежегодни данни за броя на проектите	Площ (ha) възстановени крайречни гори и влажни зони.	МОСВ МЗХГ	Земеделски производители, общини

				<p>Национална стратегия за развитие на горския сектор в Р. България за периода 2013 - 2020 г. НПРД, М 22 ограничаване на антропогенно замърсяване на водите Мярка 109 от НПРД „Инвестиции в консервационни дейности за поддържане/ подобряване на природозащитно състояние на видове и природни местообитания“ Планове за управление на риска от наводнения 2016-2021 г.</p>					
	<p>Мярка 2.1.7: Стимулиране опазването, възстановяването и поддържането на полските</p>	<p>Ежегодно, по време на V - годишния период на изпълнение на Плана за</p>	<p>ПРСР* Директни плащания Мярка 4, Подмярка 4.4. Национален</p>	<p>Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България;</p>	<p>Ограничена ерозия на земеделски земи, съхранено биоразнобра</p>	<p>Брой бенефициенти, приложили националния стандарт за синорите,</p>	<p>Запазено биоразнообразие и състояние на местообитанията Общо за периода.</p>	<p>МЗХГ</p>	<p>Земеделски производител и</p>

	синори с цел запазване на биоразнообразие тона местообитанията и ограничаване на ерозията.	действие	стандарт 4.3 от поддържане на земята в ДЗЕС 2 000 000	Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България	зие, стабилни екосистеми.	ежегодни данни			
	Мярка 2.1.8: Усвояване на ерозиранни земи за отглеждане на алтернативни култури – лекарствени, етерично-маслени, агролесовъдство.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на Плана за действие.	Частни инвестиции, ПРСР* 2014-2020 г. (150 000 ha X 500 лв/ha) 75 000 000 лв.	Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България; Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България; Национална стратегия за развитие на горския сектор в Р. България за периода 2013 – 2020 г.	Намалени площи с пустеещи земи, ограничена степен на ерозия и повишени добити от получена продукция.	Площ в ha на ерозиранни пустеещи земи, заети с алтернативни култури – ежегодни данни.	Ерозиранни пустеещи земи в ha усвоени за отглеждане на лекарствени, етерично-маслени култури и агролесовъдство – общо за периода	МЗХГ	Общински администрации, Земеделски стопани
	Мярка 2.1.9: Възстановяване и поддържане на ползащитните горски пояси и извършване на нови противоерозионни и залесявания	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на Плана за действие.	Бюджет на МЗХ и ИАГ; 75 000 000 лв. (15 000 000 лв. на година x 5 години)	Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020)	Подобряване на почвените характеристики и в резултат на проведените мероприятия по предотвратява	Възстановени и поддържани нископродуктивни земи, стабилизиранни екосистеми.	Площ с възстановени и поддържани ползащитни горски пояси, площ залесени територии, текущо за годината	МЗХГ,	Областни общински администрации

<p>върху нископродуктивни и земи, изоставени земеделски земи, голи, ерозиран и застрашен от ерозия площ, извън горските територии, съобразно условията на средата.</p>				<p>не възникването на ерозионни процеси и опазване на почвите.</p>				
<p>Направление 2.2: Предотвратяване възникването на свлачищни процеси</p>								
<p>Мярка 2.2.1: Приоритетно укрепване на свлачищата от републиканската пътна мрежа, както и такива, засягащи обекти на инфраструктурата – водопроводи, канализационни мрежи, топлопроводни и газопреносни мрежи, обекти, обслужващи националната сигурност.</p>	<p>Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на Плана за действие</p>	<p>Държавен бюджет ОПОС - Приоритетна Ос 4 „Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища“ Приоритет 4 „Риск и изменение на климата“ през следващия програмен период – 2021 - 2027</p>	<p>Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Р. България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие, 2015-2020 г, НПРД.</p>	<p>Безопасност за населението.</p>	<p>Укрепени свлачища, опазване на обекти от инфраструктурата - водопроводи, канализационни мрежи, топлопроводни и газопреносни мрежи, пътна инфраструктура</p>	<p>Брой укрепени свлачища около републиканската пътна мрежа и обектите на техническата инфраструктура</p>	<p>МОСВ, МРРБ</p>	<p>Общински и областни администрации, оператори на обектите от техническата инфраструктура.</p>
<p>Мярка 2.2.2: Осигуряване на устойчивост на склона (откосите) - планиране на свлачището – разпределяне и замяна на почвени маси от свлачището, в</p>	<p>Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на Плана за действие</p>		<p>Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Р. България, ерозията и</p>	<p>Постигане на устойчивост на откосите чрез разпределяне на почвени маси от свлачището.</p>	<p>Укрепени и устойчиви откоси ежегодни данни</p>	<p>Брой укрепени свлачища с постигната устойчивост на склоновете с риск от възникване на свлачища.</p>	<p>МРРБ</p>	<p>МОСВ Общински и областни администрации</p>

	т.ч. изкопи в горните участъци и насипи в долните участъци.			абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие, 2015-2020 г.					
	Мярка 2.2.3: Повърхностна обработка (изолация и защита) на свлачището, облицоване, залесяване, ограждане, осушаване, инжектиране и тампониране на пукнатини и каверни, заравняване, покриване с геосинтетични и други подобни материали.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на Плана за действие		Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие, 2015-2020 г.	Предотвратяване възникването на свлачищни процеси.	Намаляване на броя на възникналите свлачища.	Площ в ha с проведени повърхностни обработки и дейности по укрепване на свлачища. Ежегодни данни за площите и общо за периода	МРРБ	МОСВ Общински и областни администрации
	Мярка 2.2.4: Прилагане на превантивни геозащитни мерки, в т.ч. превантивни - дейности чрез изграждане/ възстановяване на контролно-измервателни системи в регистрирани свлачищни райони за мониторинг на свлачищните процеси.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на Плана за действие		Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Р. България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие, 2015-2020 г.	Получаване на информация за обхвата и активността на свлачищните процеси. Задържане или обръщане на тенденцията за развитието на свлачищните процеси.	Брой свлачища с подобрен статус – ежегодни данни	Брой свлачища с приложени превантивни геозащитни мерки. Изградени или възстановени контролно-измервателни системи в регистрирани свлачища – текущи годишни данни	МРРБ	МОСВ Общински и областни администрации

	<p>Мярка 2.2.5: Реализиране на инвестиционни проекти за укрепителни и отводнителни съоръжения в рискови участъци, в т.ч.: - брегоукрепителни и съоръжения (пилотни конструкции, подпорни стени, буни и др.); -подпиране на свлачището -контрабанкети, контрафорси, подпорни стени, буни, габиони, опорни насипи, усилен с геосинтетични и други материали, стабилизиране с негасена вар, цимент и др.; -укрепване на свлачището с подпорни конструкции: - бетонни или стоманобетонни подпорни стени (конзолни или анкерирани); сондажноизливни и пилоти или шлицстени със или без стоманобетонен</p>	<p>Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на Плана за действие</p>		<p>Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие, 2015-2020 г. Планове за управление на риска от наводнения. Национална Програма за развитие на България 2020</p>	<p>Брой инвестиционни проекти с информация за развитие на свлачищните процеси и за укрепителни и отводнителни съоръжения</p>	<p>Намаляване на броя и площта на рискови участъци, в т.ч свлачища и брегови съоръжения чрез укрепване и отводняване</p>	<p>Брой реализирани инвестиционни проекти за приоритетно изграждане на отводнителни и укрепителни съоръжения</p>	<p>МРРБ</p>	<p>МОСВ, Басейнови дирекции, АПИ, Общински и областни администрации</p>
--	--	---	--	---	--	--	--	-------------	--

	<p>ростверк върху тях, конзолни или анкерирани шлицови ребра; -стоманобетонни кладенци (конзолни или анкетирани), анкетирани стоманобетонни плочи и др.; -изграждане на отводнителни съоръжения за понижаване нивото на подземните води и/или за отвеждане на повърхностни води извън обхвата на свлачището: - водозащита и дрениране на свлачището - повърхностни дренажи, канавки и шахти, вкопани дренажни траншеи, дренажни кладенци, дренажни сондажи, дренажни тунели, затревяване и др.</p>								
	<p>Мярка 2.2.6: Рехабилитация на изградени съоръжения за предотвратяване</p>	<p>Ежегодно при необходимост</p>		<p>Национална програма за превенция и ограничаване на</p>	<p>Подобрено състояние на съществуващите съоръжения за</p>	<p>Предотвратяване възникването на свлачищни процеси.</p>	<p>Брой рехабилитирани съоръжения за периода</p>	<p>МРРБ</p>	<p>Областни и общински администрации</p>

	възникването на свлачищни процеси.			свлачищата на територията на Р. България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие, 2015-2020 г	предотвратяване възникването на свлачищни процеси.				
	Мярка 2.2.7: Укрепване на активни свлачища чрез прилагане на ефективни дренажни съоръжения и силови подпорни конструкции.	Ежегодно при необходимост		Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Р.България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие, 2015-2020 г	Стабилизирани свлачища в рискови райони	Брой укрепени активни свлачища за годината	Брой укрепени свлачища чрез прилагане на дренажни съоръжения и подпорни конструкции – общо за периода	МРРБ	Областни и общински администрации
	Мярка 2.2.8: Провеждане на мониторинг на свлачищните процеси и изградените противосвлачищни съоръжения чрез извършване на геодезически, инклинометрични, стационарни хидрогеоложки и други измервания с цел установяване състоянието на деформационните	Периодично		Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Р. България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие, 2015-2020 г.	Получени данни за деформационните процеси и/или ефективността на изградените геозащитни съоръжения.	Проведени геодезически, стационарни хидрогеоложки и други измервания установяващи състоянието на деформационните процеси и ефективността на съоръженията	Мониторинг на свлачищните процеси за годината	МРРБ	Държавни дружества за геозащита.

	е процеси и/или ефективността на изградните геозащитни съоръжения.								
	Мярка 2.2.9: Оказване на техническа помощ на общините и други ведомства в областта на геозащитната дейност.	Ежегодно, при необходимост	Държавен бюджет	Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие, 2015-2020 г.	Извършени консултантски услуги и техническа помощ на общински, областни администрации и други ведомства при възникване на неблагоприятни и геодинамични процеси и осъществени дейности по регистрирането им в Регистъра на свлачищата в България	Повишаване на ефективността от дейността на общините и други ведомства в областта на геозащитната дейност.	Брой извършени консултантски услуги или оказана техническа помощ – общо за периода	МРРБ	Държавни дружества за геозащита.
	Мярка 2.2.10: Поддържане на регистъра на свлачищата	Ежегодно	Държавен бюджет	Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие,	Актуални данни за броя, състоянието, обхвата и класа на свлачищата и предприетите мерки за ограничаването им.	Ежегодно актуализиране на регистъра на свлачищата.	Актуален регистър на свлачищата	МРРБ	Държавни дружества за геозащита. МВР

				2015-2020 г.					
Мярка 2.2.11: Обучение на населението в потенциално опасните райони за безопасна експлоатация на свлачищни терени.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на Плана за действие.	Държавен бюджет – МРРБ, 250 000 лв. от Оперативна програма „Околна среда 2021 - 2027“ – Приоритет 4 „Риск и изменение на климата“ – 250 000 лв. ОП „Развитие на регионите“	Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие 2015-2020 г.	Безопасна експлоатация на свлачищни терени.	Брой проведени обучения през годината	Населението е подготвено и информирано за безопасна експлоатация на свлачищни терени. Общ брой проведени обучения за периода	МРРБ	МОСВ Общински администрации, Областни администрации, Гражданска защита	
Направление 2.3: Възстановяване и рекултивация на нарушени терени									
Мярка 2.3.1: Разработване и внедряване на нови технологии за техническа и биологична рекултивация на нарушените терени.	До края на 5-тата година от приемане на Програмата	Държавен бюджет Донорски организации, Бизнес 115 000 лв.	Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България;	Внедрени нови технологии за рекултивация на нарушени терени, укрепени функции на земните ресурси, намалено или елиминирано въздействие на източниците на замърсяване върху земните ресурси.	Брой разработени, адаптирани или внедрени нови технологии за техническа и биологична рекултивация.	Адаптирани или внедрени поне три нови технологии за техническа и биологична рекултивация/	МОСВ, МЕ, БАН, ССА Университет и	Общински администрации, РИОСВ	
Мярка 2.3.2: Закриване и рекултивация на нерегламентиран и сметища и депа	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение	Държавен бюджет	Национална програма за развитие: България 2020	Опазване чистотата на почвите, водите и въздуха,	Контрол на осъществяването на техническа и биологична рекултивация.	Брой закрити и рекултивирани сметища за периода	МОСВ	РИОСВ, Областни и общински администрации	

	за отпадъци, неотговарящи на нормативните изисквания.	на Плана за действие		Национален план за управление на отпадъците 2014-2020 г.;	възстановяване на функциите на почвените ресурси.	Брой закрити и рекултивирани сметища за текущата година			ии
Направление 2.4: Минимизиране процесите на уплътняване на почвите									
	Мярка 2.4.1: Разработване на критерии за оценка на степента на уплътняване на почвите на територията на страната.	До III-та година след приемане на Програмата.	НОИР 2014-2020. 90 000 лв.	Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България.	Инструментарий за оценка на степента на уплътняване на почвите, позволяващ въвеждане на режими на обработване на земите, с цел минимизиране на уплътняването.	Етапи от разработване на критерии за оценка на степента на уплътняване на почвите на територията на страната.	Разработени критерии за оценка на степента на уплътняване на почвите на територията на страната.	МОСВ	МЗХ, ИПАЗР „Н. Пушкиров“, Университети
	Мярка 2.4.2: Прилагане на подходящи агротехнически мерки: ● намаляване на броя обработки с тежка техника чрез прикачване на по-голям брой агрегати, което ще запази почвената структура; ● запазване на дъждовната влага в	Ежегодно, по време на 5-те години от изпълнение на Плана за действие.	ПРСР* 2014-2020 г. Донорски организации, Бизнес	Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България.	Намаляване/ предотвратяване на почвеното уплътняване, запазване и повишаване на почвеното плодородие.	Брой реализирани проекти, свързани с прилагането на подходящи агротехнически мерки за минимизиране на уплътняването на почвата – за текущата година	Брой реализирани проекти общо за периода	МЗХГ	Земеделски производител и, ССА, ИПАЗР „Н. Пушкиров“

	<p>повърхностния слой, което предотвратява образуването на почвена кора;</p> <ul style="list-style-type: none"> • внасянето на органични вещества в почвата, които действат като структурни модификатори. • включване в сеитбооборота на бобови култури с дълбока коренова система като: люцерна, детелина и фуражни треви за подобряване на почвената структура. • дълбоката оран – с 50 % по-дълбоко от дъното на уплътнения слой • обработка без обръщане на пласта • намаляване тежестта на прибиращите машини чрез разтоварване на зърното от комбайна в края на блока. 								
Направление 2.5: Предотвратяване вкисляване на почвите									
Мярка 2.5.1: Внасяне на неутрализиращи	До трайно неутрализиране на рН.	Донорски организации, Бизнес	Национална стратегия за устойчиво	Редуцирана площ на кисели почви.	Провеждане на дейности за неутрализиране	Подобри физико-химични и физико-	МЗХГ, СА	Научни институти Бизнес	

	материали в почви с рН < 5.5 в КСL и ниско съдържание на органично вещество.		1 000 000 лв.	развитие на земеделието в България.		киселинните свойства на почвите - – ежегодни данни за площ в ha	механични свойства на почвите. площ в ha		
	Мярка 2.5.2: Коригиране на рН на антропогенно кислени почви от индустриална дейност на базата на извършени почвени анализи.	До II-ра година след приемане на Програмата.	Замърсител/ оператор, Бизнеса 100 000 лв.	-	Коригирано рН на локално кислени почви.	Локално прилагане на мерки за неутрализиране на рН. Площ в ha на неутрализираните площи	Неутрализираните площи - в ha за периода.	Индустриалните замърсители	Научни институции
	Мярка 2.5.3: Прилагане на научнообосновани и сеитбообръщени за земеделски земи, включващи култури с изисквания за кисела реакция на почвите.	По време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие	Донорски организации, Бизнес, ПРСР* 2014-2020 г. Мярка 10 - Агроекология) 15 000 000 лв.	Трети Национален план за действие по изменение на климата ПРСР 2013-2020 г. Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България; Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България;	Заети площи с кисели почви с подходящи култури (картофи, ръж, овес, сини сливи).	Тестване на приложимостта на различни култури, изискващи кисела реакция. Площи, заети с култури, за текущата година	Площи, заети с култури, изискващи кисела реакция за целия период	Собственици, управляващи земеделски земи	МЗХГ, ССА, ИПАЗР „Н. Пушкарков“

Направление 2.6: Локални почвени замърсявания								
Мярка 2.6.1.: Инвентаризация на площи със замърсена почва-предварителен преглед и предварителни проучвания	До втората година след приемана на програмата	Държавен Бюджет	Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България;	Получени данни за площи със замърсени почви от предварителни проучвания	Преглед на съществуващата информация на площи със замърсена почва	100% извършени предварителни проучвания до края на третата година	МОСВ/ ИАОС СА	ИПАЗР „Н. Пушкиров“, Други научни институти
Мярка 2.6.2: Инвентаризация на площи със замърсена почва-подробни проучвания.	До четвъртата година след приемана на програмата	Операторите	Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България	Получени данни за площи със замърсени почви от подробни проучвания	Поетапна инвентаризация на площи със замърсена почва , ежегоден обхват на площите в ha.	10% до края на петата година извършена подробни проучвания за 10% от обектите	МОСВ/ ИАОС СА	ИПАЗР „Н. Пушкиров“, Други научни институти
Направление 2.7: Запазване и увеличаване на органичното вещество в почвите								
Мярка 2.7.1: Прилагане на добри земеделски практики (въвеждане на сеитбооборот и протеинови култури) за запазване и увеличаване на органичното вещество в почвата	По време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие.	Държавен бюджет, Директни плащания 2014-2020 ПРСР* Мярка 10 20 000 000 лв.	Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020). Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България 2014-2020 г	Запазено и увеличено органично вещество в почвите.	Площи в ha, регистрирани за прилагането на добри земеделски практики за запазване и увеличаване на ПОВ ежегодно	Регистрирани и субсидирани площи (ha) за прилагане на добри земеделски практики за запазване и увеличаване на ПОВ общо за периода	МЗХГ (ДФЗ)	МОСВ, ССА, ИПАЗР „Н. Пушкиров“, Общински администрации

	Мярка 2.7.2: Изграждане на компостиращи и анаеробни инсталации за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци .	През целия период на действие на Плана	ОПОС 2014-2020 г. ОПОС 2021-2027 г. , - съгласно предвидените средства	НПУО 2014-2020 г.	Повишено съдържание на органично вещество в почвите и подобрени физико-химични характеристики	Брой внесени и финансирани проекти за изграждане на инсталации ежегодно	Брой изградени инсталации за получаване на компост – общо за периода	МОСВ	Общински администрации, Оператори на площадки за третиране на отпадъци
	Мярка 2.7.3: Разработване и изпълнение на пилотни и демонстрационни и проекти, с цел събиране, синтезиране, разпространение и прилагане на нови, нетрадиционни успешни мерки, добри практики и/или управленски подходи в областта на битовите отпадъци.	До III-та година след приемане на Програмата	ОПОС 2021 – 2027 - съгласно предвидените средства	НПУО 2014-2020 г.	Общество с нулеви отпадъци и повишаване съдържанието на органично вещество в почвите от пилотните обекти.	Брой внесени и одобрени проекти	Приложени добри практики, успешни мерки и управленски подходи	МОСВ	Общински администрации, Оператори на площадки за третиране на отпадъци
	Мярка 2.7.4: Стимулиране на земеделските производители за прилагане на екзогенни органични вещества в земеделието: оборски тор, зелено торене, компости и прилагане на	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие	Директни плащания (зеленото торене, протеинови култури, сеитбообращения) ПРСР* – Мярка 10, Мярка 16.1 1 000 000 лв.	Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България. Трети национален план за климата	Повишено съдържание и качество на органично вещество в почвите.	Брой земеделски производители, прилагачи екзогенни органични вещества в земеделието за текущата година	Общ брой земеделски производители, прилагачи екзогенни органични вещества в земеделието за периода на програмата	МЗХГ	Земеделски производител и.

	балансирано минерално торене								
Приоритет 3 Устойчиво управление на почвите като природен ресурс и екологосъобразно земеползване.	Направление 3.1: Усвояване на земеделски земи в райони, изправени пред природни или други специфични ограничения.								
	Мярка 3.1.1: Отглеждане на подходящи култури върху земи с по-ниска категория.	До II-ра година след приемане на Програмата.	Частни инвестиции 75 000 000 лв. (150 000 ha земи от ниска Категория x500 лв./ha)	ОУПО; Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България 2014-2020 г.	Усвоени земеделски земи с по-ниска категория.	Нарастнал дял на усвоените земеделски земи от по-ниска категория спрямо 2016 г	Общо нарастнал дял на усвоените земеделски земи от по-ниска категория спрямо 2016 г.	МЗХГ, Земеделски стопани, ИПАЗР "Н. Пушкарров"	ССА Общински администрация
	Мярка 3.1.2: Прилагане на добри практики при устройственото планиране и управлението на земеползването за рационално усвояване на пустеещи земеделски земи.	До I-ва година след приемане на Програмата.	Държавен бюджет, ПРСР* 2014 – 2020 Мярка 4, Подмярка 4.4 1 500 000 лв	Общ устройствен план на общините ОУПО; Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България 2014-2020 г.	Урегулиране на презастрояването и опазването на почвите в населените места. Намалени площи земеделски земи за неземеделски нужди и усвоени изоставени места.	Земеделски земи с променено предназначение за неземеделски нужди, в ha ежегодно	Намален дял на земеделски земи с променено предназначение за не-земеделски нужди.	МРРБ, Общински администрация	МОСВ, МЗХГ, ИПАЗР "Н. Пушкарров"
Мярка 3.1.3: Стимулиране на земеделските стопани за ползване (обработка) на земи с природни или други специфични	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие..	ПРСР* –2014-2020 Мярка 13 1 000 000	ОУПО;	Намалени площи на пустеещи земи.	Брой реализирани проекти, свързани с чуждестранните инвестиции в областта на земеделието	Нарастване дела на чуждестранните инвестиции в областта на земеделието върху земи с по-ниска категория спрямо 2016 г.	ДФЗ МЗХГ	МОСВ, МРРБ, Общински администрация	

	ограничения.					върху земи с по-ниска категория и оползотворяване на пустеещите земи.			
	Мярка 3.1.4: Залесяване на земи с ниска категория, негодни за земеделско ползване (агролесовъдство)	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие.	Държавен бюджет ПРСР* –2014-2020 Мярка 8 75 000 000 лв.	-	Залесени площи на негодни за земеделско ползване почви.	Приложение на различни техники на агrolесовъдството на земите с по-ниска категория – ежегодни данни в ha.	Залесени площи (ha) от земите с по-ниска категория. Общо за периода	МЗХГ	Общински администрации
Направление 3.2: Развитие на селското стопанство към подобряване на почвеното плодородие и устойчивото управление на почвите									
	Мярка 3.2.1: Въвеждане на нови технологии и техники в селското стопанство, свързани с подобряване функциите на почвите и опазване на почвеното плодородие.	До V-та година след приемане на Програмата.	ОПРР 2014-2020; ПРСР* 2014-2020 (ДФЗ) Мярка 16.1 Иновации. 2 000 000 лв.	Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020). Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България 2014-2020 г.	Иновативно селско стопанство, щадящо почвите. Повишаване плодородието на почвите.	Въведени нови технологии и техники в селското стопанство, свързани с подобряване на почвеното плодородие и устойчивото управление на почвите	Брой въведени нови технологии и техники за иновативно и конкурентноспособно селско стопанство, водещо до подобряване функциите на почвите и опазване на ПОВ.	МЗХГ, МИ	ССА, МИГ, Земеделски стопани
Направление 3.3: Ефективно и ефикасно напояване на земеделските земи									

	<p>Мярка 3.3.1: Възстановяване, поддръжка и модернизация на напоителните системи.</p>	<p>До V-та година след приемане на Програмата</p>	<p>100 000 лв за „Напоителни системи“ ЕАД като средствата са от компенсацията в рамките на принципите и условията за определяне на размера на компенсацията за извършваната от „Напоителни системи“ ЕАД, услуга от общ икономически интерес“, Общински бюджет ПРСР* 2014-2020, под мярка 4.3 Инвестиции за развитие, модернизация или адаптиране на земеделската и горската инфраструктура“ от Мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ от ПРСР* 2014-2020“.</p>	<p>Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020).</p>	<p>Минимизиран е негативното въздействие върху земите и почвите, следствие от негодните отводнителни съоръжения, достигане на ефективно и ефикасно напояване на земеделските земи.</p>	<p>Брой възстановени напоителни съоръжения. Увеличен дял на поливното земеделие, площи в ha ежегодно</p>	<p>Брой възстановени напоителни съоръжения; за периода на програмата</p>	<p>МЗХГ</p>	<p>БАН ССА ИПАЗР „Н. Пушкиров“ Общински администрации, „Напоителни системи“ - ЕАД</p>
	<p>Мярка 3.3.2: Създаване на сдружения за напояване, които да стопанисват и използват изградените напоителни</p>	<p>До II-ра година след приемане на Програмата.</p>	<p>Бюджет на сдруженията от такси 100 000 лв</p>	<p>Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020).</p>	<p>Ефективно управление и използване на напоителните съоръжения.</p>	<p>Брой създадени сдружения за напояване.</p>	<p>Брой създадени сдружения за ефективно стопанисване и използване на изградените напоителни системи.</p>	<p>МЗХГ, „Напоителни системи“ ЕАД.</p>	<p>БАН, ССА Общински администрации</p>

	системи.								
	Мярка 3.3.3: Разработване на системи за ранно прогнозиране на необходимостта от поливане и определяне оптималните параметри на поливния режим.	До II-ра година след приемане на Програмата	ПРСР* за 2014-2020 г. 5 000 000 лв.	-	Ефективно и навременно напояване с оптимални количества вода. Повишено количество и качество на продукцията.	Етапи на разработване на системите за ранно прогнозиране на необходимостта от поливане и определяне оптималните параметри на поливния режим..	Разработени и внедрени системи за ранно прогнозиране на необходимостта от поливане и определяне оптималните параметри на поливния режим..	МЗХГ	БАН, ССА Общински администрации
	Мярка 3.3.4: Прилагане на ефективни водоспестяващи и енергоспестяващи технологии и техники на напояване.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие.	ПРСР – за 2020 – По подмярка 4.3 – до 12 000 000 лв за „Напоителни системи“ ОПОС 2014-2020 23 000 000 лв. – за стартиралите Регионални прединвестиционни проучвания (РПИП) за водоснабдяване и канализация през 2019 . ОПОС 2021 – 2027		Рационално използване на водните и енергийни ресурси.	Брой приложени ефективни водоспестяващи и енергоспестяващи технологии и техники за текущата година	Брой приложени технологии и техники. Общо за периода	МЗХГ	БАН, ССА Общински администрации, Земеделски производители
	Мярка 3.3.5: Разработване на проекти за финансиране на дребномащабни напоителни системи.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие	Осигуряване на национален и европейски бюджет за целенасочено инвестиране за възстановяване на хидромелиоративната мрежа. ПРСР* 2014-2020 Мярка 4.1.	-	Създадени условия за напояване на дребни земеделски производители и на по-малки площи земеделска земя.	Брой разработени проекти за финансиране на дребномащабни напоителни системи.	Брой финансирани дребномащабни напоителни системи.	МЗХГ	БАН, ССА Общински администрации, Земеделски производители

		2 000 000 лв.						
Направление 3.4: Възстановяване на горските площи								
Мярка 3.4.1: Залесяване на горите, пострадали от природни бедствия.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие.	Държавен бюджет; МЗХГ ПРСР* Мярка 8 20 000 000 лв.	Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020).	Стабилни горски екосистемите.	Площи (дка) залесени горски територии, засегнати от природни бедствия.	Стабилизирани екосистеми – общо дка	МЗХГ	Общински администрация, собственици на земи
Мярка 3.4.2: Провеждане на мероприятия за поддръжане и възстановяване на горски площи.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие.	Държавен бюджет; ПРСР*, Мярка 8 1 800 000 лв.	Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020). НПРД, М 43 Подобряване на структурата и функциите на горските природни местообитания	Намалено отрицателното въздействие на сечи, съхнене, паша и други видове ползване на горите върху устойчивостта на земите.	Брой финансирани проекти, отпуснати средства за възстановяване на горски площи	на гори, върху които са проведени мероприятия за възстановяване	МЗХГ	Общински администрация, собственици на земи
Направление 3.5: Адаптация към климатичните промени								
Мярка 3.5.1: Ограничаване на строителството в зелените площи и покритие на градските райони с растителност чрез общите устройствени планове (УОП) на населените места	До V-та година след приемане на Програмата.	Държавен бюджет;	Трети Национален План за Действие по изменение на климата (2013 – 2020 г.); ОУП	Намалени площи със „запечатани“ почви в зелените площи; Адаптиране към климатичните промени.	Брой реализирани ОУП, и площи в градските райони, покрити с растителност.	Общ брой реализирани ОУП, съобразени с мярката. Площ на градски райони с кислородопродуктивна растителност и максимално ограничени строителни практики в зелените площи.	Общински и областни администрации	МРРБ, МИГ, МОСВ

	Мярка 3.5.2: Провеждане на научни изследвания за въздействието на климатичните промени върху почвите	До IV-та година след приемане на Програмата.	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж” 2014-2020 (ОП-НОИР 2014-2020 г.) 200 000 лв.	Трети Национален план за Действие по изменение на климата (2013 – 2020 г.).	Натрупани знания и опит, развит капацитет по въпроси, свързани с адаптиране на почвите към климатичните изменения.	Брой подадени научни проекти	Брой проведени научни изследвания по въпросите за мерки, допринасящи за адаптиране на почвите към климатичните изменения	МЗХГ, МОСВ,	ИПАЗР „Н. Пушкарров“ БАН ИАГ.
Приоритет 4: Ангажиране на обществеността в процесите по управление, устойчиво ползване и опазване на почвите.	Направление 4.1: Подобряване на информираността и знанията на имащите отношение към опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите								
	Мярка 4.1.1: Провеждане на информационни кампании, свързани с популяризиране на въпросите за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите.	Ежегодно.	Държавен бюджет – МОСВ, областни/общински бюджети 5 години по 60000 = 300 000	-	Информирана и ангажирана общественост, земеделски стопани и дребен бизнес по въпросите, свързани с опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.	- брой издадени ръководства - брой на проведените семинари - брой на обучените експерти	Брой проведени информационни кампании за периода	МЗХГ, ИПАЗР “Н. Пушкарров”	МОСВ МРРБ ИАГ Областни администрации и Общински администрации, Научни организации, НПО, ЦПО
	Мярка 4.1.2: Провеждане на консултации от общините на всички етапи с обществеността и други заинтересовани страни в процеса на разработване на областни и общински програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.	До III-та година след приемане на Програмата.	Държавен бюджет, ОПОС 2021 - 2027 265 000 лв.	-	Заинтересованите страни са включени в процеса на разработване на областни и общински програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите.	Провеждане на консултации с обществеността по отделните етапи на разработването на Областните и Общински програми и	Всички програми за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите са консултирани с обществеността.	Общински и областни администрации	Обществеността и засегнатите страни.

	Мярка 4.1.3: Популяризиране на Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите чрез привличане на медиите за масова информация.	След приемане на програмата	Държавен бюджет	-	Популяризиране на мерките за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите	Брой отразени в медиите за масова информация кампании за популяризиране процесите на устойчиво управление на почвите	Поне 5 отразени в медиите за масова информация кампании за популяризиране процесите на устойчиво управление на почвите.	МОСВ	МЗХГ МРРБ БАН Общински администрации
Направление 4.2: Подобряване на информираността и знанията на земеделските производители по отношение на прилагането на добри практики и технологии при обработка на почвите с цел опазване на почвите като природен ресурс									
	Мярка 4.2.1.: Информирани и популяризиране сред земеделските стопани на добри практики, свързани с факторите на почвената ерозия и методите за предотвратяване, в т.ч. представяне на противоерозионни и практики, съобразени с почвените условия и отглежданите култури и подходяща земеделска техника за почвообработка.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие.	ПРСР* 2014-2020 г /Държавен бюджет 4 500 души x 410 лв. = 1 845 000 лв. Информационни кампании 250 000 лв. Всичко: 2 095 000	Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България 2014-2020 г	Информирани земеделските стопани за добри практики за факторите на почвената ерозия и методите за предотвратяване на въздействието им	Брой проведени информационни и обучителни кампании (годишно по 1 500 обучени)	Три проведени информационни кампании; 4 500 обучени земеделски стопани (годишно по 1 500 обучени)	МЗХГ	Земеделски стопани, НССЗ, НПО, Университет и, Научни организации

	Мярка 4.2.2. Информирани и популяризиране практикуването на екстензивно земеделие.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие.	ПРСР* 2014-2020 г/Държавен бюджет 700 000 лв	Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020). Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България 2014-2020.	Нарастване на дела на обработваемите площи, върху които се прилага екстензивно земеделие, свързано с положително въздействие върху флората и фауната, върху естествените и полустествени екосистеми	Брой проведени кампании за популяризиране практикуването на екстензивно земеделие	10 проведени кампании	МЗХГ (ДФЗ)	Земеделски производители НССЗ, НПО, Университети, Научни организации
	Мярка 4.2.3. Информирани и обучение относно технологии и специализирана техника за обработване на почвата /стърницата и използване на растителните остатъци, минимизиране на обработките, прилагане на научнообоснован и сеитбооборот, поясно редуване на културите и др. с цел запазване на хумуса.	Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие.	ПРСР* 2014-2020 Мярка 2 5000 x 690 лв = 3 450 000 лв.	Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020). Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България 2014-2020 г.	Обучени земеделските стопани за добрите практики и технологии за обработване на почвата/стърницата и използване на растителните остатъци с цел запазване на хумуса в почвите.	Брой обучени земеделски стопани 1000 годишно	5000 земеделски стопани, участвали в обучението	МЗХГ	Земеделски стопани, НССЗ, НПО

	<p>Мярка 4.2.4.: Повишаване знанията на земеделските стопани за прилагане на технологии, техники и съоръжения за подобряване на съхранението и използването на оборски тор и въвеждане на нисковъглеродни практики за преработка на оборски тор - компостиране, преработка в биогаз при анаеробни условия.</p>	<p>Ежегодно, по време на 5-годишния период на изпълнение на плана за действие</p>	<p>ПРСР* 2014-2020 Мярка 2 1500 x 690 лв = 1 035 000 лв.</p>	<p>Национална Програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Р. България; Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието в България; Трети национален план за действие срещу климатичните промени</p>	<p>Обучени животновъди за прилагане на технологии за съхранение и използване на оборския тор и въвеждането на нисковъглеродни практики</p>	<p>Брой обучени животновъди 300 годишно</p>	<p>1500 животновъди , участвали в обучението</p>	<p>МЗХГ</p>	<p>Земеделски стопани НССЗ, НПО</p>
--	---	---	--	---	--	---	--	-------------	---

ПРСР* - всички дейности по изпълнение на Мерките от НПОВФП, които следва да се осигурят от ПРСР 2014-2020 г. до края на програмния период – 2020 ще бъдат съобразени с наличните средства и възможности, както и с планираните през следващия програмен период 2021 - 2027.

Изискваните средства от държавния бюджет ще бъдат съобразени с финансовите възможности за периода.

6. Схема за организация, наблюдение и отчитане изпълнението на плана за действие

За всеки стратегически документ е важно не само да бъде разработен като се спазва методологията на стратегическото планиране, но и да бъде реализиран съобразно предварително поставените цели, срокове и ресурси. Поради това наблюдението и оценката на изпълнението на програмни документи са ключови етапи от цялостния процес на планиране, с оглед навременно предприемане на действия за реодоляване на възникващи проблеми при реализацията на мерките и постигане на програмните цели, а при необходимост - предприемане на действия за актуализация.

Националната програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите следва да бъде реализирана съобразно поставените цели, срокове и ресурси.

Наблюдението и оценката на изпълнението на Програмата представляват ключови етапи от цялостния процес на планиране. Схемата за организация, наблюдение и отчитане изпълнението на плана за действие е процес на събиране и анализиране на информация за текущите и целеви индикатори, свързана с изпълнението на мерките.

Необходимостта от прилагане на система за мониторинг и оценка на изпълнението на Националната програмата за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите (НПОУПВФП) е предвидена като изискване в Закона за почвите (ЗП). Съгласно чл. 24, ал.3, т.6 от ЗП, Националната програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване на почвите се разработва за 10-годишен период и следва да съдържа *схема за организация, наблюдение и отчитане изпълнението на плана за действие*, а съгласно ал.3, т. 7 - *оценка на резултатите и при необходимост промяна на мерките в плановете*.

Системата за отчет и контрол представлява процес на наблюдение /мониторинг/ и събиране и анализиране на информация, свързана с изпълнението на мерките от дадена програма. От съществено значение е да се гарантира, че информацията е събрана по един организиран и планиран начин и през редовни интервали. Осъществяването на контрол за изпълнение на програмните мерки и достигане целите на програмата означава да има определени органи, пред които се отчита това изпълнение и които имат компетенциите да одобрят коригиращи действия при необходимост от актуализация на програмата.

Системата за оценка на резултатите от изпълнението на дадена програма и актуализацията ѝ при необходимост, включва действия, които да осигурят, необходимата информация за междинни и окончателна оценки на степента на изпълнение на целите на дадена програма, както и механизъм за анализ на причините за проблеми при изпълнението им и за актуализация на програмата при необходимост. Разграничението на двете системи е по-скоро условно, тъй като те се прилагат взаимнообвързано и координирано.

Системата за отчет и контрол на изпълнението на НПОУПВФП представлява система на текущо наблюдение (мониторинг) чрез събиране на информация за

изпълнението на отделните мерки, заложи в програмата и отчет за степента на тяхното изпълнение. За всяка една от мерките в отделните програми са посочени очаквани резултати от изпълнението и, както и индикатори за текущо и изпълнение и целеви индикатори за мярката. Именно за посочените резултати и конкретно определени индикатори ще се събира необходимата информация в рамките на системата за отчет и контрол на НПОУПВФП. В допълнение към изпълнението на текущите и целевите индикатори за всяка мярка ще се наблюдава и спазването на предвидения график и степента на изразходване на ресурсите за всяка от мерките.

Информацията за напредъка за изпълнение на мерките и дейностите от НПОУПВФП ще се събира от съответните институции и организации, които са посочени като водещи, отговорни, за изпълнението на съответната мярка.

Информацията, свързана с текущото наблюдение на изпълнението на всички мерки от НПОУПВФП ще се събира и обобщава на годишна база от Дирекция "Управление на отпадъците и опазване на почвите" на МОСВ. За целите на системата за отчет и контрол на изпълнението на мерките от НПОУПВФП, Дирекцията ежегодно ще систематизира и обобщава в доклад напредъка по изпълнение на мерките.

Целесъобразно е МОСВ ежегодно да изпраща писмо до водещите за изпълнение на отделните мерки институции и организации, в което да им се съобщават сроковете и формата за предоставяне на необходимата отчетна информация.

7. Оценка на резултатите и актуализация на плана

Оценката на резултатите от изпълнението на НПОУПВФП, ще бъде фокусирана към събирането, съпоставянето и анализирането на информация през определен период от време за постигането на целите на НПОУПВФП, чрез текущите и целевите количествени или качествени индикатори, определени за целите на Програмата. Информацията за показателите, определени като текущи и целеви индикатори за отделните цели, ще се събира от компетентните органи по ЗП и отговорните институции за изпълнение на мерките включени в Плана за действие към Програмата. Те ще представят на МОСВ ежегодно необходимата информация за анализ и оценка на тенденциите, напредъка и степента на постигане на целите на НПОУПВФП съгласно своята компетенция. Още в началния етап на изпълнението на НПОУПВФП, МОСВ ще изготви график на предоставяне на ежегодната информация за оценка на напредъка на изпълнение на целите и приоритетите на НПОУПВФП в зависимост от отговорните органи и институции.

Необходимост от актуализацията на НПОУПВФП може да възникне основно поради въздействието на "външни" фактори като напр. промени в изискванията на европейското и българското законодателство, които налагат промяна в заложените стратегически и програмни цели на НПОУПВФП и в съответните програмните мерки.